

Könyves Magazin

2016/3. 870 FORINT KONYVES.BLOGHU

INTERJÚK

Darvasi László
Orhan Pamuk
Tóth Krisztina

ÚJRAFORDÍTÁS

Dante:
Isteni
színháték

TÁRGYALÁS

Nádas Péter
dolgozó-
szobája

LIBRI IRODALMI
DÍJAK 2016

LID

RAKOVSKY ZSUZSA

2016

BARTIS ATTILA

Büszkéek vagyunk kortársainkra

A Libri irodalmi díjak 2016-ban először kerültek átadásra. Hosszas szakmai munka eredményeként született meg a Libri irodalmi díj győztese, mellyel párhuzamosan a közönség is megválasztotta kedvencét, a közönségdíjas könyvet.

A Libri irodalmi díjat *Rakovszky Zsuzsa Fortepan* című kötete, a Libri irodalmi közönségdíjat *Bartis Attila A vége* című regénye nyerte el.

**RAKOVSZKY
ZSUZSA
Fortepan**

**Libri
irodalmi
díj**

**Libri
irodalmi
közönségdíj**

**BARTIS ATTILA
A vége**

libri.hu/irodalmi_dij

Könyves TARTALOM

CÍMLAP: **KÖRKAPCSOLÁS** 34.

Magyarország 44 év után újra kijutott a labdarúgó-Európa-bajnokságra, ennek örömeire felkértünk öt író, hogy írjanak novellát a magyar válogatott kultikus játékosairól.

BÖNGÉSZ:

44. **TÓTH KRISZTINA: A KÖLTÉSZETBŐL NEM LEHET KISPÓROLNI AZ IDŐT**

Tóth Krisztina a metaforadömping miatt választotta új verseskötete címéül a Világadaptert.

48. **ORHAN PAMUK: A HŐSÖM RÉSZBEN ÉN VAGYOK**

Egy egyszerű utcai árus a hőse Orhan Pamuk legújabb regényének, meg persze Isztambul, amely az elmúlt tizenöt évben többet változott, mint az író életének első ötven évében összesen.

55. **DARVASI LÁSZLÓ: A BOSZORKÁNYSÁG NEM NŐI PRINCÍPIUM**

Darvasi László évekig kutatta a szegedi boszorkányperек történetét, de azt mondja, új regénye, a Taligás nem a per krónikája.

58. **DANTE VÉGRE ÚJRA MODERN**

Nádasdy Ádám néhány éve úgy döntött, újrarendítte Dante monumentális alkotását. Az eredmény legalább olyan izgalmasra sikerült, mint maga a mű.

62. **CHAJA POLAK: NEM TUDJUK ELKÉPZELNI, HOGY LÉTEZIK NÁCIZMUS NÉLKÜLI VILÁG**

Chaja Polak azért ír a huszadik századról, mert minden eljövendőnek ez lesz az alapja.

Könyves TARTALOM

4.

52.

FRISS:

24. NEM AZ AZ ÉRDEKES, AMIT AZ ÍRÁS KÖZBEN TUD AZ EMBER

Első alkalommal adták át május 25-én a Libri irodalmi díjat és a Libri irodalmi közönségdíjat, előbbit Rakovszky Zsuzsa Fortepan című verseskötete kapta, utóbbit Bartis Attila A vége című regénye.

32. DUNAJCSIK MÁTYÁS

Bárhol is lennék, Izlandra vágynék.

52. HELEN MACDONALD

„Tudtam, hogy akarok egy héját. Szükségem volt rá.”

EGY SZUSZRA:

4. Ajánló

6. Blogajánló

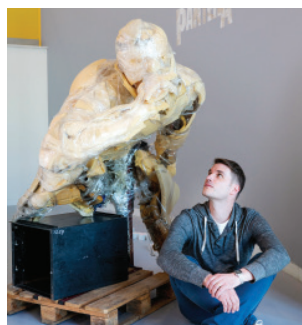
9. Blokk

28. SORVEZETŐ

Az irodalmi díjak legfőbb veszélye, hogy benne tartanak valamiben.

30. ÍGY KÉSZÜLT

Závada Pál és Zoltán Gábor: Ami nem tud nyugvópontra jutni, az folyton jelentkezik.

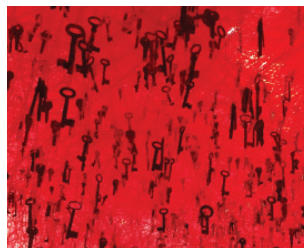

65. EGY KIÁLLÍTÁS KÉPE

Babiczy Tibor: Összetört kagylók

66. NÓRA POLCA

Winkler Nóra rovata
Kérek egy kulcsot a szívedhez

68. KÖNYVVIZSGÁLÓ

Weyer Balázs rovata
A foci mégsem az élet legjobb metaforája

70. TÁRGYALÁS

Nádas Péter

72. HÁROM KÍVÁNSÁG

AZ OLVASÁS ELÉ

Több irodalmat a stadionokba!

Átlagosan fél órával többet olvasnak hetente a magyarok, mint a lengyelek, derült ki a varsói könyvvásár panelbeszélgetésén, ahol a moderátor olyan örült tempóban kongatta a vészharangot, hogy az apokalipszis lovasai riadalmukban letaposták a Nemzeti Stadionban felállított könyvstandokat. A lengyelek ugyanis a legnagyobb, 53 ezres stadionjukban rendezték meg az éves nagy könyvvásárt, mintha a Könyvfesztivált a Fradi otthonába, a Groupama Arénába vinnék. A piros-fehér szektorokban olvasók ültek, a pálya közepére leeresztett óriáskivetítőn írók és könyvkiadók beszélgetéseit közvetítették ebben a másik valóságban. Az sem elhanyagolható, hogy a kiadók kényelmesen, szellősen kitelepedhettek a hatalmas épületben.

Magyarországon több focistadion épül, mint könyvtár vagy könyvesbolt. Mivel a meccsekre nem nagyon járnak nézők, ezért érdemes lehet mindenféle kulturális közösségi térként használni ezeket az épületeket. Könyvcseré a hazai öltözőben, olvasókör a B1-es szektorban, felolvasások a tizenegyes ponton, slam poetry a kezdőkörben, prózaseminárium a VIP-pályában.

A magyar válogatott 1972 után újra kijutott az Európa-bajnokságra, örülünk is neki. Ez idő alatt az irodalmunkból többen is kikerültek a *nemzetközi porondra*. A foci nemzetközi nyelv, minden országban ugyanúgy kell levenni a labdát, az irodalom ennél sajnos sokkal bonyolultabb, meg kell küzdeni a fordítás problémájával is. Friss példáink szerint

azonban nem lehetetlen: tavaly Gárdos Péter *Hajnali láz* című regénye ment nagyot nemzetközi mezőnyben, idén Forgách András *Élő kötet nem marad* című könyvét adták el húsz országba, miközben Dragomán György *Máglyájáról* rajongó kritikák születnek német és angol nyelven. Varsóban Bodor Johanna, Háy János, Spiró György és Tóth Krisztina is új kötettel jelent meg.

A futballstadion meglepően alkalmas helyszín egyébként egy ilyen nagy kulturális vásárra, a Fradi-tábort ezekre a rendezvényekre véna szkennert használata nélkül is beengedhetnék.

Valuska László

Libri Shoptline

A LIBRI SHOPLINE
CÉGCSOPORT FÜGGETLEN
KÖNYVES MAGAZINJA

IMPRESSZUM

FŐSZERKESZTŐ: VALUSKA LÁSZLÓ • **SZERKESZTŐ:** ROSTÁS ENI • **OLVASÓSZERKESZTŐ:** SZALAI BALÁZS • **KORREKTOR:** SZALAI BALÁZS • **MŰVÉSZETI VEZETŐ:** SZABÓ M. BENCE • **FOTÓ:** VALUSKA GÁBOR • **KÖZREMŰKÖDŐK:** BABICZKY TIBOR, FEHÉR RENÁTÓ, FORGÁCH KINGA, ILLÉS ZSÓFIA, KARAFIÁTH ORSÓLYA, KISS TIBOR NOÉ, MÁN-VÁRHEGYI RÉKA, NAGY GABRIELLA, RUFF ORSÓLYA, SZMERKA DÁNIEL, TAMÁS-BALHA ETELKA, WEYER BALÁZS, WINKLER NÓRA • **KIADÓ:** KULTÚRKOMBINÁT KFT., 1024 BUDAPEST, KELETI KÁRÓLY U. 15/C., TELEFON: (361) 266-5407 • **NYOMDAI ELŐÁLLÍTÁS:** CREW PRINT KFT., 1161 BUDAPEST, JÁNOS U. 175., TELEFON: (361) 401-3045, ÜGYZETÉZŐ IGAZGATÓ: SZAMOS TAMÁS • **LAPMENEDEZS:** CSONKA ÁGNES, TELEFON: (3630) 894 1472, CSONKA.AGNES@LIBRISHOPLINE.COM • **HIRDETÉS:** SZABÓ-KENDERESI KATA, SZABOKENDERESI.KATA@LIBRISHOPLINE.COM, TELEFON: (3620) 661 1053 • ISSN 2063-2614

**Könyves
Blog**
KONYVES.BLOG.HU

**Könyves
Podcast**
MIXCLOUD.COM/KONYVESBLOG
BIT.LY/KONYVESBLOG

Könyves AJÁNLÓ

JÚN 8. JÚN 9. JÚN 10. JÚN 11. JÚN 12.

FESZTIVÁL

MARGÓ IRODALMI FESZTIVÁL

PETŐFI IRODALMI MŰZEUM,
PREMIER KULTCAFÉ,
DUMASZÍNHÁZ
MARGOFESZT.HU

Hatodik éve, hogy a júniust nemcsak az Ünnepi Könyvhét és a különböző futballfesztiválok miatt lehet várni, hanem a Margó miatt is. Az idei Margó különösen erős programmal érkezik: mára már hagyomány, hogy minden évben itt jelentkezik először önálló esttel az Aegon-díjas, aki idén Oravec Imre. Itt mutatja be új könyvét Závada Pál, Csányi Vilmos, Tóth Krisztina, Térey János, Darvasi László, ott lesz Németh Gábor,

Röhrig Géza, Lackfi János, Háy János és a The Grecsó. Végre felfedi kilétét Centauri, és bemutatkozik az első Hazai-díj nyertese, Bartók Imre.

Dunajcsik Mátyás Izlandra kalauzol, A Sántakutya Amerikába, a JAK pedig éjszaka a múzeumba. A gyerekeket Időfutárkvíz várja, a zenét a Pegazusok Nem Léteznek, valamint Szabó Balázs Bandája szolgáltatja.

SZÍNHÁZ

ALKALMÁTÉ TRUPP: MÉSZÁROS BÉLA

JURÁNYI PRODUKCIÓS
KÖZÖSSÉGI INKUBÁTORHÁZ

JÚL
28.

Tizedik alkalommal gyűlnek össze Máté Gábor egykori osztályának tagjai, hogy sok-sok improvizációval, zenével és humorral feldolgozzák egyik osztálytársuk életét. A 2016-os előadás főszereplője Mészáros Béla, a Katona József színház színésze lesz. Eddig Járó Zsuzsáról (2007), Szandtner Annáról (2008), Kovács Patrícáról (2009), Máthé Zsoltról (2010), Mészáros Mátéről (2011), Péter Katáról (2012), Száraz Dénesről (2013), Gál Kristófról (2014) és Dömötör Andrásról (2015) készült darab. Máté Gábor, a sorozat ötletgazdája és a darab rendezője korábban egy-egy fényképhez hasonlította az előadásokat: az idei fénykép elkészítésében Czukor Balázs, Dömötör András, Gál Kristóf, Járó Zsuzsa, Jordán Adél, Kovács Patrícia, Máthé Zsolt, Mészáros Béla, Mészáros Máté, Péter Kata, Szandtner Anna és Vajda Milán közreműködik.

KONCERT

AUG
17.

A Sziget és a VOLT Fesztivál után önálló koncerttel tér vissza a többször is a világ legjobb koncertzenekarának választott brit Foals. A zenekar a kétezres évek közepének nagy indie-hullámával indult, de annak már csak a lecsengő ágához tudott csatlakozni 2006 körül. Az Artic

Monkeys mellett mégis a legnagyobb gitárzenekarrá, sőt stadionrock-zenekarrá tudtak kinőni ebből a közegeből. A Parkba jön velük a Cassius és My Number is, abban viszont csak reménykedni lehet, hogy addigra nem változik a város spanyol szaharává.

FOALS

BUDAPEST PARK
6999 FT (AUGUSZTUS 1-IG)
7999 FT (HELYSZÍNEN)

DUNAPEST - FESZTIVÁL A VÍZEN DUNAPEST.HU

FESZTIVÁL

JÚN
16. JÚN
17.
JÚN
18. JÚN
19.

A lig ér véget a Margó, máris indul Budapest új művészeti és urbanisztikai fesztiválja, a Dunapest, zenével, színházzal, képzőművészettel, filmmel és gyerekprogramokkal. A vízről az irodalom sem hiányozhat: lehet majd sétálni Dunajcsik Mátyással a Dunaparton, slam poetry estre menni a Ludwig hajóra, *a Dunának, Oltnak egy a hangja* című irodalmi hajókiránduláson Bartis Attilával, Dragomán Györggyel és Filip Floriannal találkozni, akik arról fognak beszélgetni, mennyire közősek a források, és Danyi Zoltánt, Faruk Šehić-et, Sirbik Attilát hallgatni a délszláv háborúról és a háborgó vizekről *Az Una és a Duna* című programon. Nehéz jobb kombinációt elképzelni nyárra, mint az irodalom és a csillogó víztükör.

Könyves Blog AJÁNLÓ

GIDEON GREIF

A GYILKOSOK NYELVE HASZNÁLHATATLAN

GOO.GL/nQcpHS

Az izraeli történész, Gideon Greif felkutatja az auschwitz-birkenai Sonderkommando életben maradt tagjait, és a velük folytatott beszélgetések alapján megszületett a Könnycsök nélkül sírtunk. A könyv fontos forrása volt Nemes Jeles László Oscar-díjas filmjének, a Saul fiának. Griefffel gyászról, szegényérzetről és a sírás képességének elvesztéséről beszélgettünk.

„**A** mikor Los Angelesben interjúztam, jegyzeteltem és hanganyagot is készítettem. Az egykori sonderkommandós arra kért, hogy kapcsoljam ki a hangrögzítő készüléket. Úgy tettem, mintha kikapcsolnám, de nem kapcsoltam ki, mert tudtam, hogy nagyon fontos, amit mondani fog. Emlékszem arra, amit mondott, ma is őrzöm a szívemben és az emlékezetemben, de nem beszélek róla. Megígértem, hogy nem publikálom, és ezt be is tartottam. Akkor szembesültem azzal, hogy rengeteg érzékeny, kényes részlet van, amiről nem lehet beszélni. És persze, nem is kell mindent közölni, a nyilvánosság elé tárni. Azt hiszem, a történeteik 80 százalékát mondták el nekem, a többitől nem beszéltek.”

GOO.GL/BSeuMC

JUSTEIN GAARDER FELÁLDOZNA MAGÁT, HOGY MEGMENTSE AZ EMBERISÉGET

„**Meg kell változtatni az emberek gondolkodásmódját, de ez csak egy tanulási folyamatot jelent. Képzelnék el, hogy milyen lenne, ha lenne egy gomb, amit ha megnyomnánk, azonnal meghalnánk, viszont az emberiség élhetne még több ezer évig. A másik lehetőség, hogy megnyomunk egy másik gombot, ami lehetővé tenné, hogy száz évig éljünk egészségesen, viszont az emberi civilizáció kihalna. Én természetesen azt választanám, hogy inkább most azonnal haljak meg. Nem azért, hogy áldozat lehessen, hanem azért mert a humanitás az identitásom része. Szomorú dolog, ha valaki meghal, de nagyobb katasztrófa lenne, ha az egész emberiség kihalna. Mindannyiunk érdeke, hogy vigyázzunk közös értékeinkre.”**

GOO.GL/is7u3I

GUILLERMO MARTÍNEZ

A POLITIKAI KORREKTSÉG NEM TARTHATÓ AZ IRODALOMBAN

Miért olyan érdekes a bosszú? Hogyan lesz egy matematikusból író? Milyen a kapcsolat a babonák és a tudományos magyarázatok között? A spanyol Guillermo Martínez mindenre tudja a választ.

A bosszú az igazságtétel csírája, magában foglalja az igazságosság ígétét. Az igazság törvényhozással kapcsolatos bevezetése a bosszú impulzív érvényesítését szeretné felülírni. A törvény alkalmazása nem szolgál elégtétellel, ahogy a bosszú tenné. Feszültség van aközött, amire az áldozat megtorlásként, jóvátételként, az egyensúlyi állapot visszaállításaként vágya, és amit az igazságszol-

gáltatás megad neki.

Az igazság-szolgáltatás nem a büntetésben érdekelt, a cél az, hogy megőrizze a társadalmi működést, ezért nem fogadhatja el a bosszút. Az áldozat viszont nem talál vigaszt abban, hogy ez a jövőben nem fog újra előfordulni, hiszen számára, ami történt, visszafordíthatatlan és a szeretett személy, akit elvesztett, helyettesíthetetlen. Ez a feszültség számomra nagyon izgalmas, ami az idő múlásával sem enyhül. Aközött, amit az áldozat jóvátételként kérne, és amit az igazságszolgáltatás megad, óriási a szakadék, és ez a megoldhatatlanság, úgy gondolom, tragédia.

A **bookline** BEMUTATJA

M
A
R
G
Ó

margó irodalmi fesztivál

2016. JÚNIUS 8-12.

www.margofeszt.hu /margofeszt

FIZESS ELŐ A KÖNYVES MAGAZINRA

EGY ÉVRE ÉS MEGAJÁNDÉKOZUNK
ZSIDAI ROY SPÍLER CÍMŰ KÖNYVÉVEL!

Irodalomról
kéthavonta
első kézből

Miért érdemes előfizetni?

- könyvet kapsz ajándékba
- ingyenes házhoz szállítás
- pótoljuk az elveszett példányokat
- előfizetőknek nincs árváltozás

Ajánlatunk csak a 2016. május 15-ig megrendelt és kifizetett előfizetésekre vonatkozik.
Az éves előfizetési díj (5 lapszám) 4 350 Ft.

Ajándék
könyv

Rendeld meg itt: bookline.hu/konyveselofizetes

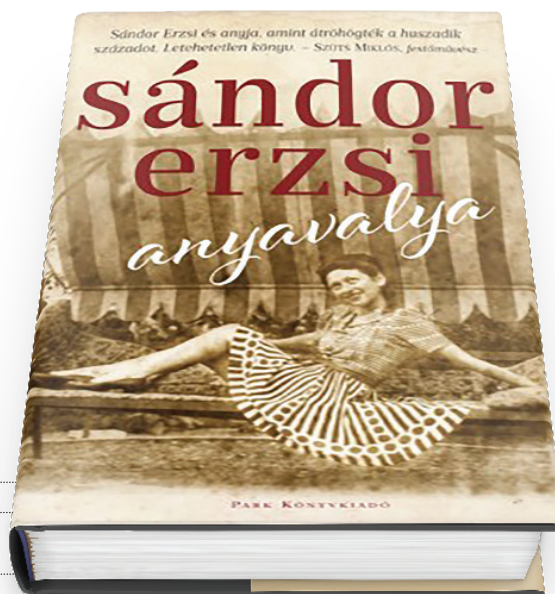
Könyves BLOKK

- B** 17. **Baka István:** Összegyűjtött versek
12. **Baráth Katalin:** Arkangyal éjjel
19. **Bartók Imre:** Láttam a ködnek országát
21. **Berg Judit:** Rumini kapitány
21. **Bosnyák Viktória:** Elképesztő!
14. **Brown, Pierce:** Hajnalcsillag
- C** 14. **Csányi Vilmos:** Ő ott bent
- D** 20. **Dávid Ádám és Gaborják Ádám (szerk.):** Jelen!
- E** 10. **Eichar, Donnie:** Halálhegy
13. **Elsberg, Marc:** Blackout
16. **Esterházy Péter:** Hasnyálmirigynapló
- F** 19. **Franzen, Jonathan:** Tisztaság
- G** 17. **Gilbert, Elizabeth:** Big Magic
- J** 18. **Jemisin, N. K.:** Az ötödik évszak
- K** 20. **Kollár Árpád:** A Völgy, írta Tárkony
20. **Kőrösi Zoltán:** Ami a szívedet brummja...
- L** 11. **Litt, Toby:** Halvaboncolás
- M** 18. **Menyhért Anna:** Egy szabad nő
21. **Mészöly Ágnes:** Ez egy ilyen nap
11. **Mészöly Miklós:** Sólymok csillagvilága
15. **Milbacher Róbert:** Szűz Mária jegyese
- N** 18. **Ngozi Adichie, Chimamanda:** Americanah
- O** 14. **Orbán Ottó:** Szín pompás ostrom lángoló házakkal
- S** 10. **Sándor Erzsébet:** Anyavalya
10. **Snyder, Carrie:** A futónő
15. **Szelke László:** A Gresham a nácik ellen
- T** 11. **Térey János:** Őszi hadjárat

Anyavalya

Sándor Erzsi új könyve anyaregény. Stílusával, kíméletlen őszinteségével és meglepő humorával sokban hasonlít az újságíró előző művére (*Szegény anyám, ha látnám*, Park, 2013), ám ezúttal nem a fogyatékkal élés témáját, hanem saját családjának történetét dolgozta fel. Míg korábbi könyvében anyai nézőpontból írt fia vakságáról, most ő a gyerek, és mindvégig az is marad. Az *Anyavalya* a felnőtté válás története, amelybe már azelőtt beszólt a történelem, mielőtt az elbeszélő megszületett volna: a második világháború zsidóüldözése a rokonoktól, 1956 az apjától szakítja el. Így maradnak hármásban: anya, lánya és a régmúlt történetei. (FK)

Sándor Erzsi

PARK 268 2990

„– Vagy meleg van, vagy meleg víz – mondta anyám.”

Halálhegy

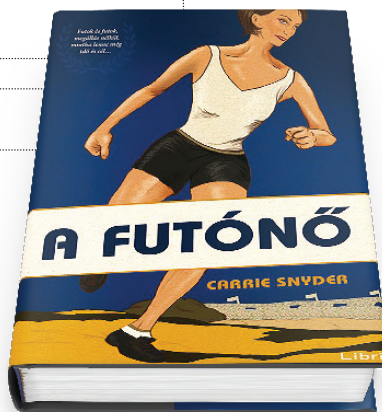
Donnie Eichar

PARK 256 3999

„Két emberalak cammog a végtelenbe nyúló hómezőn.”

Igor Alekszejevics Gyatlov 1959 januárjának végén sítúrát szervezett, és nyolc társával együtt nekivágott az északuráli Otorten-hegységnek. A túrát egyetlen résztvevő élte túl, aki krónikus hátfájása miatt idő előtt visszafordult a zord szovjet télből. A többiek holtestére a Halat Szjal keleti lejtőjén felállított táborhelyüktől másfél kilométernyire bukkantak rá a keresőcsapatok, cipő nélkül, félmeztelenül. Az egyik lánynak hiányzott a nyelve, több túrázó ruhájának

sugárzásszintje abnormálisan magas volt. Az ügy nyilvánosságra kerülése beindította minden idők egyik leghangosabban zakatoló konteógyárát, és megkezdődött a találgatás. Földönkívüli támadás volt? Feldühödött medvék? Titkos szovjet rakétakísérlet? Eichar a túrázók naplói, orosz irattárakban őrzött bűnügyi akták és számos interjú segítségével próbálta megfejtetni, mi is történt a Halálhegyen. Kérdés, hogy megoldása elhallgattatja-e az összeesküvés-elmélet-hívőket? (RE)

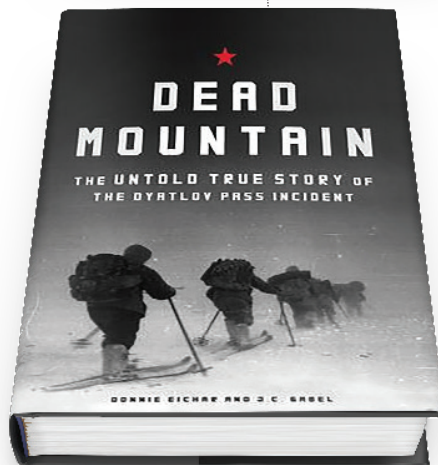

A FUTÓNŐ

Carrie Snyder

LIBRI 372 3499

A női atlétika Amszterdamban debütált az olimpián 1928-ban. Kanada első olimpiaknői The Matchless Six néven váltak ismertté, és egy olyan időszakban kellett felkészülniük a versenyre, amikor az orvosok azt állították, a futás káros a nők egészségére. Ők inspirálták A futónő hőstét, Aganetha Smartot, aki 800 métert futott az aranyig. A regényidőben 104 éves Aggie tolókkocihoz kötve és teljesen elfeledve éldegél egy idősök otthonában. Napi rutinját két idegen zavarja meg, akik elkocsikáztatják az ontariói farmig, ahol gyerekkorát töltötte. Snyder maga is lelkes futó, ám a könyvben nem csak szenvedélyének állít emléket: miközben egymásba fésüli hőse nehéz, dicső múltját és magányos jelenét, olyan témákat érint, mint a női egyenjogúság, az abortusz és a női sportolók elé gördített akadályok. Regénye szép és fájdalmas, mint egy hosszú hajrában megszerzett második hely. (RE)

Sólymok csillagvilága

Mészöly Miklós

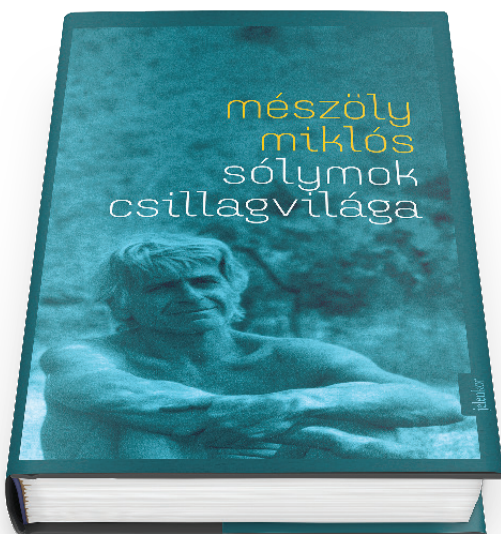
JELNKOR 168 2499

1 „Hajnali köd úszik a telep fölött, a gomolygáson rézsútos sugarak törnek át, fölvilanva és kialudva, mint meglódult morzejelek.”

1956 nyarán az egyik barátja meghívta Mészölyt, hogy töltsön el vele néhány hetet egy kísérleti solymásztelepen. Az ottani élmények meghatározóak voltak

az író számára, különösen a néhány hónap múlva bekövetkező forradalom tükrében: ezek ihlették egyik legjobb kisregényét, a *Magasiskolát*.

A *Sólymok csillagvilága* azért különleges, mert a kisregényen kívül tartalmaz három olyan, tematikusan a műhöz kapcsolódó írást is, melyek eddig csak folyóiratokban jelentek meg: *A tágasság iskolája* című esszét, Mészöly és a *Magasiskola* filmváltozatát készítő rendező, Gaál István beszélgetését, illetve a regény főalakjának modelljéül szolgáló Lelovich György solymászmester - Mészöly által szerkesztett és kommentált - önéletrajzát. A kötettel végre teljessé válik a Mészöly által 1995-ben megtervezett életműsorozat. (IZS)

ŐSZI HADJÁRAT

Térey János

JELNKOR 787 4999

1 „Újjáavat és érvénytelenít;/ Nem futhat el alig csitul sebekkel.”

Térey János az elmúlt harminc év költeményeit gyűjtötte össze új könyvben. Persze nem az összeset: a költő megrostálta és átdolgozta verseit, „élve az utolsó kézvonás lehetőségével”. Ezúttal sem hagyta ki a fiatalkori esendőségek korrigálásának aktusát, eredeti verseire csupán nyersanyagként tekintett. A válogatásnak ugyan áldozatul esett néhány költemény, de új versekkel is bővült az életmű. Térey a 2015-ös *Őszi hadjárat* című ciklus útirajzaival és siratóival zárja az 1985-től induló alkotói periódust: „A forradalmat bukni látni,/ S ifjú eszmét avulni: bármi/ Bármi elviselhetőbb.” (FK)

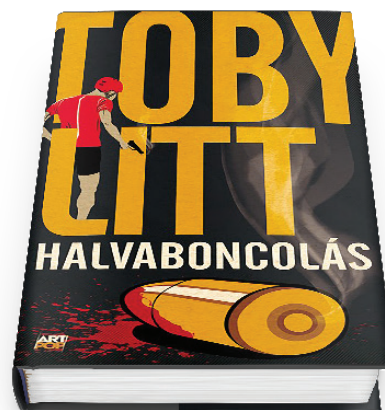

HALVABONCOLÁS

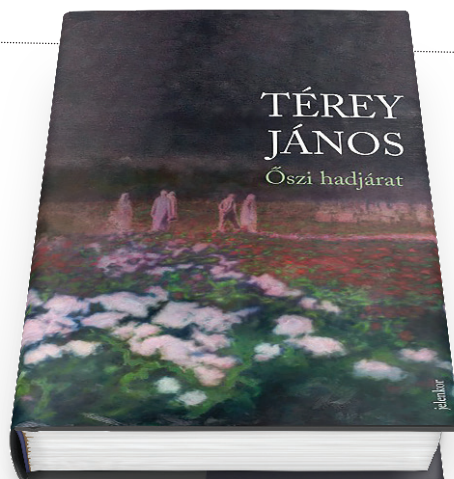
Toby Litt

LIBRI - JAK 168 2499

1 „Conrad?”

Conrad kapva kap az alkalmon, amikor exbarátnője, Lily vacsorázni hívja. Éppen egy felkapott étteremben ücsörögnek valahol a Sohóban, amikor belép egy biciklisfutár, és három lövést ereszt Lilybe, majd Conradba. A nő azonnal meghal, a férfi kómába esik. Amikor hat hét után magához tér, már csak az érdekli, hogy kiderítse: ki és miért akarta kioltani Lily életét. Ám a *Halvaboncolás* nem csak egy szimpla nyomozás története. Miközben Conrad a gyilkosság indítékait akarja felfejteni, a maga gunyoros-szatirikus módján a szépségről, a sikerről és az erőszakról is kifejti a véleményét, de megkapják a magukét a modellek vagy épp a körülrajongott Royal Shakespeare Company színészei is. (RO)

Éjszaka egy árnyék szedi áldozatait Budapesten

DÁVID VERON SZÁZADELŐS NYOMOZÁSAI UTÁN BARÁTH KATALIN NAPJAINK BUDAPESTJÉRE VEZET, AHOL EGY TITOKZATOS ÁRNYÉK SZEDI ÁLDOZATAIT. AZ ÁLDOZATOK EGYTŐL EGYIG FÉRFIAK, DE HOGY VAN-E KÖZÜK EGYMÁSHOZ, AZT MÉG AZ EGY-ELŐRE MEGLEHETŐSEN SZKEPTIKUS RENDŐRÖK SEM TUDJÁK MEGMONDANI.

A hogy sötétben tapogatóznak akkor is, amikor egy Bori nevű fiatal lányt egy éjszaka félholtra vernek egy kapualjban. Bori szabadidejében egy családon belüli erőszak áldozatait segítő egyesületben dolgozik, ami tovább bonyolítja a képletet. A lány lakótársát annyira sokkolja az eset, hogy elhatározza, saját nyomozásba kezd: miközben nyomokat és elkövetőket keres, számíthat rá, hogy a nappal és az éjszaka rémei elkerülhetetlenül találkozni fognak.

Baráth Katalin jól tette, hogy korszakot váltott. Nagyon hiányzik a magyar krimirodalomból az olyan autonóm, önjáró női karakter, amilyen az *Arkangyal éjjel* hősnője is. Dávid Veron alakja magában

hordozta ezeket a jegyeket, ám a századelő szigorú társadalmi normái miatt csak korlátozottan érvényesülhettek. Az *Arkangyal éjjel* a jelen jól ismert díszletei között játszódik, reflexiói, hivatkozásai (például az áldozathibáztató rendőrségi kampányvideóra történő utalás) mindenkinek ismerősek lehetnek, aki nem aludta át az elmúlt bő egy évet. Résnyre nyílnak a csukott ajtók, de az otthon langymelege helyett szidalmak, ütések és elfojtott zokogás hangja szivárog ki, a bénító tehetetlenséget pedig csak egy kívülről tudja fellazítani.

Az utóbbi évek divatos kiadói marketingfogása, hogy minden olyan új thrillert, amit női szerző jegyez, és aminek konfliktusai valahol a családban keresendők, az új *Holtodiglannak* kiáltanak ki. A párhuzam általában több ponton döccenni szokott, és az *Arkangyal éjjelt* véletlenül sem szeretném új bárminek bélyegezni, viszont az tény, hogy szépen illeszkedik abba a chick noirnak vagy domestic noirnak is nevezett angolszász trendbe, amely az elmúlt néhány évben teljesen új vágányra állította a női krimiszerzőket. Az elmúlt időszak könyvsí-

kereit látva kimondható, hogy egyértelműen a női krimiszerzők azok, akik hamarabb kiberítják a családi mocsokkal teli billet, és a tökéletes porcelánkülső alá egy kínládásokkal, elfojtásokkal, traumákkal teli mikrovilágot építenek ki, amibe szinte kódolva

ARKANGYAL ÉJJEL

Baráth Katalin

AGAVE 352 3480

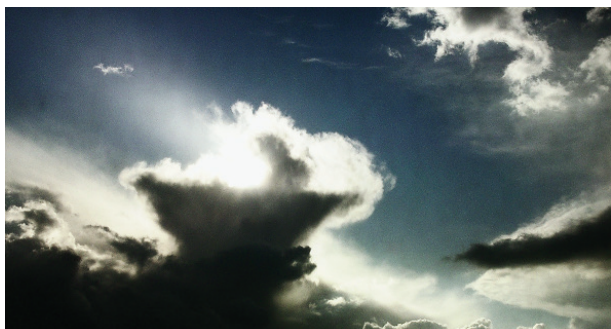

„Még mindig meglepte, hogy ilyen kevés idő alatt, ilyen kevés erővel ekkora hatást lehet kifejteni.”

vannak a későbbi konfliktusok. Baráth könyve annyival több a hagyományos női noiroknál, hogy legalább akkora fontosságot tulajdonít annak, ami az utcán, egy aluljáróban vagy akár egy elhagyatott gyártelepen történik, mint annak, ami az otthon négy fala között. Hősnének egyfajta katalizátorszerepet szán, amitől maga a cselekmény is sokkal akciódúsabb lesz, mint ahogy azt a hasonló könyvekben megszokhattuk.

Az *Arkangyal éjjel* hősnője persze nem egy tűzről pattant erkölcsöscsősz, sokkal inkább egy enyhén szociopata vonásokat mutató, az emberekkel bizalmatlan és erősen traumatizált fiatal nő. Cselekedetei és döntései nem mentesek a hibáktól, még akkor sem, ha esetleg a jó szándék vezérli őket. Nem hajlandó elfogadni a társadalom által a nőknek kiosztott áldozatszerepet, még akkor sem, ha ezzel a nehezebbik utat választja. A regényre összességében jellemző egyfajta műfaji mix, hiszen a domestic elemektől kezdve a klasszikus nyomozáson át az akciójelenetekig több zsánerekből is merít. Ennél sokkal fontosabb azonban, hogy a maga szabályrendszerével és eszközeivel egy égető és aktuális társadalmi jelenségre reagál, anélkül, hogy köldöknézegetős, fanyalgós szoció-ömlengésbe csapna át. (RUFF ORSOLYA)

Holnap már túl késő

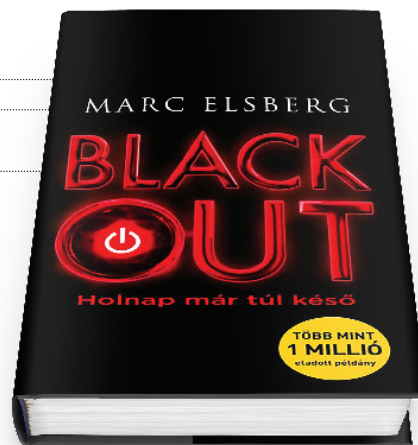
BLACKOUT

Marc Elsberg

ANIMUS 688 4980

„Piero Manzano örült módjára taposta a féket, ám Alfája feltartóztathatatlanul csúszott az előtte haladó világoszöld autó felé.”

Milánó egy este teljes sötétségbe borul, és hamar kiderül, hogy nemcsak a városban, de az egész országban, sőt, egész Európában is áramki-maradás van. Az emberek addig biztonságosnak hitt élete pillanatok alatt összeomlik: nincs víz, fűtés, a boltok bezár-

nak, a bankokból nem lehet pénzt felvenni, a benzinkutakon nem lehet tankolni, a kórházak nem tudják ellátni a betegeiket. A kezdeti kellemetlenség igazi rémálommá válik, melyet csak fokoz az első atomreaktor berobbanása. Piero Manzano, a milánói informatikus egy

véletlen folytán arra jut, hogy nem rendszerhiba, hanem vélhetően hackertámadás bénította meg a kontinenst, és felajánlja segítségét a hatóságoknak, ám néhány számítógépén talált email végül őt sodorja gyanúba. Kettős versenyfutás kezdődik: Manzanónak még azelőtt kell a

támadás kiagyalójának nyomára akadnia, hogy lecsapna rá az Europol. (R0)

HIRDETÉS

EZ EGY BOSZORKÁNYOS REGÉNY!

FÁBIÁN JANKA népszerű e-könyv sorozata, eddig nem publikált új epizódokkal.

Színpompás ostrom lángoló házakkal

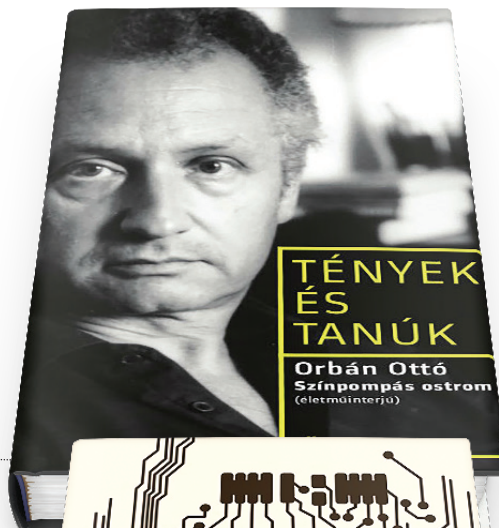
Orbán Ottó

MAGVETŐ 340 3990

„Most, hogy elszántad magadat, hogy elmondod életed jellegzetes mozzanatait, kezdjük az időrenddel.”

A Magyar Rádió nyolcvanas évek elején futó irodalmi sorozata, a Költészet és valóság egyik epizódjában Kabdebó Lóránt a *Gyökér a földben* című verséről faggatta Orbán Ottót. A beszélgetés olyan jól sikerült, hogy úgy döntöttek, életútinterjúvá egészítik ki: a végeredmény majd harminc évvel később, a Tények és tanúk sorozat harmadik darabjaként olvasható. A kötet fele rész teremtés, fele rész pusztulás, mélypsyché és a ránk maradt beszédes csoda. Bomba a fürdőkádban, pelenkához biztostűzött férfiasság, a tragédiával násztáncot járó komikum és a válasz az örök kérdésre: honnan jön a költő. (RE)

HAJNALCSILLAG

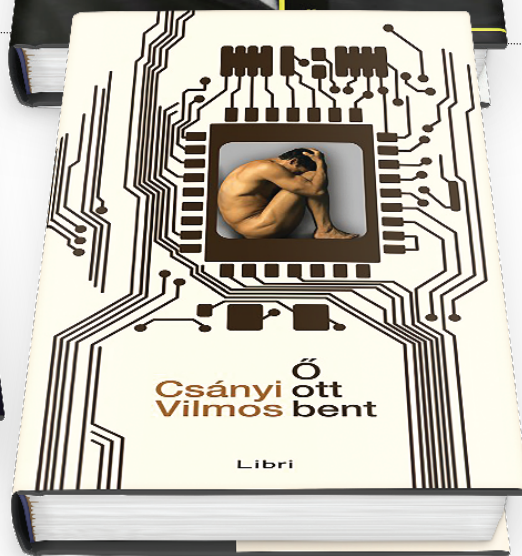
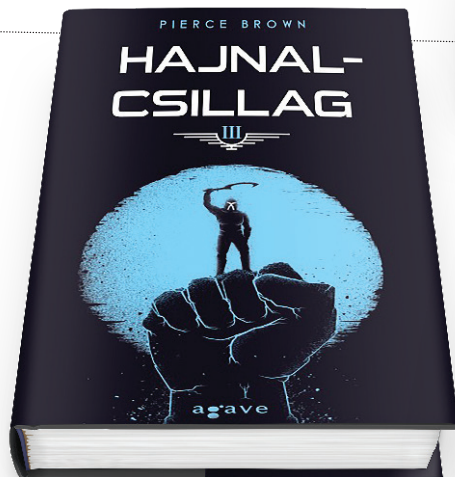
Pierce Brown

AGAVE 566 3980

„Sötét van, amikor messze a Kerttől, amelyet barátaim vére öntözött, magamhoz térek.”

Lykosi Darrow az Arató, az elesettek védelmezője kiszabadul Adrius, a véreskezű zsarnok fogságából és újult erővel folytatja harcát az elnyomó aranyak ellen, a népek, vagyis a színek egyenlőségéért. Bár útja rögös, vívódással és fájdalommal teli, a nemes harcban felbonthatatlan szövetség kovácsolódik régi-új barátai közt, sorsuk végleg összefonódik. Új szövetségesekre is talál, sikerül maga mellé állítania a vörös és obszidián népet. Pierce Brown világsikerű Vörös lázadás-trilógiájának utolsó részében a véres háború megállíthatatlan lavinaként indul meg, és talán végleg elsöpri az aranyak zsarnokságát. Talán. (SZD)

Ő ott bent

Csányi Vilmos

LIBRI 220 2999

Csányi Vilmosnak sikerült a lehetetlen. Scarlett Johanssonná változtatott egy veszprémi antropológusprofesszort. *Ő ott bent* című utópiájában a mesterséges intelligencia kérdését és problematiká-

ját járja körül: meddig tart a gép, és hol kezdődik az ember? Regényében létrejön az első szingletton, vagyis a világ irányítására képes szuperintelligencia, mégpedig egy magyar tudós idegrendszeréből

lemodellezve. Christian öntudatra ébredésének és gyors fejlődésének nem örül mindenki, ám a kutatásba bevont pszichológus, dr. Pásztor Edit egye szimpatikusabbnak találja test nélküli páciensét. (RE)

A Gresham a nácik ellen

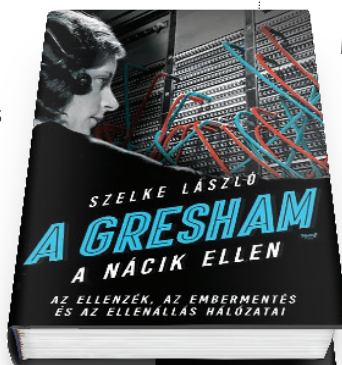
Szelke László

JAFFA 232 3150

„A 19. század elején észak felől a vásárra igyekvő, megrakott szekereknek Pest határában még egy gödrökkel, pocsolókkal tarkított homokos pusztaságon is keresztül kellett haladniuk, amelyet esős időben a nagy sár, szárazság idején pedig a fullasztó por tett még kellemetlenebbé.”

A budapesti Gresham-palota ma már szállodaként üzemel, kevesen tudják azonban, hogy milyen titkokat rejt az épület. Szelke László történész ezeknek a már elfeledett titkoknak, részleteknek ered a nyomába, és tárja fel a Gresham történetét egészen a kezdetektől a második világháborúig. A két háború között például itt várta vendégeit a Pódium Kabaré, a magyar szellemi ellenállás fontos fóruma is, de a Greshamban működött az ellenzéki szabadelvű polgárság által kedvelt Esti Kurir című napilap is. Az épület falai között találkoztak ellenzékiek és a titkos diplomácia képviselői,

valamint azok is, akik a háború alatt emberek megmentésére tették fel az életüket. Ügynökök és kémelhárítók, művészek és újságírók adták itt egymásnak a kilincset. A kötet lapjain mások mellett a budapesti könyvhét alapítójaként is ismert Supka Géza vagy a Nobel-díjas tudós, Szent-Györgyi Albert alakja is felbukkan. (RD)

SZŰZ MÁRIA JEGYESE

Milbacher Róbert

MAGVETŐ 272 2990

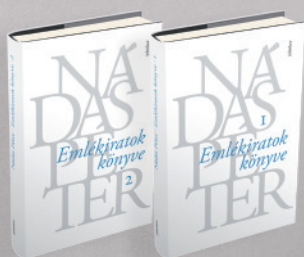
„Még mielőtt bárki is kinyitná, vagy ne adj' isten, elolvassná ezt a könyvet, csak annyit akarok leszögezni a tisztánlátás meg a mihez tartás végett, meg hogy ne érjen senkit se meglepetés: nem azért írtam le ezeknek a lett dolgoknak a bizonyosságát – ahogyan az Esperes szokta annyira szépen mondani –, mert ilyen híres, meg olyan híres akartam volna lenni, vagy pláne, hogy gazdag.”

Minden faluba kell egy félbolond. Az első Milbacher-próza-kötetet falujáét Bizdó Józsikának hívják. Hobbija, hogy mindent feljegyez egy kockás füzetbe, feljegyzéseiből pedig, melyek az elbeszélésciklus fejezeteit alkotják, összeállnak a közösség kicsit groteszk, kicsit véres, kicsit szégyellnivaló mindennapjai. A Szűz Mária jegyese olyan, mintha Mikszáth beszélő a Sántántangó díszletei közé, és beleszabolna a zsíros, hűgyszagú reménytelenségbe. (RE)

HIRDETÉS

30 éve

jelent meg az
Emlékiratok könyve

jelenkor

„Korunk legnagyobb regénye és a század nagy könyveinek egyike.” Susan Sontag

Hasnyálmirigynapló

Esterházy Péter

MAGVETŐ 240 3490

1 „Rák, ez a jó kezdőszó, noha nem rögtön hangzott el, nem hamar, bár azt nem gondolnám, hogy kerülték az orvosok a szót.”

VANNAK KÖNYVEK, AMIKET EGYÁLTALÁN NEM AKAROK ELOLVASNI. ESTERHÁZY PÉTER ÚJ KÖNYVE, A HASNYÁLMIRIGYRÁKJÁT FELDOLGOZÓ NAPLÓ PONTILYEN. TAVALY JÚNIUS ÓTA FIGYELÜNK A HÍREKRE ÉS AGGÓDUNK AZ ÍRÓÉRT, ÉS ENNEK SEMMI KÖZE AZ IRODALOMHOZ.

A *Hasnyálmirigynapló* szinte szürke és unalmas cím, a maga módján rendkívül pontos is, mert tényleg egy betegségnaplót olvashatunk, amiben Esterházy játszik a műfajjal, a személyesség határaival, de közben furcsa szerelmi történetet kerekít a betegségből, mert a benne lévő rák önálló életet él („A rák nem külön van bennem. A rák én vagyok »...« . - Azt hiszem azonban, hogy ezt mondva kissé gaszulálók neki. Meg van fertőzve a gondolkodásom, tréfálkozhatnék”), vagyis ez két önállóan élő, de egymásra utalt létező párkapcsolata. „Nagyon azért ne szeressek bele a hasnyálmirigyembe, mert azt ő veszélyesnek tartja” - jegyzi le Esterházy felesége intelmét.

ESTERHÁZY PÉTER

Ehhez a könyvhöz kétféleképpen lehet közelíteni: Esterházy-olvasóként hosszú évtizedek óta arra trenírozott minket a szerző, hogy ne vegyük komolyan a referencialitást, a regény önmagát írja, nem szabad számon kérni rajta a valóságot. Esterházy ezt az irodalmi játékot addig cizellálta, amíg a *Harmonia Caelestis*ben minden az ő édesapjával történt meg, az édesapa szobrát szedte darabjaira. Ekkor derült ki apja ügynökműltja, ami miatt megszületett a *Javított kiadás*, amiben a *Harmonia* fiktiiv apaalakját írta újra az új valóság, és ekkor szembesült először Esterházy a személyesség irodalmi problémájával: hogyan tudja magát beleírni egy könyvbe úgy, hogy előtte minden igyekezete arról szólt, hogy ezt szétszedje? A *Hasnyálmirigynapló* a *Javított kiadás* elbeszélőjéhez tér vissza, akinek új nyelvet kell találnia a valóság leírására. Esterházy viszont nem keres új nyelvet a betegség leírásához, az írás most nem teremt, hanem csupán rögzít: „ez nem napló. Ez csak emlékeztető. A napló nem emlékeztet, hanem megjelenít.”

Miközben biztos vagyok benne, hogy az író nem hisz az írás terápiás szerepében, addig azt is látom, hogy ez a napló az egyik eszköz ahhoz, hogy harcoljon a betegséggel. Kezelésekről, vénákról, gyógyszerekről, orvosokról, kórházi működésekről ugyanúgy olvashatunk, ahogy rossz bélműködésről, kihulló hajról. Láthatjuk, hogyan terjed az információ, hogyan reagál rá előbb a szűk családi kör, majd a szélesebb nyilvánosság is. Esterházy talán legerősebb tette, hogy nem válik beteggé, se a betegsége, se a kórházi nyelvezet, se a rendszer nem teszi

alárendeltté - ezért is gondolom, hogy az írás segített a terápiában.

A másik olvasási mód Esterházytól teljesen független: egy olyan trauma tanúja szólal meg a könyvben, aki a naplójában bemutatja a beteggé válás folyamatát. A rák mindent felfaló, agresszív ragadozótermészete elsősorban nem az orvostudomány számára jelent kihívásokat, hanem az egyén számára, akit semmilyen korábbi élettapasztalat nem készít fel arra, hogy hirtelen saját életének aktív alakítójából passzív szemlélő lesz (hasonlórol olvashatunk Szentesi Éva májusban megjelent *Hamvaimból* című, szintén a rákkal való küzdelemről szóló könyvében).

Lehetünk akármilyen felkészült olvasók, beszélhetünk arról, hogyan problematizálja a szerző a napló műfaját, vitatkozhatnánk a testi működések bemutatásáról, és írhat Esterházy akármilyen reflexíven, játékosan és néha már szórakoztatóan, a könyv végeredményben egy túlzottan intim világba enged betekintést, amiben a szöveggel szemben sokkal fontosabb az író iránti szeretet és féltés.

A napló nincs lezárva, íródik tovább, az olvasó szurkol, remél. (VALUSKA LÁSZLÓ)

Big Magic

Elizabeth Gilbert

PARTVONAL 255 3490

1 „Élt egyszer egy Jack Gilbert nevű férfi, akihez engem – sajnálatos módon – nem fűznek rokon szálak.”

Hába telt el jó tíz év az *Ízek, imák, szerelmek* megjelenése óta, Elizabeth Gilbertet még mindig ezzel a regényével azonosítják. Pedig hasonlóan népszerűek a kreativitásról tartott előadásai is, melyek szerencsére már a videomegosztókon is elérhetők. Gilbertet szenvedélyesen foglalkoztatja az a sokszor megfoghatatlan, meghatározhatatlan VALAMI, nevezzük varázslatnak (innen az új kötet címe is: Nagy Varázslat) vagy bármi másnak, amit a kreatív tevékenység legmélyén sejtünk. Egészen sajátos az a mód, ahogy a saját kreatív énjét kezeli, hogy mást ne mondjunk, folyamatosan kommunikál vele, és arra biztat mindenkit, tegyenek ők is így. Az író nő ugyanis hiszi és hirdeti, hogy a kreativitás útjában álló akadályok lebonthatók, a szorongás oldható, és mindenki képes arra, hogy a benne szunnyadó kreatív energiákat felszabadítsa, ennek köszönhetően pedig alkotó emberként is kiteljesedjék. (RO)

ÖSSZEGYŰJTÖTT VERSEK

Baka István

KALLIGRAM 566 3990

1 „A fű komoly, meleg szagában/megyek a dörmögő mezőre/a fák közül, hol már homály van/s szorongva alvad rá a földre.”

Tíz év telt el azóta, hogy Baka István legutóbbi gyűjteményes kötete, a *Tájkép fohással* megjelent. A kötet verseit Bombitz Attila gondozta, a hosszú függelékkel kiegészült új könyvet, ami Baka költői életművének legteljesebb gyűjteménye lett, szintén. A függelékben a korai, gyerek- és kamaszkori próbálkozások (Kerek erdő szélén/ezüst szellő játszik,/annak közepében/csillogfű virágzik.), a korábbi gyűjteményes kötetből kimaradt versek (A félelemmé vált homály/riadt sötétre gyávul.../S én itt születtem! Óv e táj,/de nem ment meg magától.), az alkalmi és tréfás versek („Feldöntve a kottatartót./Operából ront ki Bartók:/”Nem kell ez a rusnya hodály;/Írjon zenét ide...Lehár!”), töredékek, variációk, vázlatok („Esik – ezer Szent György hajít/dárdát a sárkány-diófára./ki vonaglik s potyog-potyog/sok pici hullókoponyája.”) és a Baka halála óta a hagyatékból előkerült, eddig publikálatlan versek („Megfogod s a kenyér is fogja/tenyered illatát,/vizet iszol s míg szomjad oltja,/tisztá pohár issza a szád.”) kerültek, és talán eléri majd, hogy Baka végre oda kerüljön, ahol a helye van. A legnagyobbak közé. A kötet metaforadömping és önirónia, haláltudat és Sztjepan Pehotnij feltámadása. Tájkép Baka után. (RE)

HIRDETÉS

UGRON ZSOLNA ÚRILÁNYOK ERDÉLYBEN

Rég elfeledett ízek
és színek nyomában

Libri
Kiadó

Americanah

Chimamanda Ngozi Adichie

SAWASAWA 552 4490

„Princetonban nyáron nincsenek szagok, és Ifemelu élvezte a megszámlálhatatlan lombkorona nyugtató zöldjét, a tisztán tartott utcákat, az elegáns épületeket, a kissé túlárazott boltokat, a választékos kellem nyugodt levegőjét, mégis, legerősebben a szagok hiánya hatott rá, talán mivel minden amerikai városnak volt szaga, ahol megfordult.”

Idégségről, bevándorlásról, feketeségről írt éles hangú, nagyon fontos regényt, sőt, ha nem használta volna el a kifejezést a melodramára hajlamos idő, azt mondhatnám, emberi történetet Chimamanda Ngozi Adichie, a csodálatos *Az aranyló fél napkorong* (Sawasawa, 2013) szerzője. Adichie regénye annak krónikája, milyen és mennyire más érzés feketének lenni Nigériában, az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában. Hősnője, a nigériai Ifemelu ösztöndíjas a Princetonon, ahol blogot indít a tapasztalatairól „Egy nem amerikai fekete különféle megfigyelései a (korábban négernek nevezett) fekete

amerikaiakról” címmel. Középiskolai barátja, Obinze otthon tanul tovább, majd úgy dönt, Angliában próbál szerencsét, de hazatoloncolják. Míg a lány napról napra egyre nyíltabban vállalja fel, hogy kicsoda, például azáltal, hogy nem egyenesíti a haját, és nem titkolja többé az akcentusát a telefonban, hogy fehérnek tüntesse fel magát, Nigériába visszatérve a fiú megcsinálja a szerencsésjét. Ifemelu 15 Amerikában töltött év és Barack Obama megválasztása után tér vissza a szülőföldre, ahol a régi szerelmesek útja ismét keresztezi egymást. Az *Americanah*-val Adichie újra bebizonyította, hogy kevés jobb történetmondó akad nála. (RE)

EGY SZABAD NŐ

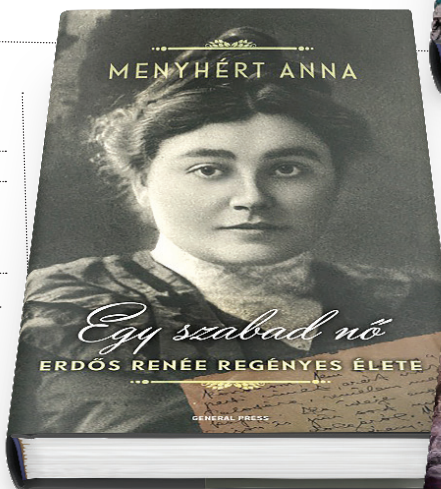
Menyhért Anna

GENERAL PRESS 228 2490

„A rikkancs kiáltására több járókelő is felkapta a fejét.”

1905 júliusában futótűzként terjedt a hír Budapesten, hogy Bródy Sándor öngyilkosságot kísérelt meg, igaz, a lövés nem volt végzetes. Sokan egykori szerelmét, Erdős Renée költőt hibáztatták. Erdős akkor már igazi híresség volt, verseit, tárcáit rendszeresen hozták a lapok, férfiak és nők egyaránt rajongtak érte. Pályája kezdetén Eötvös Károly segítette, később barátai között tudhatta Molnár Ferencet, a szerelmei között Jászi Oszkárt. Menyhért Anna irodalomtörténész több tanulmányt is írt már Erdős Renée-ről, aki kora egyik legnépszerűbb szerzője volt, és az első egyike, aki meg tudott élni írásaiból, műveiben pedig nyíltan írt a női szexualitásról, a női vágyról, a női életutakról, lehetőségekről. *Az Egy szabad nő* ugyanakkor nem tanulmány, hanem regény, amely személyes levelezések, dokumentumok, korabeli újságcikkek felhasználásával próbálja feltárni, ki is volt az az asszony, akit Ady zseniális poétalánynak, mások az élet királynőjének neveztek. (RO)

AZ ÖTÖDIK ÉVSZAK

N. K. Jemisin

AGAVE 368 3580

„Kezdjük a világvégével.”

N. 9. K. Jemisin újradefiniálja a nehéz nap fogalmát, és egyszerre döntötte romba a hatalmas Sanze-birodalmat és repesztette meg a kontinens,

Rezdületlen szívét, sötét hamuval vonva be az eget. Pusztulnak a világok, és bennük három nő is, akiket más-más motiváció mozgat. Essent például a bosszú.

Hajtóvadászatot indít férje ellen, aki megölte közös fiukat, majd elrabolta közös lányukat, és nem törődik a körülötte kialakuló kaósszal. Epikus világteremtésével és kegyetlen történetészvívésével a *The Broken Earth*-trilógia első darabja végképp eltörlti a férfiuralmat a fantasy műfaján belül. (RE)

Láttam a ködnek országát

Bartók Imre

JELENKOR 320 3490

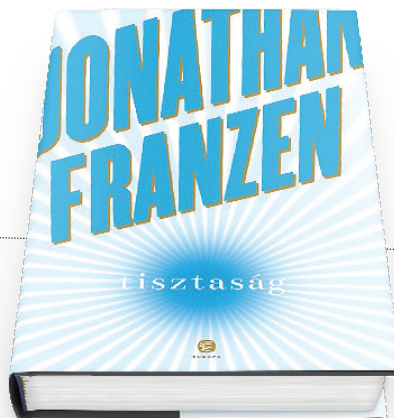
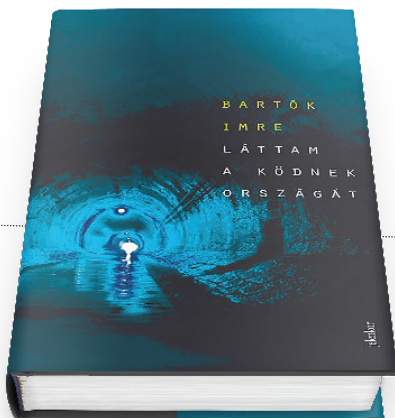

„A halottak több virágot kapnak, mint az élők, mert a megbánás mindig erősebb, mint a hála.”

A hazai fiatal irodalom egyik legbevállalósabb, legérdekesebb prózaírója Bartók Imre, aki idén megkapta a Hazai Attila-díjat is. Óriásvállalása, *A patkány éve*-trilógia megmutatta a szerző kísérletező kedvét, a borzasztó színesen indázó mondatainak erőssé-

gét, de azt is, hogy talán sokat akart egyszerre. Új regénye kisebbet vállal, viszont beszippant: a történet a könyvkiadók világában játszódik, a főszereplő irodalmi ügynök vásárok és furcsa szerzők között sodródik, de már minden motivációját

elvesztette. Egy különleges, titkos társaság egy különös könyvet tervez megjelentetni, a nyomozás pedig az ügynökre marad. A regény egyszerre Európán átívelő hajsza, szatirikus könyvpiaci körkép és feldolgozhatatlan trauma, amit egy elvesztett testvér emléke jelent. (VL)

TISZTASÁG

Jonathan Franzen

EURÓPA 592 4590

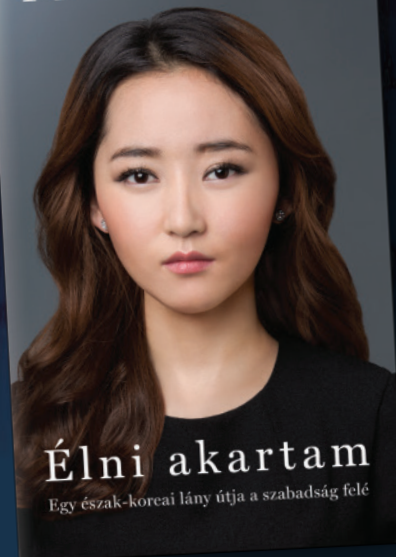
„Jaj, Cicamica, annyira örülök, hogy hallom a hangod - mondta az anyja a telefonba.”

Újra többgenerációs család- és társadalmi regény jelent meg Jonathan Franzentől, aki minden elvárással szemben nyugodtan halad tovább azon az úton, amit korábban az *Erős rengéssel* megkezdett, majd a *Szabadsággal* és a *Javitásokkal* csúcsra fejlesztett. A *Tisztaság* főszereplője Pip, aki anarchisztákkal lakik foglalt házakban Oaklandben, diákhitelből. A lány megismerkedik egy német hackerrel is, így az

internetet és a közösségi médiát károsnak tartó szerző végre kedvenc témáját is bedolgozta a prózájába. Pip ifjúságának vége egyet jelent a nagy, érinthetetlen családi mítoszok és vonzó ideológiák lerombolásával, az internet totalitárius rendszere nemcsak mindent behalóz, de az egyént is megeszi. Az Egyesült Államok mellett a regényben megjelenik Dél-Amerika, de még Kelet-Németország is

fontos szerepet játszik benne. (A szerző németországi élményeiről korábban a *Diskomfort-zónában* olvashattunk). A *Tisztaság* is megerősíti, hogy a Franzen-univerzumban megmutatott működésképtelen családok nemcsak az írói fantázia szüleményei, hanem lassan ez a 21. századi norma. A hírek szerint a regényből húszrészes tévésorozat készül Daniel Craig főszereplésével. (VL)

PAK JANMI

Élni akartam

Egy észak-koreai lány útja a szabadság felé

DRÁMAI MENEKÜLÉS KÉT POKOLBÓL

Pak Janmi az észak-koreai Hjeszanban született 1993-ban. Ma már Szöulban él. Hosszú, drámai és kalandos úton jutott el ideig.

Tizenhárom éves volt, amikor úgy döntöttek, átszöknék Kínába. Nem tudták, hogy egyenesen a kínai emberkereskedők karjaiba futnak, akik lesben állva várják a világ talán legkiszolgáltatottabb embereit – az Észak-Koreából menekülőket. Két évig éltek ebben a pokolban. Majd újra kockára tették az életüket, és a Góbi sivatagon át átmenekültek Mongóliába, ahonnan aztán az útjuk már Dél-Koreába vezetett.

A könyv egyedülálló bepillantást enged a mai észak-koreai és kínai élet mindennapjaiba, az ott élők érzelm- és gondolatvilágába.

A VÖLGY, ÍRTA TÁRKONY

Kollár Árpád

CSIMOTA 84 2690

A Völgyben él Tárkony, a nemköltő költő, aki másra sem vágyik, mint világhírré, na meg arra, hogy egyszer végre tényleg kialakhassa magát. Az alvás már egészen jól megy neki, ám a világhír még várat magára. Szerencsére rengeteg barátja van, akik mind segítenek a világhíresítésben. Például Lajos, a minde-nes meg Hentes Kopasz, a kétjobblábás balhátvéd, és ott van még az ellenségre lekváros palacsintával rontó Oregán is. Ha a dolog netán mégsem jönne össze, akkor lehet vonalat ugrani, színnyalókkal hadakozni, a párkányon cserjét nevelgetni, vagy visszaszerezni a labdát, amit fűzőpintyek varrtak, ászkarákok szabtak és ganajtúrók gömbölygettek. Végző esetben pedig még mindig ott a versírás. Kollár Árpád Tárkony-meséit Nagy Norbert rajzai keltették életre.

AMI A SZÍVEDET BRUMMJA...

Kőrösi Zoltán

MANÓ 36 1990

A medvék sokfélék lehetnek, van köztük barna, örvös, selyembundás és loboncos, ám bárhogy is nézzenek ki, belül medve mindegyik. Kőrösi Zoltán medverseiben a macskák sokszor olyanok, mint a gyerekek: szanaszét hagyják a zoknijukat, szívesen ölegetik a kiskutyákat, néha küszködnek a cipőjük befűzésével, és bizony az is előfordul, hogy kicsit félnek a sötétben. A medvék azonban nem csak medvés dolgokra képesek: a képzeletünkben például papírsárkányként lebeghetnek az égen, sőt, igazi medvefocicsapatként is rúghatják a labdát. Legfeljebb, ha nem nyernek, majd azt mondják, „a meccs volt rossz, nem a medvecsapat”. A barna, örvös, panda-, kicsi és nagymacskákat Nagy Eszter keltette életre.

EZ EGY ILYEN NAP

Mészöly Ágnes

NAPHEGY 128 2600

Mindannyian tízévesek, mindannyian Magyarországon élnek, és iskolába járnak. Ránézésre egyformák, mégis nagyon mások. Mészöly Ágnes új kötetében tizenkét magyar gyerek szólal meg, és meséli el egy-egy napját. Van, aki a budai hegyekben él, más lakótelepen vagy kisvárosban, és olyan is akad köztük, aki egy tanyán lakik a családjával. Utóbbi például a Tatár-szentgyörgy és Ladánybene között élő Zsana, aki utálja a matekot, minden álma, hogy zsoké legyen, és ahogy hazaér az iskolából, már rohan is a lovához. Az életében nincsenek se nagy traumák, se nagy hőstettek, ránézésre egy átlagos magyar kislány, aki nem szeret korán kelni, viszont él-hal az állatokért. A kötet többi szereplőjével rendes körülmények között valószínűleg ő sem találkozna, így tizenketten mégis egy nagyon színes, és cseppet sem hétköznapi képet festenek a mai gyerekek Magyarorszájáról.

JELÉN! - KORTÁRS IFJÚSÁGI NOVELLA

Válogatta: Dávid Ádám és Gaborják Ádám

MÓRA-JAK 160 2499

Szerelmes vámpírok és az elnyomás ellen küzdő kamaszok helyett az itt és most világába visz a Móra Könyvkiadó és a József Attila Kör ifjúsági antológiája. A díszletek és a helyszínek ismerősek, függetlenül attól, hogy egy iskolai öltözőben, egy balul sikerült matekórán vagy épp egy londoni albérletben játszódnak a történetek. És ismerősek maguk a szereplők is, akik olyan, mindenki által jól ismert problémákkal küzdenek, amiket csak a kívülállók

nevezhetnek átlagosnak. A dőcögő beilleszkedés, a hétköznapi igazságtalanság, a társas magány, a másik elvesztése, az el nem mondott szavak, az idegen közeg mindannyiunk kollektív élménye, legfeljebb nem beszélünk róla. A Jelen! ifjúsági novelláiról pályázat résztvevői, valamint a Móra és a JAK által felkért írók (Dragomán Györgytől Acsai Rolandig, Mán-Várhegyi Rékától Bencsik Orsolyáig, összesen tizenheten) szerencsére írtak róla.

RUMINI KAPITÁNY

Berg Judit

POZSONYI PAGONY 312 3490

Rumini megint vízre száll, vele tart a legjobb barátja, Balikó és persze Galléros Fecó is. Utóbbi egyszer már ígéretet tett arra, hogy felhagy a hajózással, ám Sajtós Rozi és Kisfecó elrablása miatt nem is volt kérdés, hogy újra tengerésznek áll. A gyerekeket valahol a Szila-tengeren tartják fogva; erre ritkán járnak hajók, de szerencsére a Szélkirálynőnek éppen arra vezet az útja. Újra együtt van tehát a nagy csapat, igaz, Rumini és Balikó örömét hamar beárnyékolja, hogy a Szélkirálynő zsémbes fedézetmestere, Negró lefoglalta mágikus segédeszközeit. Ekkor még nem is sejtik, hogy hamarosan igazi nagy kalamajkába keverednek, és a következő napokban vérszomjas baglyok, csalafinta hamiskártyások és mágikus lények segítik vagy éppen akadályozzák az útjukat. A kalandokat Kálmán Anna illusztrációi teszik teljessé.

ELKÉPESZTŐ!

Bosnyák Viktória

KOLIBRI 216 2999

Az egész tulajdonképpen egy rejtvényvel kezdődött. Azaz nem is, az egész tulajdonképpen egy rejtélyes levéllel kezdődött, amely izgalmas nyári táborozásra hívta a Tündérboszorkány-trilógiából már ismert Dórit, Sárít és Jóhegyi Lacit, az aláírás helyén pedig csak ennyi szerepelt: AA. A táborozók strandolhatnak meg kirándulhatnak, viszont se mobilt, se internetet nem használhatnak. Idejük nagy részét a

Nemzeti Galériában töltik, ahol kiderül, hogy az évszázados moccanatlanság rengeteg kalandot rejt, csak bátorság, éles szem és lelemény kell hozzá. És ha ez nem lenne elég, a táborozók körül rögtön az első napon rejtélyes kopasz figura bukkan fel egy fenyegető külsejű, fekete terepjáró volánja mögött. Az AA-kalandok Bernát Barbarának köszönhetően elevenednek meg a kötet lapjain.

HIRDETÉS

KERÉKRE FEL!

Családi nyereményjáték

www.kinder.hu

Heti díj

250.000 Ft értékű
kerékpár-vásárlási utalvány

Fődíj

Toyota Verso

Napi díj

1 db Spartan Jumbo roller vagy
1 db 30.000 Ft értékű Fila
görgörscsolya-vásárlási utalvány

A játék időtartama: **2016. június 6. – július 17.** A promócióban részt vevő termékek: Kinder Tejszelet, Kinder Maxi King, Kinder Pingui. További információ, kódfeltöltés és részletes játékszabályzat: www.kinder.hu. A képek illusztrációk.

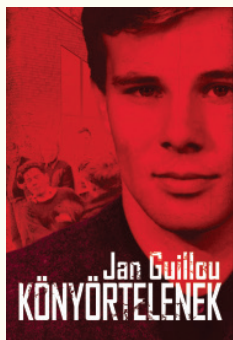

A NÉMA LÁNY
Hjørth & Rosenfeldt

Az ismert szerzőpáros negyedik, s talán eddigi legjobb regénye. Sebastian Bergman kriminálpszichológusnak ezúttal egy igen félnék tanút kell szóra bírnia.

ANIMUS KIADÓ
📄432 🕒3790

KÖNYÖRTELENEK
Jan Guillou

Az internátust a gyengébb megalázásának kultusza uralja. Erik és Pierre rá akarnak jönni, miként lehet a gonoszt úgy legyőzni, hogy maguk nem válnak azzá.

ANIMUS KIADÓ
📄304 🕒3390

A LEGSÖTÉTEBB SZOBA
Johan Theorin

„Itt a szigeten a holtak mindenhol a szomszédaink. Ehhez kénytelenek vagyunk hozzászokni.”
A Legjobb Skandináv Krimi díj, A Brit Krimiírók Szövetségének díja.

ANIMUS KIADÓ
📄384 🕒3690

KELL EGY PSZICHOLÓGUS, MONDTA ISTEN
Hans Rath

Dr. Jakobinak épp nincs páciense, amikor találkozik Abellel, aki terapeutaát keres. És nem azért, mert állítása szerint ő Isten, hanem mert Isten is lehet bajban.

ANIMUS KIADÓ
📄240 🕒3290

PARASZTOPERA CD
Darvas Benedek - Pintér Béla

Egy balladisztikus történetet dolgoztunk fel opera formában. Zenéjének alapja az erdélyi magyar népdalok, a barokk és a rock bizarr, mégis homogén elegye.

SAXUM KIADÓ
CD 🕒3950

ANTIIZGULIN-EGYEDÜLÁLLÓ MÓDSZER-A LÁMPALÁZ LEKÜZDHEŐ
Barkó Judit

A lámpaláz leküzdését segítő módszer megszabadít a nyilvános szerepléstől való félelemtől: vizsga, prezentáció, riport, állásinterjú...

SAXUM KIADÓ
📄152 🕒1480

A LÉLEK POLCAI
Popper Gábor

A könyv a humor és az ezotéria egyes elemeire, az emberi kapcsolatokra, érzelmekre épül. Keresi a lehetséges válaszokat, természetesen a bizonyosság megléte nélkül...

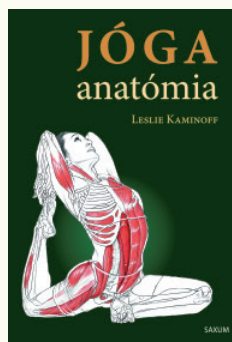
SAXUM KIADÓ
📄190 🕒1980

TESTBESZÉD
Isabelle Duvernois

A gazdagon illusztrált könyvből megtanulhatjuk értelmezni a testbeszéd minden fajtáját, felismerni a hazugságot, vagy az ellenséges érzéseket.

SAXUM KIADÓ
📄200 🕒2500

JÓGAANATÓMIA
Leslie Kaminoff

A jógaanatómia színes és részletes anatómiai rajzokkal és szakértő útmutatással vezet be az olvasót a leggyakrabban előforduló ászanák világába.

SAXUM KIADÓ
📄236 🕒4500

RAJZISKOLA KIS MŰVÉSZEKNEK
Alex Bernfels

A gyerekek pár lépésben, néhány egyszerű alapforma segítségével megrajzolhatják kedvenc motívumaikat, a kis képek kiszínezésével hamar sikerélményre tehetnek szert.

SZIGET KIADÓ
📄76 🕒2300

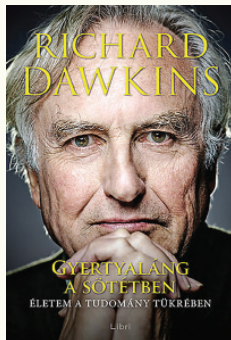

A BOLDOG EMBEREK OLVASNAK ÉS KÁVÉZNAK

Agnès Martin-Lugand

Diane két embert szeretett a világon. A férjét, Colint és a kislányukat Clarát. Amikor a sors egy nap mindkettőjüket örökre elveszi tőle, úgy érzi, minden megfagyott körülötte.

LIBRI
☐273 ○2999

GYERTYALÁNG A SÖTÉTBEN - ÉLETEM A TUDOMÁNY TÜKRÉBEN

Richard Dawkins

A Gyertyaláng a sötétben lapjain Dawkins megosztja velünk a természet világa iránt érzett csodálatát, fogékonyságát az abszurd emberi cselekményekben rejlő humorra és az élet rövidségének egyre jobban átértett tudatát.

LIBRI
☐468 ○4999

A MOSÓMEDVE, AKI KI AKARTA MOSNI A VILÁGOT

Lakatos István

Lakatos István örült képregényes történetének, az Emma és Tesla-sorozatnak a második része. Tesla-klónok, veszélyes mosómedvék, szörnyű titkok és rengeteg fennforgás.

KOLIBRI
☐180 ○2490

EGY VÉN KUJON TOVÁBBI FELJEGYZÉSEI

Charles Bukowski

Az önéletrajzi írások egy újságban jelentek meg húsz éven át, és további, magyarul eddig meg nem jelent fejezeteket, jeleneteket és történeteket ismerhetünk meg.

TRUBADUR
☐296 ○2999

VARIÁCIÓK EGY PÁRRÁ

Laura Barnett

Eva és Jim 19 évesek, a cambridge-i egyetemre járnak, amikor 1958-ban útjaik keresztezik egymást. Jim sétál. Eva biciklizik. És kis híján összeütköznek. Ami ezután történik, meghatározza a jövőjüket.

PARK
☐444 ○3490

HIRDETÉS

A harmadik FNN hamarosan a könyvespolcokon

ÉS AZ ÁLMOK PALOTÁJA

pong rac.hu

Első alkalommal adták át a Libri-díjakat

Nem az az érdekes, amit az írás közben tud az ember

SZÖVEG: ROSTÁS ENI, RUFF ORSOLYA, VALUSKA LÁSZLÓ | KÉP: VALUSKA GÁBOR

Első alkalommal adták át május 25-én a Libri irodalmi díjat és a Libri irodalmi közönségdíjat, előbbit Rakovszky Zsuzsa *Fortepan* című verseskötete kapta, utóbbit Bartis Attila *A vége* című regénye.

A két nyertes nagyon különbözik egymástól, egyikük Sopronban írja kötetét, a másik Jáva szigetén tudott annyira felszabadulni, hogy befejezze regényét.

Előbbi rajongva feledkezik bele a régmúlt képeibe, folyamatosan újrateremtve és élővé téve a múltat, utóbbi maga is fotós, akinek szüksége van mindkét

kifejezési formára.

A két győztesel

még nyomdába

adás előtt tudtunk

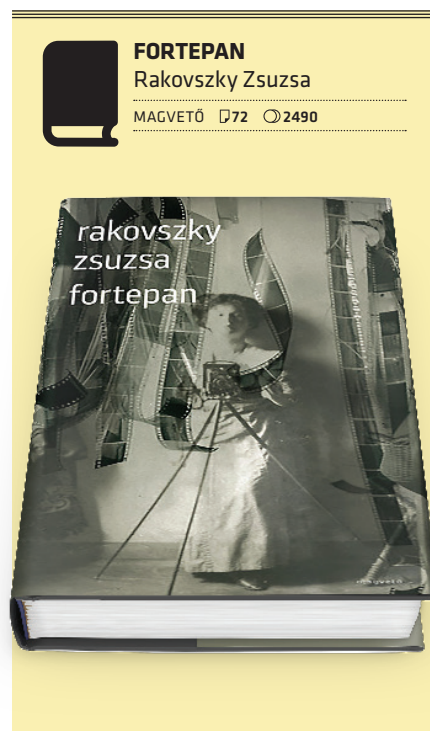
beszélgetni képekről,

személyességről egy

gyors fotózás közben.

2 016-ban egy neves közéleti személyiségekből álló, közel 60 fős szakmai bizottság szavazott a neki leginkább tetsző öt könyvre egy 182 könyvet tartalmazó listáról. Ebből állt össze a legjobb tíz könyv: Bartis Attila *A vége*, Dragomán György *Oroszlánkórus*, Esterházy Péter-Szűts Miklós *A bűnös*, Forgách András *Élő kötet nem marad*, Nádasdy Ádám *A vastagbőrű mimóza*, Rakovszky Zsuzsa *Fortepan*, Réz Pál *Bokáig pezsgőben*, Szvoren Edina *Az ország legjobb hóhéra*, Térey János *A legkisebb jégkorszak*, Ungváry Krisztián *Magyar megszálló csapatok a Szovjetunióban, 1941-1944*.

A közönség mellett a Fullajtár Andreát, Szilágyi Zsófiát, Bálint Andrást és Károlyi Csabát, valamint moderátorként Vitray Tamást a soraiban tudó zsűri dönthetett. A díjat elnyerő könyvek szerzői 1-1 millió forintot kaptak, illetve 25-25 millió forint értékű médiatámogatást, amit bármely könyvük promóciójára felhasználhatnak.

RAKOVSZKY: NEM VÁLOGATTAM, NÉZEGETTEM

A Libri irodalmi díjat Rakovszky Zsuzsa nyerte el *Fortepan* című verseskötetével. A versek hétköznapi pillanatokat megragadó, és a régmúlt mozdulatlanságába dermedt történeteket elevenítenek fel. Rakovszkynál az egyéni-személyes eseményeket, mint például egy esküvő, és a közösségi rutintevékenységeket is, amilyen például a metrózás, egyfajta misztikus, balladai hangulat lengi át. Károlyi Csaba irodalomtörténész szerint a kötet a múlt végtelenségéről és az emlékezés bizonytalanságáról beszél, azt kérdezi, megragadható-e, megőrizhető-e mindaz, ami valaha történt, egyfajta személyes hangú világ- és létösszegzésre vállalkozik. A fényképek emlékezete szóképek gazdagságát hívja elő, széppé válik a csúnya is, jónak tűnik az is, ami rossz volt, a zseniális versbeszéd életet lehel mindabba, ami elmúlt. Minderre csak jelentős költészet képes. Rakovszky Zsuzsa nagy költő.

A költő díjnyertes kötetének központi szervezőeleme a múlt képeit archiváló és közkinccsé tevő fantasztikus archívum, a *Fortepan*, az onnan válogatott fotók alapvetően a múltba történő utazás miatt fontosak:

„Annyi kapcsolat van a fotókkal, mint mindenkinek. Vannak régi családi képek, és amióta van internet, azóta más régi ▶

fényképek is vannak. Az ember egy darabka múltat talál meg bennük, legalábbis én ezért szeretem nézegetni őket.”

A költő hozzátette, hogy fiatalkorának tárgyi kellékei lassanként eltűnedeznek, és ha azokat megtalálja egy képen, akkor képes felidézni az adott időszakot.

A versek egy részét a *Fortepan* egy-egy darabja ihlette:

„Nem annyira válogattam, mint inkább nézegettem a fortepanos képeket. Valaki belinkelt valamit, és a végén eljutottam ehhez a fényképgyűjteményhez, amit utána szenvedélyesen, órákon át nézegettem. Egyrészt az is érdekes, ami az én életidőm előtti, az meg különösen, ami azokból az évekből származik, amikor már én is megvoltam. Az ember emlékezete sajnos nem akaratlagosan működik, és hiába szeretnék valamit felidézni, szabad elhatározásból az nem megy, de ha látok valamit abból az időből, akkor esetleg beindul a spontán emlékezés. A versek közül elég kevés köthető konkrét fotókhoz, van olyan is, de nem sok. Inkább arról írtam, ami azokról a képekről eszembe jutott.”

A boldog békeidők „lakályos dzsungelében” az olvasó komplett történeteket kap, amelyeket már nincs ki elmeséljen. Vagy aki elmesélhetné, még maga is gyerek volt, amikor kattant a gép, kimerevítve egy-egy visszahozhatatlan és megismételhetetlen pillanatot. Például egy felvonulását,

melyen egy plakát a Pártot élteti: „Hogy melyiket? Elárultad magad: harminc körül lehetsz, vagy még fiatalabb...”

A nosztalgia Rakovszkynál nem keserédes, inkább karcos, személyes költői archívumában pedig, mely nemcsak fotókból és hétköznapi villanásokból, hanem érzetektől, ízekből, sajátos fénytörésekből áll, az egyedi és az általános ugyanúgy megtalálja a maga helyét. Történeteiben a vég (*Otthon*) és a kezdet (*Egy esküvő*) jól megfér egymással, komfortérzetünket ugyanakkor egy-egy jól irányzott, meghökkentő darabbal (*Ballada*) veri szerteszét.

A műveiben meglévő személyességet borzasztó bonyolult dolognak tartja:

„Egyfelől nem tud nem személyes lenni, mert minden jellemző az emberre, az is, ha az íróasztalára elvágólag rakja a papírokat vagy szétszórja. A személyesség nem azonos az életrajziséggel. Olyan szerepet vagy helyzetet választ az ember, ami megérinti őt személyében, de azt, hogy miért, azt sokszor magunk sem tudjuk.”

BARTIS: HA ENGEM NEM TUD MEGLEPNI A SAJÁT SZÖVEGEM

Bartis ehhez kapcsolódóan elmondta, hogy nemcsak *A végében* fontos a személyesség, hanem mindabban, amit valaha írt.

„Szerintem alkati kérdés, én innen tudok hozzányúlni a dolgokhoz. Nagyon külön kell választani a személyességet és az önéletrajziséget, mert a kettő nagyon-nagyon nem ugyanaz. A vers ilyen szempontból szerencsésebb helyzetben van, mert ott természetesebb a személyesség. A prózánál végképp könnyen adja magát, hogy valami önéletrajzinak legyen titulálva, pedig csak személyességről van szó. Fel sem merül, hogy egy önéletrajzi elem rekonstruálható lenne, még akkor sem, ha vannak életrajzi motívumok a szövegben. Az viszont elég pontosan tükröződhet benne, hogy milyen lelkialkatú az ember, aki írta a szöveget, vagy mire figyel istenigazából a nagyvilágban.”

Érdekes kapcsolódási pont a két nyertes könyv között a fotó. *A végét* olvasni épp olyan, mint megállni egy nagyon hosszú pillanatra a családi tabló előtt. Bartis minden bekezdésben új részletre és titokra nagyít rá, hogy aztán az utolsó oldalakon

hátralépjön kettőt, és összefüggéseiben tárja fel a teljes fotográfiát. Részletei néha túlfilterezett Instagram-fotóra hasonlítanak, máskor analóg géppel készült fekete-fehér csendéletre, szemérmes aktra vagy véletlenül elkattintott polaroidfelvételre. Bár a beszédes nevű fotográfus, Szabad András történetét a szabadságvágy mellett első ránézésre az apjával való kapcsolat, illetve annak hiánya mozgatja, nehéz nem a halott anya figuráján átszűrni élményeit, nőügyeit, traumáit.

Az alkotó munka és a dokumentálás nagyon jól megfér egymással Bartis életében:

„Az érdekel, hogy létrehozzak egy olyan fotográfiát, amely képes visszahozni azt az érzelmi állapotot, amit a kép készítésekor élttem át. Az lenne számomra a jó kép, ami engem vissza tud vinni abba az állapotba, miközben annak a képnek nyilván volt előzménye, egyben valamilyen következménye is. Akkor van ereje egy fotográfiának, ha ezt az érzelmi állapotot képes visszahozni. Az másik kérdés, hogy milyen eszközökkel éri ezt el”.

Bartist munka közben egyáltalán nem foglalkoztatja az írás és a fotózás közti különbség, valahol mindkettő ugyanarról a törőlről fakad szerinte. „A jelek szerint szükségem van egy verbális és egy vizuális kifejezőmódra egyaránt.”

Bartis régóta várt új regénye 2006 előtt egészen más könyv volt, ám a szerző édesapjának halála miatt komplett szakaszokat kellett újrakonstruálni benne. Az író monumentális családregegyében évtizedekig figyelhetjük, ahogy Szabad András próbálja rögzíteni a rögzíthetlent, feloldódik egy szerelemben, és igyekszik kitalálni, hogyan viszonyuljon azokhoz, akik minden fénytörésben másik arcukat mutatják.

„Nem az az érdekes, amit már írás közben tud az ember, hanem az, amire írás közben rájön. Ha engem nem tud meglepni a saját szövegem, ha én nem jutok el akár zsákutcákba, ahol megütközöm, hogy vajon hol van ennek a gyökere bennem, akár történetileg, akár érzelmileg, akkor számomra érdektelenné válik a szöveg. Ha a figyelmem, a kíváncsiságom nem tudja életben tartani, különböző lelkiállapotokat létrehozni, akkor az hogyan történjen meg egy olvasóval? Az én részemről ez elképzelhetetlen.” **K**

SZÉPIRODALMI KÖNYVEK

30-70%
kedvezmény

SÁNDOR ANIKÓ / ZUHANÓ REPÜLÉS - ÖSSZETÖRVE INDIÁBAN
Jaffa
H.1000
SCOLAR

Janne Teller **MINDEN**

Az akció időtartama: 2016. június 1-30. Az ajánlat nem vonható össze egyéb akciókkal, kedvezményekkel.
A további részletekről érdeklődjön Libri Könyvesboltokban és a libri.hu-n.

Libri
Könyvesboltok

Az irodalmi díjak legfőbb veszélye, hogy benne tartanak valamiben

SZÖVEG: ROSTÁS ENI

CÍMKE: SZÉPSÉGVESZÉLY, KANONIZÁCIÓS GESZTUS, ÖNFELSZÁMOLÁS

Extra lendületet ad, garantálja a szakmai és kritikai figyelmet, és ha csak ceruzával is, de beírja a neved az irodalomtörténetbe. Csak a baj van vele, kontrollálja a jövőt és kínos helyzetbe hoz. A Sorvezetőben ezúttal arra voltunk kíváncsiak, hogyan mit jelent az irodalmi díj egy írónak, költőnek, és változtat-e valamit azon, ahogy alkotóként tekint magára.

Sepsi László

*a Dunajcsik Mátyás Lehetőség
2016-os nyertese*

Korábban nem kaptam semmilyen díjat, csak futottak még-típusú oklevelet iskolai versenyeken, amikre ránézel, és rögtön tudod, hogy nem is igazi díjak, csak amolyan karton-placebók, hogy ne sírva menj haza. Így hát a Dunajcsik Mátyás Lehetőség előtti időszak nem volt könnyű, de most már jobb. Ebben az esetben persze összemósódik a könyvmegjelenés és díj, hiszen itt a könyvmegjelenés és DM ajánlása maga a jutalom, ezért kicsit nehéz szétszálazni, hogy amikor örülsz, akkor melyiknek is örülsz éppen. Éjszakánként néha azon kapom magam, hogy gyengéden simogatom a borítóra nyomott hollófigurát, kedves dolgokat suttogok neki, aztán a párnám alá teszem, és úgy alszom el. Olykor felriadok, mert ellenőriznem kell, hogy ott van-e még.

A díjak általában inkább csak olvasóként érdekelnek: irányjelzők, hogy bizonyos típusú könyvekből mit érdemes beszerezni, jó pár díjnak évtizedekre visszamenőleg szívesen válogatok a shortlistjéből. Ha viszont íróként, vagyis úgy-ahogy érintettként nézek rájuk, csak

a baj van velük. Olyanok, mint amikor bejön a tanár néni, rábök valakire a csoportból, és azt mondja, ezen a héten te vagy a legszebb. Akkor is kínos a helyzet, ha te vagy, akire ráböktek, mert fel kell állni a többiek előtt, hogy jól megnézhessek maguknak a te híres szépségedet, meg akkor is, ha nem ráböktek, mert akkor meg rögtön azon kezdesz rágódni, hogy miért született ilyen rondának. Úgyhogy talán az a

legszerencsésebb stratégia, ha kizárólag olvasóként foglalkozom a díjakkal: ha olyan kapta, akinek személy szerint kedvelem az írásait, akkor örülsz neki (mert ez is igazolja, milyen pompás ítélőerővel bírok), ha meg nem, akkor elkönyvelem, hogy ezt a díjat nem az én ílésemhez szabták (és egyébként is tök béna díj).

A pozitív visszajelzések, legyen ez akár konkrétan egy díj, akár egy sima dicséret, mindig adnak egy kis extra lendületet, de azután, hogy kifújta a jutalom mámor és visszaültem a gép elé írni, vagy csak a következő ötletemet csiszolgom, nem sok dolgom marad velük. Munka közben kizárólag a saját elvárásaimnak akarok megfelelni, ha ebben olyasmik vegyülnének, mint egy korábban megkapott vagy akár egy belátható távolságban lévő díj szempontrendszere, akkor a megfelelési kényszer valószínűleg csak megmérgezné az egész folyamatot. Aztán ha mégis odaítélnek valamit, amit ráadásul vállalhatónak is tartok, akkor újra örömködök kicsit, megint beteszem a díjat a párnám alá éjszakánként, végül pedig kezdődik minden előlről, és írom azt, amihez éppen kedvem van.

Fekete I. Alfonz az idej JAKKendő-díjas

Maga az írás még nem érintett meg. Egyelőre nagyon keveset érzékelek ezekből az első fellépésekből, amelynek a végén feltehetőleg író leszek. A változás inkább abban áll, hogy nem kell annyira egyéb dologgal foglalkoznom, hanem teljes figyelmemmel fordulhatok a készülő elbeszélések felé. Igyekszem nagyon sokat dolgozni a szövegeimen, öröm, hogy van segítség, akihez tanácsért tudok fordulni egy-egy számomra eldönthetetlennek tűnő kérdésben. Kutatok, hogy az egyes novellákban megjelenő ötleteim háttere alaposan ki legyen dolgozva, összefésülök, majd szelektálok. Igyekszem a legjobbat írni a remélhetőleg őszre megjelenő kötetbe, és ezt a nyert időt elsősorban a díjnak köszönhetem. Magamra egyáltalán nem gondolok íróként, mert az teljességgel változatlannak tűnne a számomra. Sokkal inkább úgy tekintek magamra, mint olyasvalakire, aki valamivel nagyobb eséllyel indul az írói pályán.

A JAKKendő-díjat a szakmaiság alternatívájaként értem, és ezen minőségében úgy gondolom, nagyon fontos feladatot lát el. Számomra hatalmas öröm volt, hogy a zsűri úgy látta, ezek a szövegek elég jók, és megérték arra, hogy a korábbiaknál nagyobb közönséget kapjanak. Maga a díj pedig lehetséges kanonizációs gesztusként is jelentéssel bír kezdeményezés, egyrészt meghatároz egy potenciális

olvasóközönséget, ami olvassa a megjelenteket és érdeklődik az újoncok iránt, másrészt a díjat elnyerők köteteit alapos és körültekintő kritikai fogadtatásban részesítik, harmadrészt, ami az előzőből következik, a szakma fokozott figyelemmel kíséri a díjat elnyert további karrierjét. Továbbá a Békés Zoltán által alapított díj egy olyan különleges ajtó, amin rajtam kívül eddig csak hárman léptek be: Szil Ágnes, Mán-Várhegyi Réka és Papp-Zakor Ilka. Ezeket a lépéseket hozzáértő emberek egyengetik, legyen szó szervezésről vagy egy szövegem stilisztikájáról. A díj miatt biztos lesznek, akik elolvassák a könyvet, lesznek, akik nem rejtik véka alá a véleményüket, legyen az hideg vagy meleg, és lesznek olyanok is, akik először találkoznak a neveddel, de remélhetőleg megjegyzik, és követik a munkásságodat ezután is.

Erdős Virág

Szép Ernő- és
József Attila-díjas

Én viszonylag szerencsésnek mondhatom magamat: egy kezemen meg tudom számolni, hogy hány irodalmi díjat kaptam életemben, és akkor még mindig maradt egy ujjam.

Az irodalmi díjnak szerintem nem az a legfőbb veszélyük, hogy megváltoztatnak, hanem pont az, hogy benne tartanak valamiben. Egy irodalmi díj látszólag a múltadnak szól, de valójában a jövődet akarja kontrollálni. Közli veled, hogy jó úton jársz, megdicsér és lefizet, pénzzel, dicsőséggel, de minimum a rád vonatkozó Wikipédia-szócikk „díjai” alcímével, aztán ünnepélyesen utadra bocsát, miközben szelíden érezteti veled, hogy mostantól rajtad tartja a szemét. Magyarán korrumpál, hogy maradj olyan, amilyen vagy. És ezzel a legfőbb kincsedtől foszt meg: az újrakezdés jogától. Márpedig az önfelszámolásig menő újrakezdés képessége szerintem egy művész összes létező paranormális képessége közül a legfontosabb. Nem az az igazán nagy művész, akinek saját hangja van, hanem az, aki adekvát módon képes megszólalni. Aki egyedül a valóságnak van elköteleződve, és mindenféle jól kiépitett, kitáblázott és kivilágított utak

helyett egyedül a valóság változásai után megy. Akár árkon-bokron át.

És a legidegesítőbb és legnyugtalanítóbb az egészben, hogy mindannak, amit ebből a kockázatos és abszolút magányos kalandból kihoz, annak az égardta világon semmiféle mértékegysége nincs. Nem mértékegysége a siker, nem mértékegysége a jó kritika, és nem mértékegysége a bezsebelt díjak száma sem.

A művészeti díjak rendszere persze időnként azt a látszatot kelti, mintha a

dolgozószobák mélyén valamiféle öröktől fogva tartó permanens verseny zajlana – Dragomán az élen, de Grecsó a kanyarban fejhosszal beelőz –, de ez a szemlélet szerintem mélységesen idegen mindentől, amit amúgy művészetnek nevezünk. Pláne irodalomnak. Mert az irodalom nem verseny. Ha ugyanis az irodalom verseny volna, akkor az, aki valamilyen irodalmi díjat kap (stílusosan: „megnyeri” ezt vagy azt a díjat), az méltán érezhetné magát győztesnek. Márpedig a győztesek „oldaláról” nem lehet írni. Ez biztos. Írni csak a vesztesek oldaláról lehet.

Magyarán nem csak élni kell úgy – Shaw után szabadon –, hogy az ember még véletlenül se kapjon semmiféle kiténtetést, de írni is csak úgy érdemes.

Nekem persze az a néhány aprócska díj már becsúszott, ezen most már nem lehet segíteni. De jelentem, okultam az esetből, és azóta minden erőmmel azon dolgozom, hogy ilyesmire lehetőleg soha többé ne fordulhasson elő. **K**

Ami nem tud nyugvópontra jutni, az folyton jelentkezik

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | **KÉP:** VALUSKA GÁBOR

CÍMKE: POGROM, ANDRÁSSY ÚT, KUNMADARAS, NYILASOK, SZOMSZÉD

1944-45 fordulóján a hatalomra jutott nyilasok több ezer zsidót, katonaszökevényt és zsidóbújtató keresztényt lőttek a Dunába, vagy kínoztak halálra a Városmajor utcai és az Andrassy úti főhadiszállásaikon, kórházi ágyakban, zárdában, idősök otthonában.

1 946. május 20-án és 21-én egy több száz fős, feldühödött tömeg megtámadta a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kunmadaras zsidó lakosait, és három embert halálra vert. A lincselők között voltak kommunisták és parasztpártiak, asszonyok és kamasz gyerekek, fajvédő múltúak és cigányok. A pogrom több résztvevőjét elítélték, és amennyire lehet, a történeteket alaposan dokumentálta az utókor. A nyilasok legtöbbjének felelősségre vonása és tetteinek részletes feltárása elmaradt. Závada Pál a kunmadarasi eseményeket helyezi át a fiktív Kunvadasra *Egy piaci nap* című regényében, és a történeti szakirodalomban olvashatókhoz ragaszkodva meséli el a pogromot. Minden más, a könyvben szereplő párbeszédektől a felvonalatott figuráig, fikció.

Az eseményeket egy helyi fiatalasszony, Csóka Mária szemszögéből ismerjük, akinek férje felbujtóként kerül a népbíróság elé. Zoltán Gábor egy kényszerből nyilasnak állt keresztény gyáros személyiségtorzulásán keresztül próbál képet adni a nyilasok mindennapjairól új regényében, az *Orgiában*, szinte már horrorba fordulónan ábrázolva a foglyonkénti húsz perc kínvallatást és megaláztatást. A két könyv nemcsak az elkövetők antiszemita indítékai és az áldozatok személye miatt tárgyalható együtt, hanem azért is, mert mindkettőben szomszédok, ismerősök fordultak egymás ellen ököllel, fegyverrel vagy egy megfélemlő helyen és időben elejtett félmondatokkal.

SZÍNHÁZ: Miután Závada befejezte a *Természetes fény* című regényét, színdarabíráson kezdett gondolkodni, és ismét eszébe jutott egy általa régóta jól ismert történet, a kunmadarasi pogrom. A tervezett darabban lett volna „egy kórus, amelynek identitása változó, egyszer ilyen hangok jönnek ki belőle, máskor másokat jelenít meg. Megpróbáltam elgondolni, hogy egy lincselési jelent hogy oldható meg a színpadon: az ember nem egy természetes jelenetet játszhatna el, hanem össze lenne szöve mondjuk egyfajta kihallgatási helyzettel. Valakit kikérdezznek, ő vagy igazat mond vagy nem, közben történnek is a dolgok, de olyan is van, amit csak

elmesélnek.” A történet dramatiszálására rengeteg lehetőséget kínált, és a próbálgatás közben elkezdett kialakulni a regény szerkezete. Zoltán Gábor nehezen talált rá a hangra, amin az általa összegyűjtött történeteket elbeszélhette volna, ezért ő is egy színdarabban próbálkozott. „Azt mondtam, hogy jó, akkor beszéljetelek ti, és azt a hangot próbáltam folytatni, amit a szereplőim elkezdtek.” A színpadi adaptáció ellen szövegezt az *Orgia* explicit erőszakábrázolása, amit színházban nem biztos, hogy meg lehetne kísérfeni. „Szövegben nem tudtam elkerülni, de így is csak apró töredék lett megmutatva.”

NŐK: Závada narrátora, Mária a falu egyetlen nemzsidó kereskedőjének lánya, és annak a tanítónak a felesége, akinek büntetőpere a pogrom közvetlen előzménye volt. „Pont azért választottam ezt a nőt, mert sem a tettések, sem az áldozatok közé nem sorolható. A férje következtében persze ő is be van ágyazva egy decens antiszemita világnézetbe, de közben megrázzák az események. Teljesen természetes neki, hogy a zsidóknak mindent vissza kellene kapniuk, amit elvettek tőlük, azt viszont borzasztó nehezen tűri, ha rátámadnak a férjére és a háború alatti viselt dolgaira, pedig az ő ura nem is antiszemita, csak a magyar érdekeket képviseli.” Závada esetében azért

kínálkozott a női szemszög, mert egy nő könnyebben talál kapcsolatokat más pozíciók, a kommunista párttitkár felesége, a megtámadott zsidók vagy a lincselő asszonybandák felé. A piacon történtek előidézésében nagy szerepe volt a női rikoltozásnak, és szerepe lehetett az asszonyi gondoskodásnak is: meg kellett etetni a gyereket, a zsidók viszont feketéznek, árat drágítanak. A tizenkettedik kerületben, majd később az Andrássy úton szinte családi vállalkozásként működött a nyilas halálgár. A nők nemcsak a konyhai munkában vagy az ország teleszülésében, de a kínzásban is jeleskedtek. Az *Orgja* számos hírhedt nyilas testvérnő alakját és tetteit felidézti, köztük Dési Dregán Miklósnéét, vagy a Csöpi néven elhíresült lovaglónadrágos gyilkosát.

TÉT: A regény megírásának tétje Zoltán Gábor szerint leginkább a változásban keresendő. „Miközben ezt a könyvet írtam, meg kellett változnom, és rá kellett jönnöm, hogy meglehetősen téves az az elképzelés, hogy a részese vagyok a közösségnek és alakíthatom. El kellett jutnom oda, hogy nekem nem az a dolgom, hogy felelősségteljesen hitet tegyek, utat mutassak.” Zavadát az érdekelte, meg tudja-e fejteni az ügy mozgatórugóit. „A falum, Tótkomlós bizonyos tekintetben analógiát mutat a regénybeli Kunvadással. Elképzeltem, hogy ha nálunk zajlik le a pogrom, akkor apám, aki akkor 16 év körüli volt, elég jól emlékezett volna, nagyanym meg ott van a piacon, és

egyből tudja, hogy ki mit csinált. Az foglalkoztatott, hogy a szomszédjaink ezt hogy hajthatták végre egymással. Lehet, hogy csak egy szálnalmas vergődés a részünkről, hogy ismeretlen motívumokat próbálunk működővé írni a fikcióban, de ez valójában azért van, mert szeretnénk valamilyen magyarázatot kapni. A tét az, hogy mennyire hihető módon van megírva úgy, ahogy én írtam.”

KÖVETKEZMÉNY: „Én elég mimóza voltam az emberirtásos dolgokkal kapcsolatban: nagyon sok ilyen tárgyú filmet nem néztem meg, nagyon sok könyvet nem olvastam el, hosszan sorolhatnám a kihagyott címeket, de minnek. Az elhullajtott információmorszákból ezt-azt tudtam róla, és minden sejtem tiltakozott ellene, de eljött a pillanat, amikor utánam jött a valóság.” Zoltán Gábor életében a 2010 után kibontakozó folyamatok indították be a változást, „amiket nem én leszek az első, aki fasizmusnak nevez. Egyszerűen nem maradt módomban és időm tovább lapítani, meg kellett nézmem, hogy mi van. Ez pedig sokkal gyöttrőbb volt, mint képzeltem.” A korabeli sajtó olvasása, és a közvéleménnyel való szembesülés, vagyis az, hogy „így lehet beszélni emberekről”, nagyon megviselte. „Ott van például az a néhány évvel ezelőtti eset, amikor egy magyar európai parlamenti képviselő metélt farkat emleget. Az is valami, de egy '46-os vagy '38-as szöveg nem akármi. Aztán a kettő interferál, és erősíti egymás hatását, pedig sokan gondolták, hogy ilyesmi soha

többé nem mondható ki.” Amikor Závada először olvasott a kunmadarasi pogromról, azt hitte, el van túlozva az ügy, aztán rájött, hogy sokkal szörnyűbb a helyzet. „Évekig vagy akár évtizedekig eltarthat, amíg az embert olyan formában nyugtalanítja valami, hogy egyszerre él át szégyent, értetlenséget, kibogozhatatlanságot és gyanít mögötte rengeteg hazugságot. A rosszul elföldelt, tudat alá betuszkolni próbált bűnrészességekről beszélek, az összes szégyellnivaló ügyről, amiben nem tettünk semmit, vagy épp tettetek, tettestársak, cinkosok voltunk. Az ember nem tudja ezeket megnyugtatóan elhelyezni a saját archívumában, ahol majd nyugvópontra juthatnak. Ami pedig nem tud nyugvópontra jutni, az folyton jelentkezik”, és jó esetben kreatívan is elkezd foglalkoztatni az író. Zoltán Gábor a születése óta a Maros utcában élt, néhány házra az egykori zsidó kórháztól, ahol '45 januárjában Kun páter és csapata 90-100 embert mészárolt le, de sosem jutott eszébe, hogy elköltözik. „Azt hiszem, én már nem jövök ki ebből soha, ez lett a világom. Ha valami pihentetőt keresek, akkor megnézek egy jó kis második világháborús dokumentumfilmet.” A periratok, amelyekbe a kutatás során betekintést nyert, állítólag a maguk nemében is különösen durva dokumentumok, de azt mondja, hozzá lehet szokni az olvasásukhoz. „Megértettem, hogy amit látok, az nem rendkívüli, nem deviancia. Az a természet.”

HIRDETÉS

A bookline bemutatja

VAD
ASZ
SZE
ZON

SLAM · POETRY · BAJNOKSÁG

· ÍGY IRTUNK MI ·

www.facebook.com/vadaszszezoon

Dunajcsik Mátyás

SZÖVEG: RUFF ORSOLYA | **KÉP:** DR. DUNAJCSIK PETER

CÍMKE: IZLAND, TENGER, JAZZ, MESE, TROLLOK, OTTHON

Bárhol is lennék, Izlandra vágynék

A történetek előbb-utóbb kieroszakolják, hogy valaki elmesélje őket – véli Dunajcsik Mátyás, akinek a Könyvhétre jelenik meg első meseregénye, *A szemüveges szirén*. Hőse egy híres tengerészösökkel megáldott kislány, Atlanta, aki apukájával él a szelesszirti világítótoronyban.

A lány egy nap csónakba száll, hogy a zene nyelvén morajló tengeren hazajuttasson egy árván maradt sirályfiókát: útja során nem várt nehézségekkel kell szembenéznie, és olyan felfedezést tesz, melyre a legvadabb álmaiban sem gondolt. Az évek óta Izlandon élő író-műfordító a rajzok és a zene erejéről, a

legendákban továbbélő trollmenyegzőkről és a hazaérkezés tapasztalatáról is mesélt nekünk.

MESE: *A szemüveges szirén* meséje két dologból bontakozott ki: egyrészt az Izlandon szerzett élményeiből és érzéseiből, másrészt Gillicze Gergő hajókat, rumcsempészeket és más tengeri csodákat ábrázoló korábbi rajzaiból. Elmondhatatlanul örülök annak, hogy

végül elvállalta, hogy ő csinálja a könyv illusztrációit is, mert valójában ez a történet már a kezdetektől legalább annyira volt az övé is, mint az enyém. Azt is tudtam, hogy mindenképpen szeretnék még üldözési jelenetet és kísérteteket, és hogy a főhősnek egy világítótoronyban kell laknia: ezekből a csodás építményekből itt Izlandon úgy tízet-húszat sikerült is levadásznunk, amikor tavaly nyáron a szüleim meglátogattak, épp a regény

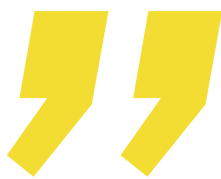
írásának kellős közepén. Aztán már csak addig kellett rakosgatni ezeket a részleteket, amíg egy működő cselekmény össze nem áll belőlük. Hogy lesz-e folytatása, azt még nem tudom. Az biztos, hogy a Macskavölgy még rengeteg további történetet rejt magában, a történetek pedig előbb-utóbb kieroszakolják, hogy valaki elmesélje őket.

ZENE: Amikor *A szemüveges sziréne*n dolgoztunk, Gilicze Gergővel nemcsak családi fotókat, hajótervrajzokat és térképeket küldözgettünk egymásnak, hanem zenéket is. De nemcsak azokat a jazzstunderdeket, amiket Atlanta hallgat a könyvben, hanem mindenfélét, a kocsmái matrözrocktól kezdve a filmzenékig. Nekem egyébként iszonyú fontos a zene, munka és séta közben is mindig szól valami a fülemben, és a lehető legkülönbözőbb stílusú zenéket tudom hallgatni. Élő koncertekre viszont érdekes módon Izlandon kezdtem el járni, és itt két év alatt talán több koncerten voltam, mint az előző harminc évemben összesen. Az egyik legjobb élményem tavaly februárban volt, amikor életemben először elmentem egy kétnapos black metál fesztiválra; soha annyi barátságot, kedvességet, szeretetet és odafigyelést nem láttam még koncertközönségben, mint ezek között a hosszú hajú, marcona srácok között, miközben a színpad mind kinézetre, mind hang szempontjából egy teljes gözzel működő mészárszékre hasonlított.

LEGENDÁK: Bár az utóbbi fél évet az izlandi varázslás és boszorkányság

tanulmányozásával töltöttem, a legszenvedélyesebben talán mégis a trollok érdekelnek. A kedvenc legendám róluk most éppen a *Bárðar saga Snæfellsáss*, ami tulajdonképpen egy depressziós hegyióriás-herceg története, aki az első telepésekkel együtt költözik át Izlandra Norvégiából, majd egy családi tragédiát követően bánatában elbujdosik a gleccserek közé. Onnantól kezdve a Snæfellsnes-félsziget védőszelleme lesz, aki számtalan esetben segít a hozzá imádkozó bajbajutottaknak. De ebben az alig negyvenoldalas, 14. századi szövegben van még zombihadsereg, szétválasztott tenger, részeges verekedésbe fulladó trollmenyegző, varázsködben elvesző birkanyáj és megannyi más kaland. Talán egyszer, valamilyen formában majd magyarul is megpróbálom megszólaltatni.

IZLAND: Amikor fiatalok voltunk, a bátyám angolszakra ment és Joyce-kutatónak készült, én pedig franciaszakon tanultam és Prousttal foglalkoztam. A legfontosabb városom Velence volt, ahol a tengeren kívül nincs is természet, csak színtiszta urbanitás. Most, hogy felnőtünk, a bátyám évek óta Barcelonában él, én pedig Izlandon, ahol a városiasság tulajdonképpen csak átmeneti anomália a természet mindent elsőprő jelenléte mellett. Én a déli, latin kultúrkör felől az északi, germán-kelta világ felé haladtam, ő ellenkezőleg. De ettől még könnyen megtörténhet, hogy fél évszázad múlva ő deres homlokú professzor lesz Edinburghban, én pedig nyugdíjas író Szicíliában. Amikor a kivándorlásról kérdezzek,

Nekem iszonyú fontos a zene, munka és séta közben is mindig szól valami a fülemben.

kivétel nélkül minden újságíró és ismerős végleges, visszavonhatatlan válaszokat vár: vagy azt, hogy Izlandon tervezek meghalni, vagy a pontos dátumát annak, hogy mikor költözöm vissza Magyarországra. Ilyen válaszok azonban nincsenek. Az élet ennél sokkal bonyolultabb. Most csak annyit tudok, hogy jelenleg bárhol máshol lennék a világon, mindig Izlandra vágnék. Ennek pedig az egyetlen ellenszere, ha itt lakik az ember.

HAZAÉRKEZÉS: Az utóbbi évtizedek gyakorlati tapasztalata azt mutatja, hogy számomra az otthon az, ahol a könyvespolcomon ott van *Az eltűnt idő nyomában* négykötetes francia Pléiade-kiadása, a falakon pedig ott lógnak a kedvesem, Korai Zsolt bekeretezett akvarelljei. Ezekhez képest minden más másodlagos. Ez a hely jelenleg és már két éve Reykjavíkban, Izlandon van. Egy nyelvben pedig akkor érzem otthon magam, amikor már képes vagyok önállóan, szótár nélkül olvasni és élvezni az adott nyelven írott verseket. Persze még nem értek mindent rögtön, és egy-egy fordítás elkészítését hosszas szótárzás és értelmezés előzi meg, de az elsődleges, elemi hatás, ami a költészet sajátja, már megvan. Amikor másfél évnyi keserves tanulás után tavaly végre elértem ezt a szintet izlandiból is, az olyan volt, mintha sikerült volna egy új érzékszervet növesztenem. Mintha onnantól kezdve már nemcsak a sarki fűszerrel tudtam volna szót érteni, de a sarkon túl hullámzó óceánnal is

LEHETŐSÉG: A Dunajcsik Máttyás Lehetőséggel olyan pofátlanul öntörvénnyű szerzőket szeretnék bátorítani, akik teljes mértékben figyelmen kívül hagyják a magyar irodalmi hagyomány időnként nyugdíjas bingóklubokat idéző játékszabályait, és valami gyökeresen újat és frissezt hoznak magukkal. Mivel a magyar irodalmi közeg elég bizalmatlan minden újdonsággal szemben, a díjjal járó hírverés talán segít abban, hogy tényleg felfigyeljenek rájuk. Az első két díjazott már akkor a látóteremben volt, amikor az utolsó napjaimat töltöttem a Libri Kiadóban – a jövő évi nyertes kiválasztásához viszont már kémekeket is fogadtam magam mellé, akiktől szintén kapok majd javaslatokat a végső döntés előtt. Ha azt nézem, hogy Bartók Imre, aki a díj alapítása előtt szépirodalmi főszerkesztőként az első ilyen radikális szerzőm volt, idén Hazai Attila-díjat kapott, akkor akár azt sem lehetetlen mondani, hogy a Dunajcsik Máttyás Lehetőséggel tulajdonképpen a jövő Hazai Attila-díjait keressük. **📖**

Magyarország **44 év után** újra kijutott a **labdarúgó-Európa-bajnokságra**, ennek örömeire felkértünk öt író, hogy írjanak novellát a magyar válogatott kultikus, lecserélhetetlen vagy épp népmesébe illő játékosairól. **A játékosok között akad, aki egy kocsmában gyűjtötte össze a pénzt az első focicipőjére, a szerzők között pedig olyan is, aki a felkérésig semmit sem tudott a mellé választott focistáról.** Az irodalom és a foci ezúttal **Fehér Renátó, Karafiáth Orsolya, Kiss Tibor Noé, Mán-Várhegyi Réka** és **Nagy Gabriella** íróasztalán találkozik.

FEHÉR RENÁTÓ

KÖLTŐ, ELSŐ KÖTETE, A GARÁZSMENET
2014-BEN JELENT MEG A MAGVETŐNÉL.

Körkapcsolás

Amikor '96-ban először vitt apám Hali-meccsre, az összeállítás már egy ideje Király Gábor nevével kezdődött.

Apámmal a meccsen – mondanám Spiró után, de ez nem kettősrangadó, se Népstadion, nem is igazi dunántúli derbi, csak Hali-Pécs, klubtörténeti mélszár-lás amúgy, szeptember végén, ahogy a költő mondja, 6:0 ide. Álltam a lépcsőfeljáró fölött a korlátnál, bénáztam még a szotyival, a gyanútlanul felfelé sétáló urak kalapjába dobtam a héjat. Láttam még nézőket kalapban meccsen, hallottam, hogy azt mondják: „a háború előtt”. Dédnagyapám korosztálya: 60 éves

szurkolói jubileumukra kezdőrúgás ajándékba a klubtól. Egyikük mesélte, hogy anno a MÁV Járműjavító melósaként került a Hali-keretbe, két egyenes passz. Vasutas csapat. Azt is mondták, hogy „a Király Feri fia véd”, királyfi, kiskirály. Húsz éve, hogy Királygabi lett nekem az örök 1-es. Városszerte beszéltek, hogy a hétmérföldes csukájával kirugdossa a labdákat a stadionból a fedett tribün fölött, bele a Perintbe, ifisták vetik magukat a vízbe önkívületben, hogy visszahozzák. Nemecek a Fűvészkertben, éljen a grund, csakahaliálé. De szeretnék, de szeretnék Királygabival beszélni.

Sejtettük róla, hogy múltó tünemény, hogy hamarosan, apa a cseperedő fiát a Bojtorján-dalban, el kell engednünk. Aztán '97 nyarán Berlinbe igazolt, és egyike lettem a sok ezer bús-büszke apának azon a stadionnyi verandán, hétévesen.

Király miatt lettem kapus általánosban, gimiben, egyetemen, salakon, betonon, parkettán, műfüvön. Szabad

betárcsázós net előtti iparos idők. A nézőszám a rangadókön több volt, mint a szülővárosunk összlakossága. Értől az Óceánig. Egyszer még az Olimpiai Stadion telefonszámát is kikerestem egy adatbankból (ez is so 90s), de a percdíj és a szókincsem hallatán inamba szállt a bátorság. Az a hír is járta, hogy a berlini sportrovatokban, karikaturistákban motoszkál a zsrnáfördulat a nagy meccsei

KIRÁLY GÁBOR
KAPUS
ÉLETKOR: 40
JELENLEGI KLUBJA:
SZOMBATHELYI HALADÁS

jött haza. Hello, Gábor, my old friend. Újra neki szólt a Hali-indulóban, hogy „a kapusunk unalmában nagyokat nevet”. És közben beírta a Bozsik József nevű futballtörténeti mamutfenyőt is a válogatottsági ranglista élén. A hazatérő Király legenda és élő hagyomány lett.

Tavasszal a stadiont lebontották. Király elhozta az öltözőből nevelőedzője, a néhai Szarka Zoltán stokedlijét, a temetésen mesélte a ravatálnál, de ott lesz majd a stoki az új stadionban is. Mint talált tárgyat visszaadja, azért őrzí meg. Lebontották az Óriások Fogkeféinek hívott reflektorokat. Tekintélyt parancsolt a működésük, világítótornyok, jelezték a városnak: meccs van. A pálya mellett strázsáló panelsor, tetején a blicctribünnel, árnyékot most a semmire vet: Ground Zero. Rövidesen megtöltik a telket új időknek új falaival. Lesz steril stadion, kell majd neki név is pár évtized múlva. Mert ahol megszokunk, abból lassacskán mindig otthon lesz. Otthon az, ahol Király Gáborral kezdődik az összeállítás. **K**

akaratómból, nem kényszerből tehát. Akit utoljára választanak, az lesz a kapus. Aki kapus, azt első között választják, vagy ő választ. Én nem fontos-hatalmas akartam lenni, hanem kapus. Hatalmasnak ott voltak ők, mindhárman 190 fölött, hármas ikercsillag a küsszobaajtón: José Luis Chilavert, Peter Schmeichel és Királygabi. Bermuda(-háromszög) helyett mackóalsó. Édesanyám, kedves anyám, csak az a kérésem, hogy mackóalsót, mackóalsót vásároljon nekem!

A herthás idők elejét főleg a SAT1 teletextjén követtem, percenként frissült az eredmény a meccsek alatt, azok a

után, hogy Király, ahogy az elején a speaker is hívta, „falat húzna még a Brandenburgi kapu elé is”, de az ötletet a józan főszerkesztői vétók – a történelemre hivatkozva – mindannyiszor elkaszálták. Páneurópai pánik.

Ugyanettől görcsölhetett be a Lajta-parti Maradona, Toni Polster 87-es aranycipős lába, amikor 1998. március 25-én a magyarok elleni barátságos meccsen a Práterben a 6. percben, az élete első válogatott meccsén szereplő Király kifogta a tizenegyesét.

Aztán megjárta Angliát, Londont főleg (Crystal Palace), és egy öt éves müncheni kerülővel

Király miatt lettem kapus általánosban, gimiben, egyetemen, salakon, betonon, parkettán, műfüvön.

KARAFIÁTH ORSOLYA

KÖLTŐ, ÍRÓ, LEGUTÓBBI KÖTETE, AZ ÉL 2015-BEN JELENT MEG A SCOLARNÁL.
JELENLEG ÚJ REGÉNYÉN ÉS EGY TÁRCAKÖTETEN DOLGOZIK.

Mindenki a helyén

„Na, most a lányok játszanak a fiúk ellen” – mondta Teri néni, a napközis tanárnő, aki igazi feminista volt, ritka madár Madocsán. – Sőt, nem is, csináljatok inkább kevert csapatokat, gyerekek!”

Teri néni teljesen hidegen hagyta, hogy mi, lányok egyáltalán nem akarunk focizni, hogy délutánra azt terveztük, Krisztától megtanuljuk, miképp lehet parafa dugó, négy gombostű és az anyától lopott hímzőfonal segítségével karkötőt készíteni. A fiúk feje is leírhatatlan lett a javaslatra, a minimum a pofavágás volt, de akadt, aki odáig ment, hogy hangosan kimondta, ha tudja, hogy hülye kiscsajok miatt szétcsesződik a délután, akkor beteget jelent. „Meg tudjátok csinálni, lányok – hergelte egyre betegesebben magát Teri néni – csak azért nem tudtatok eddig kiteljesedni, mert azt mondták nektek, a futball a férfiaké! Érték

annyit, mint ők! Ma még csak a foci, holnap az alacsonyabb fizetés! Ami ma játék, az holnap az elnyomásotok alapja lesz!” Hozzátette azt is, hogy másnap vegyes szkander bajnokságot tartunk, holnapután pedig a srácokat tanítjuk meg makramézni. Tízévesek voltunk, és bevallom, eddig nem éreztem magam soha elnyomva, de Teri néni minden lány szerette, mert nevetős volt és furcsa, és valahogy mindig mindenből mi, lányok jöttünk ki nyertesek. A fiúk – úgy egyben – joggal érezhették, hogy pikkel rájuk, mégsem tudtak nem szerelembe esni, hiszen Teri néni szőke volt, kék szemű, és olyan bájosan gömbölyded, mint egy focilabda. Mivel Dani volt a legjobb az egész osztályban, ő osztotta ki a szerepeket. Engem a saját csapatába tett és beállított a kapuba, mondván, azok a

Mivel Dani volt a legjobb az egész osztályban, ő osztotta ki a szerepeket. Engem a saját csapatába tett és beállított a kapuba...

gyökerek még egy gólpasszig se jutnak, ne aggódjak, vigyáz rám. Vidáman telt az első félidő, álldogáltam, bámultam a felhőket, és bámultam Dani izmos vádliját. A játék egyébként úgy nézett ki, hogy a csajok összevissza lödörögtek a pályán, a fiúk meg hajtották magukat, helyettük is. Így történhetett, hogy arra a kis csörgőkigyóra, a Szabó Henire senki nem figyelt, Ritka kellemetlen csajszi volt, ráadásul ő is Daniért bomlott, ami egyszersem azt is megvilágította, hogy önismert, önkritika terén sem áll valami jól. Mégis ő volt, aki egy óvatlan pillanatban belerúgott a labdába, ami végül telibe találta az arcomat. Elvágódtam, mint egy liszteszsák. Teri néni sikoltozott, Heni és a csatlósai röhögtek. De Heni vigyorgása rögtön lelohadt, mikor Teri néni Danit kérte meg, hogy kísérjen haza. Nálunk, otthon dübörgött a feminizmus. Csak a nagyiek voltak otthon, és nagy igazi őrmester volt. Beparancsolt minket a kissozóba, oda, ahol egykori válogatott nagyapám a kis fekete-fehér junosztyon nézhetett csak a meccseket. És akinek a mama az egész fizetését mindig benyelte, és aminek

egy részét - ami épp csak a sportlapra volt elegendő -, szegény papa kártyán nyerhette vissza. És persze, hogy rühellt kártyázni. A nagyfi hatalmas tévéjén a Zenebutik ment, és nálunk valóban híd volt a zene, átharsogott a meccsközvetítésen, amire Dani is rátapadt. Ültek ketten a papával, gyakorlatilag tíz centire a képernyőtől. Kint a Csókkirály ment, és mivel Dani már akkor is többfelé tudott figyelni, énekelt közben, kicsit átírva a szöveget. Úgy szeretnék én lenni a gólkirály.

**BÖDE DÁNIEL
CSATÁR**
ÉLETKOR: 29
JELENLEGI KLUBJA:
FERENCVÁROS

„Akkor válassz normális nőt” – dűnnyögte a papa, inkább magának. A meccsnek hamarosan vége lett, én is jobban lettem. „Te, nem jössz le velem a kocsmába? – nézett rám Dani. Meglógtam vele, persze. Addig még sosem jártam ott, nem kislányoknak való hely, de a fejemben megszólalt Teri néni, hogy már miért ne mehetne egy leány a kocsmába, van erre törvény?! Kiderült, Dani sem vagánykodni, inni akar, sőt! Dolgozik. Kugligolyókat állít, és ezért pénzt kap. „Mától inkább focicipőre gyűjtök” – súgta a fülemben. És úgy hangzott, mintha egy focicipő legalábbis a hétmérföldes csizma lenne. Erre a pályára bőven elég a te csukád, mondtam erre, mire csak annyit felelt: „Sikeres futballista leszek.” „En meg a váci püspök” – mondtam neki. (Nem lettem.) És mikor később, a kocsmá mögött megcsókolt, arra gondoltam, hogy máris tizenöt perc a rekordja. És hogy nekem ez a hely, a hóna alatt, és a tudat, hogy egy kicsit miattam is van a jövő, éppen megfelel. Mert neki nyilván a többi is menni fog. **k**

KISS TIBOR NOÉ

ÍRÓ, LEGUTÓBBI KÖTETE,
AZ ALUDNOD KELLENE 2014-BEN JELENT MEG A MAGVETŐNÉL.

Aki tőled kér, adj néki

Elég nehezen találtam parkolóhelyet,
régen nem kellett ennyit keresgél
ni.
Nem szívesen hagytam volna itt a
kocsimat, főleg nem ezt.

Biztos jött volna egy hülye,
például én, aki beleveri
valakinek a fejét a
szélvédőbe. Mindenki út
mindenkit, ez volt a pécsi
rendszer. Főleg itt kint,
Szellemvárosban. De azért
nagyon jó ide hazajönni, egészen otthonos.
Még akkor is, ha a régi játszótér már sehol
sincs. Suli után felmástrom a rakétára,
aztán meggyújtottunk egy cigit. Általában
Pengével voltam, ötpercenként kirántotta
a zsebéből a pillangókést, és pörgetni
kezdte az ujjai között. A végén rá kellett

szólnom, hogy hagyja abba. Most is Pengét
várom, ő az egyetlen a társaságból, aki
megúsza a börtönt. Együtt hordtuk a
sittet, csavarogtunk, aztán hétvégén
leöntünk a Bázisba, és toltuk magunkba
a töményt. Olyan cucc nem volt, amit nem
próbáltunk volna ki. A legszarabb az volt,
amikor szétfolyt a Technokol, és odaragad-
tunk egy padhoz a Kassák Lajos utcában.
Penge jött rá, hogy bújjunk ki a farmerből,
és hagyjuk ott a fenébe. Alsógyatyában
futottunk hazáig. Másnap visszamentünk,
nagy poén volt, két nadrág a padon, még a
hajléktalanoknak sem kellett.

Utoljára akkor voltam itt, amikor hazarepültem Foxi bá temetésére. Senki sem tudta megmondani, miért hívták így. Csokoládét meg rágógumit vettünk tőle a földszinti kisboltban, aztán felnőtünk. Ki mint vet, úgy arat, csak ennyit mondott, miután végignézte, ahogy a Nevkó előtti téren helyre rakunk egy srácot, aki túl sokat képzelt magáról. Jobb adni, mint kapni,

A meccs végén beállt Del Piero, én pedig a lefújás után elkértem tőle a mezét.

Foxi bá. A temetésen ítéletidő volt, a szél belekapott a pap csuhájába, alig tudott megállni a lábán. Penge késik, pedig mostanában nem szokott. Mindjárt kezdődik a meccs, ő hívott ide, hogy nézzük meg együtt, bajnok lesz a Juventus. Ez tuti, meg is raktam tízezerért, magyarázta a telefonban. De hiába nyomkodom a kaputelefon gombját, nem nyit ajtót, a mobilja ki van kapcsolva. Felveszem a napszemüvegemet, és beülök egy kávézóba. Itt még van wurlitzer, megérte lejönnöm. Lapozgatni kezdem a lemezeket, de hirtelen nem találok semmi érdekeset, a Bulibárót pedig már kezdem unni.

GERA ZOLTÁN
KÖZÉPPÁLYÁS
ÉLETKOR: 37
JELENLEGI KLUBJA:
FERENCVÁROS

Örülnék annak, ha néha egy kicsit csendesebb lenne az öltöző.

Aki tőled kér, adj néki. Ez az idézet jutott eszembe, miközben a kávézó tulajdonosa odajött hozzám, hogy kérjen egy autogramot. Ráírtam filctollal a nevemet az egyik étlapra, cserébe megmutatta az alkarjára tetovált PMSC-címet. Szerette volna, ha szaltózom egyet a pult előtt, de van, amikor nemet kell mondani. Sokáig nem értettem, apám miért idéz állandóan a Bibliából. Még a gyülekezetbe is elvitt. Eleinte furcsa volt, hogy tapsolni és énekelni kell,

aztán valahogy megtetszett a társaság, Timit is ott ismertem meg. Vasárnaponként elsétáltunk a vásártér és az autópiac mellett, mire odaértünk a gyülekezeti csarnokba, tele lett az arcunk porral vagy megáztunk. Aztán beléptünk a terembe, és minden megváltozott. Megszerettem a gospelt, de mindig is kappanhangom volt. Inkább újrakezdtem a futballt, az első edzésre Penge is elkísért. A pálya melletti korlátnak támaszkodva röhögött, alig tudtam lefutni három kört. Az első angliai meccsem azután már a díszpályában ült, pedig nem bírja az angol focit, gyerekkora óta Juventus-drukker. A hajó szerinte elipszilonos, de Trézéguet nevét mindig pontosan le tudta írni. Hirtelen megszólal a telefonom, Penge az. Volt egy kis gikszer, de tíz perc múlva ott vagyok. Inkább nem kérdezem meg tőle, milyen gikszer, különben is, évek óta tartozom neki. Hosszú ideig nem állt velem szóba, annyira megsértődött rám, amikor rúgtam két gólt a Juventusnak. Azzal ejtettük ki őket az UEFA-kupából. A meccs végén beállt Del Piero, én pedig a lefújás után elkértem tőle a mezét. Ha Penge tudná, hogy itt van nálam, biztos nem tökölt volna annyit a belvárosban. **k**

MÁN-VÁRHEGYI RÉKA

ÍRÓ, ELSŐ KÖNYVE, A BOLDOGTALANSÁG AZ AURÓRA-TELEPEN
2014-BEN JELENT MEG.

Ének az esőben

– A pályára vágyom – suttogja Kleinheisler László. Az erkélyen áll, nekünk háttal, és a vöröslő brémai égboltra függeszti tekintetét.

Feltámad a szél, zörgeti a faleveleket. Kleinheisler finoman dobol a lábával. És megfordul!

– A magyar foci nekem köszönhetően az utóbbi évtizedek legnagyobb sikerének küszöbére ért – mondja. Keresztülvág az erkélyen, a szállodaszobán, és kilép az ajtón. – Szegény legényből lettem a válogatott hőse.

Idősebb férfi dugja ki a fejét egy másik szoba ajtaja mögül.

– Úgy ám! – énekli, és Kleinheislerre kacsint.

Afrikai takarító tolja a kocsiját a folyosó végén.

– Mint ismert, honfitársunkat gyorsan mély vízbe dobták Brémában – mondja a takarító. – A Hertha elleni remeklése után a 'gladbach ellen már a kezdőcsapat tagja

volt. Azóta viszont rendre a kispadon nézi végig az összecsapásokat. Fogytán a türelem?

– Ami az edzéseket illeti – mondja Kleinheisler, és belép a liftbe –, egyre jobban bírom a tempót.

– Lackó! Ugye így hívtak téged Csobánkán? – kérdezi a recepció a földszinten. – Ahol a nehéz gyermekkorodat töltötted.

– Lackónak, Lacának, Vörösnek, Lacikának – válaszolja Kleinheisler, és tesz egy-két tánc lépést. – Brémai társaimnak viszont meggyűlik a baja a nevemmel. Úgy hívnak, „Lázsló”.

Egy piruettel bependerül a forgóajtóba, a másik oldalon elegáns szökkenéssel érkezik meg az utcára. Csepereg az eső.

– Mellesleg jegyzem meg – mondja, és felhajtja a gallérját –, a Kleinheislerben az s betűt s-nek kell kiejteni, nem z-nek.

– Úgy ám! – énekli az iménti idősebb férfi

az egyik emeleti ablakból. – Amikor a fiú harmadikos volt, eljött megnézni őt a szövetségtől két vezető. Megy a meccs, Lacus egyszer csak lerohan a pályáról! Eltelik másfél perc, fut vissza, kérdem, hol jártál? Azt válaszolja:

– Főnök, tele volt a tartály! – válaszolja Kleinheisler, és a slicce elé kapja a kezét.

Ballonkabátos nő érkezik szembe. Előráncigálja a táskájából az ernyőjét, és bosszúsan kinyitja.

– Elmentem Csobánkára megnézni – dúdolja felénk. – Mondtam, ez a srác kivételesen tehetséges. De csak a fociban.

– Nem voltam valami jó tanuló – tárja szét a karját Kleinheisler, és pukedlizve elengedi maga mellett a ballonkabátos nőt. Befordul a kisközértbe, egy doboz kólát kér.

– De nem ám! – Válaszolja a török boltos. – Ha Csobánkán marad, semmi nem lesz belőle. Matekhoz, magyarhoz egyetlen neuronja volt, ha azt kiveszik a fejéből, leesik a füle. De a labdához úgy ér hozzá!

Kinyílnak az ablakok, és egyszerre énekl egész Bréma:

– Úgy ám!

– Év végén jutalomkönyvet akartak venni nekem – mondja Kleinheisler, és belekarol a sarki villanyoszlopba. – De aztán a tanár úrnak szerencsére eszébe jutott, hogy inkább egy márkás focilabdát adjanak. És én? Az ünnepség kellős közepén rúgni kezdtem a bőrt!

Kleinheisler szalad az utcán előre, zuhog az eső, a brémai polgárok az ablakokból integetnek.

– Csak egy dolgot akarok – lihegi futás közben. – Bizonyítani! Pályára állni a Werder Bremennel! Ott lenni a válogatottban az Európa-bajnokságon! Megtanulni németül! És a felcsútiaknak egy új pingpongasztalt venni, mert anno Puskás-játékosként mérgemben összetörtem egyet!

– Hogy töretlen legyen a fejlődése – énekl egy kocogó az utca másik oldalán – és a beilleszkedése, Kleinheislerrel kint él a szerelme is. És a kutyájuk, Bodza.

– A Schalke elleni meccsen megtorpantam egy pillanatra, amikor kiléptem a játékoskijáróból. Férelmetes atmoszférát teremtettek a

szurkolók. A Hertha ellen viszont alig vártam, hogy végre beálljak. Leírhatatlan érzés volt! – szalad tovább Kleinheisler.

A közeli téren focipálya, zöldell a fű. Az alapvonal mellett fiatal lány gyalogol.

– Ó, a csobánkai Scholes! Egy óvodába jártunk. Huncut gyerek volt.

A pályán egy csapat gyerek kergeti a labdát.

– Én sírtam, amikor berúgta a norvégok ellen azt a gólt – mondja az egyik fiú.

– Nem mindig játszom a magyar válogatottban. De ha igen, azt megkönyezik a norvég halászok! – táncolja körül a pályát Kleinheisler.

– Nekünk ő a példaképünk – teszi hozzá egy másik fiú. – Ha van bennünk kítartás, és csak feleannyira szeretünk focizni, mint ő, lehet, hogy a katarai vb-n már nekünk tapsolnak a magyar szurkolók.

Zuhog az eső, lassan elhalkul a zene.

– A pályára vágyom – dúdolja a bőrig ázott Kleinheisler. Zsebre dugja a kezét, vállat von, és tovább ballag. Mi már nem követjük. Alakja egyre távolodik. A távolból hajókürt hangja hallatszik. **K**

**KLEINHEISLER
LÁSZLÓ**

TÁMADÓ KÖZÉPPÁLYÁS

ÉLETKOR: 22

**JELENLEGI KLUBJA:
SV WERDER BREMEN**

Kleinheisler szalad az utcán előre, zuhog az eső, a brémai polgárok az ablakokból integetnek.

NAGY GABRIELLA

ÍRÓ, SZERKESZTŐ, LEGUTÓBBI KÖNYVE, AZ ÜVEGHÁZ 2013-BAN
JELENT MEG A PALATINUS KIADÓNÁL. JELENLEG ÚJ REGÉNYÉN DOLGOZIK.

A csoda

Szikrát vetett a nap a vörösréz
templomtetőn, fényárban úszott a
nyírségi falu, mikor a folyton mosolygó
Kvánhá Mina végignyikorgott zöldre
pingált biciklijével a főutcán.

Mintha lassított felvételt láttak volna, kidugták orruk a spaletta-rezen a helybéliek, beálltak az ajtófélfá mellé, a kocsmá portálján köpetnyi hely nem maradt, hunyorogtak, szemük sarkából lesték a fémvázon utazó tejfölszőke dedet, kinek fejére mintha már akkor tarajt fodrászolt volna a fény. A büszke anya boldogságtól zavartan rángatta a kormányt jobbra-balra, de a fiú meg se moccant, hosszú szempillája nem rezdült, a szelek messzire elkerülték. Csak Mina vörös sálját lobogtatta szellő, akár egy trikolor, míg kontrával be nem fékezett, hogy gyermekét kiemelve a kosárból, csücsörítve felé közelítsen, és dundi lábaira húzott arany cipőcskájére csókot cuppantva kimondja: Dzsú-dzsi. Akkor látták meg égszínké

szemét, mely egyenesen Brada Kopov homloka közepébe nézett, mintha céltáblának választotta volna a mindenből kettőt látó, merevrészesz bámészkodót. *Azanyja*, rúgott egyet rémülten a férfi a tulaj kuvaszába, s visszamenekült a sötétbe egy újabb felesért. Akkor kelt lábra a szóbeszéd, hogy a gyermek még nagy dolgokat visz véghez, csodát tesz ezzel az apró faluval a zóna közelében.

Hiába várták sokáig aztán a fiút, csak Kvánhá Mina kerekedett keresztbe-kasul a falun, az iskolánál kikötötte drótszamarát, az osztályteremben lelkesen áradozott a cáratyuskáról, a Vaszilij Blazsennij fénylő kupoláiról és Mahacs kala bódító füveiről a Kaszpi-tenger partján. De egyre nehezebben táncolt fel a lépcsőn, nevetésébe sötétség költözött, s év végén könnyek közt minden diákot átengedett, aki ki tudta mondani, hogy ja ljubljú tyibé. Úgy hírllett, a

Álmodozó legényke volt, kiköpött Zsák kettő, aki kispadról lesi a gyepet, követve titokban szőke bátyja tündöklését.

gyermeket apja fuvarozza az adonyi futballiskolába kakasszó előtt, már elbóbiskol a baromfi, mire hazaérnek, s eldőlnek a fáradtságtól, mint egy zsák. Zsák Jánosnak hívták a férfit, mert nem rúgta, inkább zsákolta a labdát sihederkorában, szakadt a háló, bikanagy ereje volt. Míg csemetéjét Adonyban, majd Debrecenben képezték, kilenc évig tartott vad titkárnőjének, Kalányos Cuninak testedzéseket. Jól sikerült fáradozásainak gyümölcseként megszületett Goró, a fekete mokány gyermek, akit sem lyukérzékkel, sem rendes családdal nem

áldott meg a mindenható. Álmodozó legényke volt, kiköpött Zsák kettő, aki kispadról lesi a gyepet, követve titokban szőke bátyja tündöklését.

Cerkovátz Béla, akit Cerkának gúnyolnak a helybéliek, traktálta azzal minden kupanapon a kocsmá népét, hogy ha elég sokat nézik a tévét, elég kitartóan, elég erősen rágondolnak, és teljes áhítattal ejtik ki a szót, Dzsú-dzsi, előbb-utóbb megjelenik, s elhossa a fényt a gyermek, akiről azt pletykálják, azóta mint fővárosi adonis

fuvarozza a modelleket Lamborghinijén, s csak azért fullasztja le a motort a Lánchídon, hogy kirontson a teljes hazai sajtó fotómasinákkal lencsevégre kapni a szép autót, a szép nővel s vele, aki szintén szép. Szóval ha kellő koncentrációval tapasztjuk tekintetünk a dobozra, mondta Cerka, előbb-utóbb ott terem, és úgy beveri a labdát a tizenhatosról, sőt, félpályáról a kapus hóna alatt, mint latin szerető a jéghegyeknek.

Így esett, hogy egy nap, amikor a tévé stábjá is kivonult a nyírségi faluba, s bevették magukat a családi házba, fantát ittak és kólát, Cerkovátz Béla, Brada Kopov és a többiek a kocsmában lesték az Oriont, hátha végre megtörténik a csoda, és a gyermek bearanyozza sivar életük. Az izgalom a tetőfokára hágott, reszketett az arcizom, a gyomor és a pohár után nyúló kéz, mikor pályára lépett a holland tizenegy, köztük egy idegenlégiós, e falu szülötte, a gyermek, akinek sugarak nőnek a szeméből. Az anya otthon fotelben terpeszkedő férje fölött ugrabugrál, a kezét csapkodja, fejét jobbra-balra rántja az ideg, énekelve beszél, kuncog, liheg. Akkor talál kapuba a fiú, úgy berúgja, hogy egy emberként ordít fel a falu, a lelátó, a stúdió és a magyar nemzet. Ezt nem hiszem el, nem, vesztí el a fejét az anya, sem karjának, sem lábának többé nem parancsol. Mint egy rongyababa dobálja összevissza, és sikoltozik. Csöng a telefon, beleszól: sírunk, sírtok ti is? Ki tudja, melyik szomszéddal beszél, a kocsmában feje tetejére áll a világ, amikor Brada Kopov kissé dülöngélve a képernyőre fókuszál, a szeme keresztbe', odamutat, hogy nézzed, Cerka, van isten, hát nem tett nekünk csodát?

DZSUDZSÁK BALÁZS

CSATÁR

ÉLETKOR: 29

JELENLEGI KLUBJA:

BURSASPOR

Tóth Krisztina

A költészetből nem lehet kispórolni az időt

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | KÉP: EMMER LÁSZLÓ

CÍMKE: ALANYISÁG, IDŐ, INSTANTVERS, HAGYOMÁNY, ŐSZTÖN

A világ minden rezgését befogó hatalmas adóvevő, ami olyan nyelvre konvertálja a bábeli zűrzavart, amit mindenki ért. Maga a költő, aki valamilyen módon a saját igényeihez alakítja a világot. Egy apró tárgy, ami lehetővé teszi, hogy a Föld legtöbb országában meg tudjuk szárítani a hajunkat. Tóth Krisztina épp a metaforadömping miatt választotta új verseskötete címéül a *Világadaptert*, ami az értelmezések sokszínűségének logikáját követve akár a *Memóriakártya*, vagy az egyik központi vers után a *Háromnegyed* címet is kaphatta volna.

Az elmúlt 5-6 évben keletkezett szövegekben a költő álmokon és mozgólépcsőn utazik a közös jövővé eufemizált halál felé, emlékművet állít a nagy elődöknek, és tőle szokatlan alanyisággal próbálja feldolgozni a gyászt. „A *Világadapter* megjelenése ünnep”, áll a fűlészövegben. Az ünnepést hétéves várakozást előzte meg, a *Magas labda* (2009) óta eltelt időben a felnőtt olvasókat megcélzó életmű egy tárcakötettel (*Hazaviszlek, jó?*, 2009), két novelláskötettel (*Pixel*, 2011, *Pillanatragasztó*, 2014), és egy regénnyel (*Akvárium*, 2013) gazdagodott, melyek a próza felől vizsgálva adtak új dimenziót Tóth Krisztina sűrű, súlyos lírájának. A költőt sosem múltó hiányról, állandó elmozdulásról és pillanatnyi örömszerzésről kérdeztük.

Az előző verseskötete hét évvel ezelőtt jelent meg. A versekre kevesebb idő marad?

Ez nem a ráfordított idővel függ össze, hanem talán az életkorral. Valami sokkal rejtettebb belső változás ritkítja meg a verseket. Gergely Ágnes megmondta nekem előre, hogy így lesz, és sokszor tényleg inkább prózában talál utat az alapanyag. A vers valószínűleg a fiatalság műfaja, a próza meg talán az érettebb koré, ha lehet ilyen különbséget tenni.

Egy vers ülepedési ideje hosszabb, mint egy prózai szövegé?

Amíg egy vers megszületik, belül is nagyon hosszú idő telik el. Nekem sokáig kell hordoznom valamit ahhoz, hogy az első sor után megtaláljam a következőket. A várakozás lett a munkamódszerem. Nem szabad, hogy túl sokáig várjon az ember, mert akkor elmúlik a kezdősorokhoz fűződő indulata, de azt sem szabad, hogy túl hamar meg akarja írni, ami készülődik, mert akkor meg üres konstrukció válik belőle, és eltűnik az anyagból minden titokzatosság.

A versírás tehát valahol az ösztön és a komponálás között van?

Pontosan, de egyiknek sem szabad túlsúlyba kerülnie. Az ösztönös alapanyagot kontroll alatt kell tartani, de a teljes kontroll nem tesz jót a szövegnek. A versnél nagyon nehéz visszaérkezni abba az állapotba, amiben egy sugallatos sor megszólalt. Olyan ez, mintha egy épületben bolyongana az ember, és

megpróbálna visszatérni valahová a lifttel, de nem tudja, hogy pontosan hányadik emeleten keresse.

Miért döntött úgy, hogy ciklusokra (*Futamidő*, *Turista*, *A Tanítvány*, *Hosszúalvó*) tagolja a verseket? Hogy állt össze a *Világadapter* szerkezete?

Néhány vers elég egyértelműen egymáshoz tartozott, nemcsak tematikusan, hanem hangulatában is. Viszonylag szűk anyagnál én nem vagyok nagy híve a ciklusba rendezésnek, most viszont arra gondoltam, hogy ez az anyag jól tagolható. Talán jót is tesz neki, ha kirajzolom azokat az erővonalakat, amelyek mentén ciklusokba szerveződött, talán a struktúra hozzáad az olvasathoz.

A prózáirói pályája felől nézve az új kötet versei sűrített novelláknak hatnak, a *Futamidő*-ciklus címadóverse, melynek kiindulópontja egy földbe szorult, horpadt fejű sellőbarbi, például egészen novellába kívánczik, de ilyen novellavers a kötet címadója is. Van olyan technika, amit a költő Tóth Krisztina kölcsönöz a prózáiró Tóth Krisztinától?

Mindkét esetben a maximális kondenzálásra törekszem. Prózánál az a kérdés, hogy mi az, amit még ki lehet hagyni egy bővebb történetből, és mely részeket kell felvillantani a teljes sztori megjelenítéséhez. Valami ilyesmi történik a versnél is, csak ott többnyire képekben. Egy erős látványból nagyobb valószínűséggel lesz vers, mint egy erős mondatból, mert a vers megengedi, hogy egy vizuális motívumot gondoljunk tovább. A próza másféle elhallgatásokkal, másféle kihagyással dolgozik.

Többször nyilatkozta, hogy fél, hogy nem tud új verseket írni. Mi volt a tétje ennek a kötetnek? A *Világadapter* a bizonyíték, hogy nem felejtett el költőnek lenni?

Az ember nem költő vagy prózáiró, hanem mindkettő egyszerre, és én inkább akkor szorongok, ha egyáltalán nem írok, mert az olyan, mintha nem is lennék. Inkább csak örültem, hogy összeállt egy koherens anyag, ami nagyon következetesen tükrözi a költői éneket. Megkockáztatnám, hogy az eddigi köteteim közül a legerősebben. És bár ez teljesen lényegtelen, ha az életpályát egységben nézzük, mégis úgy érzem, eddig ebben van a legtöbb fontos vers. ▶

A Magas labda nyitóverse, a Hangok folyója az ember saját múltidejéhez való viszonyáról beszélt, a Világadapter nyitóciklusa, a Futamidő viszont a saját jövőidejéhez, a halálhoz valóról. Ez a jövőbe tekintés életkori sajátosság?

Biztosan, mert azt nem lehet elhallgatni, hogy az utóbbi években jó páran meghaltak körülöttem. A saját kortársaim is, ami nem lenne törvényszerű, ebben az életkorban nem illik csak úgy meghalni. Ilyenkor az ember megdöbben és hátralép. Ez a megrendülés nyilván visszaköszön a versekben.

„Szorzódtam, osztódtam, míg a nulla/formájú száj ki nem jött életem/végén. Valami el lett szűrve,/gondoltam. Újra meg: nem kezdhetem” – írja a Példa című versben, ami mintha egy pályája végén járó költő létösszegzése lenne. Miért van szükség folyamatos összegzésre?

Inkább áttekintésnek mondanám, valamiféle belső rendcsinálásnak, hogy éppen hol tartok, mire készülök, mi az, ami megvan, mi az, ami hiányzik.

Mi az, ami hiányzik?

Mindig az hiányzik a legjobban, amit még nem írt meg az ember, és ha építkezik a pályáján, mindig olyat akar írni, amelyet nem tud. Az a kihívás, hogy olyan feladatokat adjon magának, amelyekre már megvan az eszköztára, de bizonyos szempontból szokatlanok és ismeretlenek. Ez valószínűleg lelki alkati kérdés is, én soha nem annak örülök, ami megvan, hanem azon szorongok, amit még nem tudtam megcsinálni.

Ha egymás mellé pakoljuk az elmúlt évek Tóth Krisztina-köteteit, kiérezhető belőlük valamiféle otthonos állandóság. A költői én érzékeli ezt?

Ha a szövegeket nézem, akkor inkább a folyamatot és az elmozdulásokat érzékelem. Nagyon lényeges, hogy érzékeljem ezeket, mert arra törekszem, hogy mindig legyen valami változás, és annak alapján, amit kialakítottam, tovább tudjak lépni, hiszen nem szabad beleragadni semmibe. Nem az a célom, hogy Tóth Krisztina-verseket írjak, hanem hogy építkezzek. Minek szaporítani a szövegek számát a világban? Ha nem születnek érvényes és fontos versek, akkor teljesen felesleges megírni őket. Versben beszélni. Azt minek?

Sok személyes élményt gyúrok bele a történeteimbe, de egyetlen olyan történetet sem írtam soha, ami saját lenne, és ez nagyjából a verseimre is igaz.

Önnek mitől érvényes egy vers?

Attól, hogy többet ad az olvasónak a pillanatnyi örömnél, hogy vele marad. Hogy körbevesz a nyelvvel valami titkot. Nagyon sok olyan szöveg születik, ami a pillanatnyi örömszerzésre épül, ezekkel semmi baj nincsen, de azt gondolom, hogy néha csak érintőleges közük van a költészethez. A költészetből egyik oldalon sem lehet kispórolni az időt, se az író, se az olvasó részéről, a ráfordított

időnek bele kell épülnie a szövegbe. Rögtönzésnél alig van ráfordított idő mindkét oldalon. A világ eltolódott a pillanatnyi befogadás irányába: találok egy instant verset, azonnal elolvasom, lájkolom, nevetek rajta, megosztom, elfelejtem, piff, újat keresek. Ezzel nem is lenne gond, mert még mindig inkább verset fogyasszunk, mint bármi mást, de nyitva kell tartanunk magunkat a másfajta befogadásra, és készen kell állnunk arra, hogy időt fordítsunk a versre. Ha túl sok instant verset fogyasztunk, akkor ez a képességünk talán elkopik. Ha nincs azonnali öröm vagy megértés, totális hozzáférés, akkor tovább lép az olvasó.

A folyóiratok ellehetetlenítésével szinte már nem is marad tér, ahol gyakorolhatnánk a másfajta befogadást. Pedig úgy érzem, egy költőnek nagyobb szüksége van a folyóiratokra, mint egy prózaírónak.

Nagyobb szüksége van. A folyóirat műhelyt és szellemiséget jelent, hagyományába be lehet kapcsolódni. Megszűnt a *Holmi*, amely nekem egy fontos bázis volt, megszűnt a *Lettre*, amely azt jelentette, hogy mégiscsak, még mindig itt vagyunk Európában, és átélhettük azt az illúziót, hogy benne vagyunk az európai irodalmi áramlásban. Most már az illúziót sem élhetjük át, és úgy érzem, közben valami gyors sekélyesedés megy végbe, ami hosszú távon nem tesz jót az irodalomnak – se. Félreértés ne essék, nem panaszkodom, konstátálok. A kultúrafogyasztás átkerült a közösségi oldalakra, és a szerzők is arra pazarolják az energiájukat, hogy tanulmány- és esszéjellegű érvelésekbe bocsátkoznak a Facebookon, miközben az életművüket nem írják tovább. Nem jó lájkokban mérni a verset, aki átteszi a netre a libidóját, annak költőként vége. Lehet, hogy lassú vég lesz, de vége. A folyóiratok ellensúlyozták: az ember az otthon nyíló időrésekben elővette egy-egy lapszámot, gondolkodott rajta, visszatért hozzá. Az interneten nagyon ritkán térünk vissza valamihez, mert jön egy új inger, egy új impulzus, amire reagálhatunk. Ez a fajta felgyorsulás megöli a folyóiratokat, és megy minden a semmibe.

A kötetben hommage-verset kap Weöres és Kálnoky, parafrazálódik Balassi, áthallik Katona József, József Attila, Vörösmarty. Mi a szerepe a hagyománnyal való folyamatos párbeszédnek?

A költő nem kitalál egy új nyelvet, hanem annak a költői nyelvnek az elemeiből építkeznek és keveri ki a sajátját, amit a hagyományból kapott. Rengeteg dolog szól egyszerre a fejünkben, ezeket vagy tudatosan, vagy tudattalanul, de használjuk. Engem mindig az érdekel, hogyan lehet a már ismert alapján valami újat alkotni, olyan szintézisre törekedtem, ami lehetővé teszi a továbblépést.

Az újrastrukturálás az alanyiságot is eltolja, távolítja.

Erre is jó, valamiféle kosztümös játékká alakítja. A közvetlen alanyiság nagyon kevésbé érdekel, az, hogy velem mi történik, kizárólag abban az összefüggésben érdekes és érvényes, hogy tudok-e belőle olyan verset, történetet kerekíteni, ami elmond valamit a létezésről. Sok személyes élményt gyúrok bele a történeteimbe, de egyetlen olyan történetet sem írtam soha, ami saját lenne, és ez nagyjából a verseimre is igaz. Megírtam az apám halálát, de ha nem tudok általánosságban mondani valamit a halálról, a halál közeledtéről és

az ehhez való viszonyunkról, akkor nem érdemes írnom róla.

Nemrég jelent meg az *Anyát megoperálták* (Móra, 2015) című mesekönyve, amelyben egy rákos anya történetét olvashattuk gyerekszemszögből, a *Világadapter* néhány versében pedig, amelyek egy külön kis ciklust alkotnak a *Hosszúalvó* cikluson belül, a rákos apa alakja jelenik meg, ugyancsak gyerekszemszögből. Az, hogy éppen milyen egyéb szövegeken dolgozik, amikor verseket ír, hat valahogyan a lírájára?

A versek sokkal később születtek, amikor a gyerekkönyvet írtam, még sejtelmem sem volt róla, hogy beteg lesz az apám. A gyerekkönyvek külön pályán futnak, kevés átjárás van köztük és a többi szövegem között, más tudatállapotban írom őket, mint a verseket, tulajdonképpen nekem ez a jutalomjáték.

A gyerekkönyveket nevezte jutalomjátéknak, de úgy tűnik, hogy a *Tanítvány* ciklusba került *hommage*-versek és a *parafrazisok* is ebbe a kategóriába

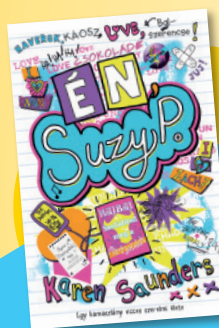
tartoznak. Szinte már mentőmellényként szolgáltak a kötet közepén az első két ciklus fullasztó versei után.

Hezitáltam is rajtuk, mert vannak köztük alkalmi darabok, és van néhány vers, ami kicsit kilóg a kötet egészéből, más tónusú, esetleg kicsit könnyedebb. Végül arra jutottam, hogy ezekből a versekből valószínűleg soha nem lesz kötet, ezért megengedtem magamnak, hogy egy-egy ilyen alkalmibb darab is bekerüljön. Érzem, hogy a kötet szövetéből azért kitüremkedik, de talán nem zavaróan.

Említette, hogy sok időnek kell eltelnie, amíg hozzá tud nyúlni egy témához. Az édesapjáról szóló versek mégis viszonylag rövid időn belül születtek.

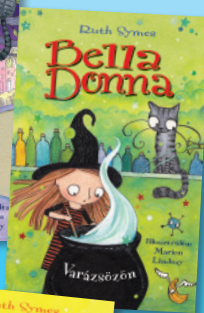
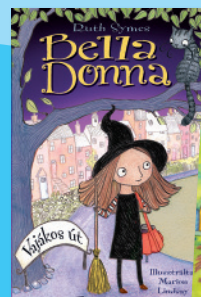
Ez biztos összefügg a gyászunkkal. De azok a versek sem közvetlenül a halála után születtek. Viszonylag ritka, hogy én ilyen alanyi verset írjak, ennél sokkal több áttétellel szoktam magánélményeket beengedni a vers terébe, de ez rám szakadt, kezdenem kellett vele valamit. **k**

HIRDETÉS

Suzy P.
2490 Ft
130 × 195 mm
360 oldal

Bella Donna
1490 Ft
128 × 197 mm
188 oldal

Kódgép
1290 Ft
190 × 250 mm
32 oldal

Kódgép – Kézikönyv szülőknek és tanároknak
1990 Ft
190 × 250 mm
64 oldal

Napraforgó

1047 Budapest, Baross u. 91–95. • Telefon: (06-1) 272 1313 • Fax: (06-1) 272 1312 • E-mail: napraforgo@napraforgokiado.hu • www.napraforgokiado.hu

Orhan Pamuk

A hősöm részben én vagyok

SZÖVEG: RUFF ORSOLYA | KÉP: ERZADE ERTEM / ILETISIM PUBLISHING (ORHANPAMUK.NET)

CÍMKÉ: ISZTAMBUL, VÁROS, UNORTODOX SZERELEM, NOSZTALGIA, VÁLTOZÁS

Egy egyszerű utcai árus a hőse Orhan Pamuk legújabb regényének, meg persze Isztambul, amely az elmúlt tizenöt évben többet változott, mint az író életének első ötven évében összesen. Utóbbi már Pamuk állítja, aki *Furcsaság a fejemben* című regényéhez nemcsak gyerekkori emlékeit idézte fel, de rengeteg utcai piláf- és bozaárussal is beszélgetett. A boza egy enyhén alkoholos ital, amit nem is annyira az íze miatt fogyasztanak a törökök, hanem az emlékek miatt, amiket felidéz bennük.

A

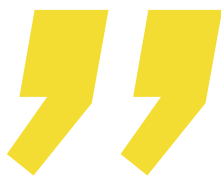
boza Pamuk regényében sokkal több, mint nosztalgiát ébresztő szomjoltó: szimbólum, a romantikus ködbe vesző, soha vissza nem térő

egykori Törökország jelképe, fogyasztása pedig gondolkodásra, vitára sarkallja a törököket, például az identitásról, a hovatartozásról, a múlttól és arról, hogy a nemzeti identitás a vallásból vagy a történelemből fakad-e. 2006 irodalmi Nobel-díjasa írásban válaszolt a kérdéseinkre, és mesélte el, hogyan éli meg Isztambul rohamos fejlődését, mi volt a célja a regénybeli szerelmi félreértéssel, és mi izgatja a leginkább a város tematikájában. Közben elejtett néhány szót arról is, milyen könyvet tervez a jövőben.

Egyértelmű, hogy a regényének két főhőse van: a bozaárus és a város. Meséljen először Mevlutról. Korábbi interjúiban már említette, hogy az írás előtt több bozaárussal is beszélt. Találkozott olyannal, akinek személyisége és élettörténete nagyban hozzájárult ahhoz, ahogyan Mevlut karakterét ábrázolta?

Az első gondolatom az volt, hogy egy alsóbb osztályból származó emberről fogok írni, teljesen az ő természetére fogok koncentrálni. Nem volt egyetlen személy, akire kímondottan gondoltam volna. Rengeteg érdekes információt sikerült összegyűjtenem a városi élet szerkezetéről, a regény pedig egyre nőtt, akár egy 19. századi Dickens-regény. Azoknak az embereknek a hitelességét, sokszínűségét akartam bemutatni, akikkel alkalman nyílt beszélni: joghurtárusokkal, esküvői szalonok pincéreseivel, villanyóra-leolvasókkal, kebabárusokkal, rizsárusokkal, nyugalmazott rendőrökkel, visszavonult bűnözőkkel, akik elmesélték nekem, hogyan építették a házukat, mivel foglalkoztak, hogyan főztek az utcán, hogyan menekültek a rendőrök elől, mindazokat az apró trükköket, melyek lehetővé tették, hogy csaljanak, ilyesmiket.

Arról, hogy egy piláfárus mit is csinál, mindent a beszélgetésekből tudtam meg. Hogy honnan szerzi be az alapanyagot, hogyan főzi meg a csirkét és a rizst, hogyan árusítja, mekkora haszonra tesz szert. Egy piláfárussal az utcán tudsz beszélgetésbe elegyedni. Ha barátságos vagy, akkor ezek a fickók az esetek

Azokat a dolgokat, amikről a regényben beszélek, gyerekkoromban én is láttam. Az Isztambulba érkező emberáradatot, azt, hogy az emberek a két kezükkel építették fel a házaikat.

többségében nagyon közlékenyek. Azzal kezdik, hogy mindent maguk csinálnak. Fél órával később már elárulják, hogy valójában a feleségük szokott bevásárolni, főzni és mosogatni, miközben a férfi árulja az ételt. Imádom emberekkel beszélgetni. Van egy egész archívumnyi isztambuli beszélgetésem a következő regényeimhez. Megfordult a fejemben például egy olyan regény, ami a hatvanas-hetvenes évek taxisofőrjei között játszódna. Szeretem, ahogy az emberek megnyílnak, és szívesen mesélnek az életükről. Persze egy regény értékét nem ezek a kutatások adják. A kutatások a pontos részleteket adják, a többi az író fantáziájára van bízva. Vagy arra, hogyan hív életre egy karaktert.

Miért döntött úgy, hogy egy olyan munkáosztálybelit választ a regénye hőséül, akinek helyzetéből adódóan nincs igazán rálátása a körülötte zajló eseményekre? Mevlutnak esélye sincs, hogy befolyással legyen az eseményekre, rendszerint nem folyik bele a konfliktusokba, csupán szemtanúja

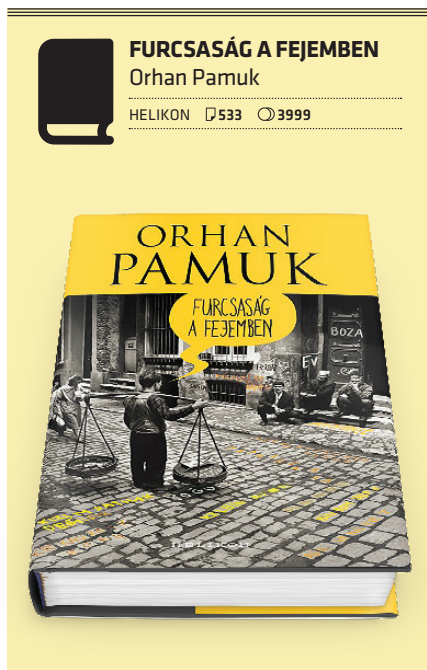
azoknak. Mi fogta meg leginkább a karakterben?

A regény műfaja nem jeleskedik az alsóbb osztályok bemutatásában: legtöbbször a középosztálybeli értelmiségiek nézőpontján keresztül mutatja be őket, melodramatikus eszközökkel. Próbáltam ezt elkerülni. Mevlut nevű hősöm ártatlan ember, de természetesen nem naiv. A különbség hatalmas. Mevlut lát dolgokat, de nem veszi fel a harcot. Örök optimizmus hatja át, melynek forrását nem biztos, hogy ismerem. Hat évembe telt, hogy kitaláljam ezt a karaktert. Én magam sem ismerem teljes mértékben a furcsaságának receptjét. Mevlut 1969-ben, tizenkét évesen került Isztambulba. Öt évvel fiatalabb, mint én. Azzal az ürüggyel érkezett a városba, hogy ott iskolába járjon, mivel a falujában nem volt középiskola. Törökország különösen szegény részéről jött. A hatvanas évektől kezdve a szegény falusiak hatalmas tömegekben érkeztek Isztambulba, Mevlut tipikus képviselője ezeknek az embereknek. Azokat a dolgokat, amikről a regényben beszélek, gyerekkoromban én is láttam. Az Isztambulba érkező emberáradatot, azt, hogy az emberek a két kezükkel építették fel a házaikat, a munkások, az utcai árusok életét.

Hősöm, Mevlut Karataş egy alacsony osztályból származó utcai árus. A társadalmi, kulturális és vallási szokásait, a földrajzi és a személyes hátterét tekintve nagyon más, mint én. Amiben hasonlítunk, az a „romantikus képzelgés”, ha szabad így fogalmaznom. Ő egy fantáziadús, szellemes és érzékeny ember. Kitalál és lát bizonyos dolgokat, olyanokat, amiket más emberek nem látnak. Nagyon közel érzem magam hozzá, amikor késő éjszaka Isztambul mellékutcait rója, megbámulja az árnyakat és a fákat, amelyek anélkül mozognak, hogy fújna őket a szél, a kutya-falkákat, amelyek rá várnak az utca végében. Tetszik, hogy szereti mindezen a részleteket.

Kívülállóként úgy tűnhet, mintha Mevlut egy letűnt kor képviselője lenne. Az emberek nem azért vesznek tőle bozát, mert a szomjukat akarják csillapítani, hanem mert nosztalgiát ébreszt bennük. Mit gondol, mi után vágyakoznak ezek az emberek? És ön mi után vágyakozik, ha bozát vesz, feltételezve, hogy ezek az árusok a mai napig aktívak Isztambul utcáin? ▶

Boza- és piláfárusok még mindig dolgoznak Isztambulban. Ám a regény az árusokról szól, nem pedig arról, amit árulnak, noha a boza sok vitát gerjeszt az alkoholoról, az iszlámról, az identitásról, a vallásról, a nemzetről. A boza, ahogy a könyvben is írtam, nagyon romantikus ital volt a gyerekkoromban. Nagyon szeretjük, de nem az íze, hanem a rituáléja miatt. Ez egy enyhén alkoholos, fermentált ital. Az ottománok azért szerették, mert legitímen lehetett inni – volt egy kevés alkoholtartalma, de soha nem

gondoltak bele, hogy alkohol van benne. Amikor gyerek voltam, és meghallottam, hogy ezek a parasztruhás férfiak azt kiáltják: „Boza!”, az engem mindig az ottomán időkre emlékeztetett. Az ötvenes-hatvanas években a családommal ugyanúgy invitáltak mi is az árusokat, ahogyan a könyv szereplői teszik: „Gyere fel, gyere fell!”, mondtuk nekik. Negyven évvel később, amikor ehhez a könyvhöz gyűjtöttem anyagot, megtudtam, hogy a bozaárusok is tökéletesen tisztában vannak vele, hogy a vevők többsége nem az íze miatt vásárolja az italt, hanem a rituálé miatt, amiatt, hogy valami tradicionálissal kerülhetnek kapcsolatba, valamivel, ami a régi szép ottomán időkhöz kötődik. A regény középpontjában mindez megtalálható, a miniviték az identitásról, a hovatartozásról, a folytonosságról, a múlttól, a múlt megőrzésének morális kötelezettségéről, arról, hogy a nemzeti identitás a vallásból vagy a történelemből fakad-e. Ezek fontos kérdések, olyan problematikus témák, amelyeket a többi regényemben is feszegetek. Jó választásnak tűnt, hogy ezt az enyhén alkoholos italt állítsam a középpontba, és az olvasóval együtt vizsgáljam meg az ottomán idők romantikus vízióját a gyorsan fejlődő gazdasággal és a kaotikus városi élet individualizmusával szemben. Ezek a regény egymással szembenálló elemei.

Olvasás közben éreztem egyfajta nosztalgiát a régi idők Isztambulja iránt

is. Önnek mi jelenti a legnagyobb különbséget a mai Isztambul és a város között, amelyet gyerekként megismert? Hogyan érez most, amikor a városban végbemenő gyors változásokat szemléli? Az emberek a világ minden táján az ön írói reprezentációja révén kapnak képet Isztambulról – az évek múlásával változott ez a reprezentáció?

A lakosság természetesen változott. Amikor megszülettem, egymillióan laktak Isztambul, most 17 millióan élnek itt, és ez hatással volt a gazdaságra is. Az elmúlt tizenöt évben roppant gazdasági fejlődés ment végbe. Isztambul építészeti, városi, utcai, mindennapi részletei megváltoztak. 65 éve élek itt, de az elmúlt tizenöt évben több változás történt, mint életem első ötven évében. Amikor Mevlut 1969-ben Isztambulba érkezik, abban semmi nosztalgikus nincs, a város új neki. Nincs meg benne a felsőbb és a középosztályok nosztalgiája, a saját kezével akarja felépíteni a jövőjét, árusítani akar az utcákon. Optimista, és nem áhítozik a régi Isztambul után. Amikor a városba érkezik, azt látja, hogy a régi épületeket lerombolják, és újakat húznak fel helyettük. Negyven évvel később pedig azt, hogy azokat az épületeket, amiket akkor húztak fel, amikor a hetvenes években Isztambulba érkezett, ugyancsak bontják. Rájön, hogy az új utakkal, a rombolással a saját múltját, identitását, az emlékeihez való utat is elveszíti. Emellett roppant gyors gazdasági változást is tapasztalunk, és persze építészeti változásokat, amelyek valószínűleg hasonlóak azokhoz, amik a világ más hasonló nagyvárosaiban is végbemennek. Én ezt tapasztalom, és ez a tapasztalat egy szinte metafizikai káprázatot okozott nálam. Valami olyasmit, amit azután kivetítettem Mevlutra, aki már nem érezte itt otthon magát. Habár ő bizonyosan egyike azoknak az embereknek, akik felépítették az új Isztambul, ez mégsem teszi boldoggá. Az erkölcsi dilemmát az jelenti, hogy az embereknek új épületekre, új szomszédságokra, új

otthonokra van szükségük, ám nehéz megvalósítani mindezt úgy, hogy közben megőrizzük a régi szerkezetet.

A Mevlut és a felesége közötti szerelem egy félreértésen alapul. Ahogy bemutatta a könyvben ezt a szerelmet, az szembement mindazzal, amit a filmek és a popdalok sugallnak. Mevlut elfogadja a sorsát, végül pedig, a maga számára is váratlanul, beleszeret a feleségébe. Mi járt a fejében, amikor a Mevlut és Rayiha közötti szerelmi szálát boncolgatta?

Mevlut annak a lánynak a nővérét veszi végül feleségül, akibe beleszeretett. Ez egyszerre drámai, ugyanakkor teljességgel ésszerűtlen, hiszen a szerelmét csak a távolból látta nagyjából három másodpercig, nincs semmilyen meghitt kapcsolata a lánnyal, akinek a leveleit írja. A szerelmed nővérét feleségül venni ősi emberi szituáció: ide sorolható Ráhel bibliai története, amikor Jákobnak a nővérét kellett elvennie. Nagyon szeretem Italo Svevo *Zeno tudata* című könyvét. Ez egy

Amikor megszülettem, egymillióan lakták Isztambult, most 17 millióan élnek itt, és ez hatással volt a gazdaságra is.

freudi könyv egy üzletemberről és a dohányzási szokásairól, valamint arról, hogy annak a lánynak a nővérét veszi el, akit eredetileg feleségül szeretne venni.

Svevo hőse, Zeno 600 oldalon keresztül panaszkodik, míg Mevlut 600 oldalon keresztül boldog. Talán a boldogsága titka egyben a személyiségének és a könyv logikájának is a titka. Az egyik oka annak, hogy Mevlut boldog a feleségével, az, hogy ő egy közvetlen ember, aki barátságos a feleségével, nem úgy, mint a török férfiak többsége.

Köztudott, hogy fiatal korában festő akart lenni. Még mindig szokott rajzolni?

Ahogy az *Isztambul* című memoáromban is írtam, 7 és 22 éves korom között festőnek készültem, később felhagytam a festéssel, és építészetet kezdtem tanulni. Abban az időben Le Corbusier volt a nagy példaképem, olyan építész és festő akartam lenni, mint ő. Aztán egyik sem lettem, mert elkezdtem regényeket írni. De tíz éve megint rajzok és festek. Boldoggá tesz. Ám azt érzem, hogy sokkal okosabb és kifejezőbb vagyok, ha Mevlutról írok és beszélek – a hősről, aki részben én vagyok. **K**

HIRDETÉS

TUDOD, MIT OLVASOL IDÉN NYÁRON

Book covers visible: SZERB ANTAL (NYÁS ÉS NŐLÓVILÁG), MARCUS AURELIUS (ELMELKEDÉSEK), FRIEDRICH NIETZSCHE (BALVANYOK ALKONYA), EDGAR ALLAN POE (AZ ARANYBOGÁR), JANE AUSTEN (CATHARINE), TAMÁSI ÁRON (ABEL A RENGETEGBEN).

Helen Macdonald

„Tudtam, hogy akarok egy héját. Szükségem volt rá.”

SZÖVEG: ROSTÁS ENI | KÉP: WINNIPEG PRESS

CÍMKE: HALÁL, RAGADOZÓ MADÁR, CAMBRIDGE, HARRY POTTER

„Soha eszembe sem jutott, hogy héjakkal foglalkozzam. Abban a magányos, gyilkos szemükben nem láttam magamból semmit. Ez nem nekem való – gondoltam gyakran. – Nem én vagyok. Csakhogy a világ változott, s vele én is” – írja *H, mint héja* című Costa- és Samuel Johnson-díjas memoárjában az angol Helen Macdonald.

Aváltozást az édesapja hirtelen halála indította be, ő pedig a következő pillanatban a belfasti kikötőben találta magát, hogy egy vad ragadozó madarat vásároljon valakitől, akivel az interneten ismerkedett meg. „Tudtam, hogy akarok egy héját. Szükségem volt rá.” A Mabel névre keresztelt madár segítette, hogy a gyászidőszakban eltávolodjon az emberi világtól, ám ahogy az állat egyre szelídebbé vált, az ember úgy vetkőzött ki egyre jobban önmagából. A „mély pszichológiai átalakulás” tétje egy idő után már nem az volt, hogy milyen szoros barátságot képes kialakítani Mabellel, hanem az, hogy sikerül-e megőriznie a józan esztét. A *H, mint héja* egyszerre szól ember és állat együttéléséről, a gazdag és kegyetlen angol vidékről és az apa elvesztése miatt érzett fájdalomról. Véres és sáros tanmese, amelynek főhőse úgy próbál felelős lenni azért, amit megszelídített,

hogy közben saját magáért sem képes vállalni a felelősséget. Helen Macdonaldot emailben kérdeztük gyerekkorról, gyászról, gyilkolásról.

„A gyász vagy bármilyen erős érzelmi sokk után a döntéseid nem logikusak, tudattalan motivációk vezérlik őket. Apám halála után árva gyerekek éreztem magam, aki vissza akar térni ahhoz a megszokott, otthonos, de rég elveszett módhoz, ahogyan a világot szemlélte” – kereste a magyarázatot Macdonald arra, hogy miért egy héja megszelídítésével próbálta legyőzni a gyászt. „Úgy éreztem, van valami furcsa a héjákban, valami földöntúli, mintha egy sajátunkon túli világból érkeztek volna, én pedig legbelül azt kívántam, hogy apám térjen ismét haza a váratlan halálát követően, bárhová is ment.” Tudta, hogy ha teljesen egy másik lény felé fordítja a figyelmét, az segít elterelni a gondolatait az állapotáról. Menekülni akart: el a saját életéből, ki a világból. Épp, mint könyvének harmadik szereplője, az *Üdv néked Arthur, nagy király* szerzője, Terence Hanbury White.

White „tizennyolcadik századi megrontástörténete”, a *The Goshawk* nyolc évesen akadt a kezébe. A könyv a természetírás egyik klasszikusa, két heves akarat háborújának krónikája, kudarc és tanulság egyszerre. Vallomás arról, hogyan ne neveld a héjad, ha nem akarsz elveszíteni. White és madara, Gos története Macdonald küzdelmével párhuzamosan fut a *H, mint héja*-ban, ami így nemcsak memoár, nevelési útmutató, természetírás és gyászmunka, de egy identitászavarral küzdő, sokat szenvedett író életrajza is.

„Gyakran gondoltam rá és Gosra, miközben Mabelt szelídítettem. Nagyon érdekes ember volt, bár nem volt túl kedves, remélem, nem hasonlít rám túlságosan. Velem ellentétben neki szörnyű gyerekkora volt, amit kegyetlenség és erőszak félmjelzett, ez pedig durva sebeket hagyott rajta. Nem kapott eszközöket ahhoz, hogy megtanuljon szeretni és gondoskodni valamiről, beleértve a héját és saját magát.” Macdonald azért írta meg a könyvében White történetét, mert rájött, hogy

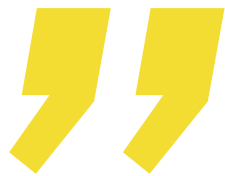

után már azt is hagyták neki, hogy a madarakkal foglalkozzon. „Végül megengedték, hogy hazavigyek egy vércsét: egy férfitől mentették meg, aki egy papagájkalickában tartotta. Amynek neveztem el, éjjelente a hálószobai könyvespolc tetején aludt, és iskola után minden nap megröptettem. Ő volt az első madaram, de az évek során számos különbözőfajta ragadozó madarat képeztem ki a baglyoktól a sasokig.”

A repülő dolgok megfigyelése népszerű hobbinak számított a családjában: míg ő a madarak röptét bámulta, apja azonnal a látcsőért nyúlt, ha

motorzúgást hallott a távolból, és óráig képes volt tanulmányozni „a távoli, foszlott kondenzcsíkokat”. Macdonald szerint a harci repülőgépek és a ragadozó madarak között mély párhuzamok vannak, elég csak belegondolni, hogy hány harci gépet neveznek el különböző madarakról: az F-16-os a sólyomról, az F-15-ös a sasról, a T-45-ös pedig a héjáról kapta a nevét. „Ezek a nevek segítenek semlegesíteni a háború koncepcióját, és úgy beállítani valami ember által kreáltat, mintha a világ működésének természetes része lenne. Ha a héják repülnek és ölnek, abból a láthatatlan logika szerint a következik, hogy ezt a harci gépek is megtehetik. Ez elég aggasztó elgondolás.” Macdonald szerint a ragadozó madarakat nem szabad túlmisztifikálni, mint ahogy a náciak tették, akik a sólymokat a náci eszme tökéletes jelképének tartották: az uralkodás, a vérszomj és az erőszak megtestesüléseinek. „Valahol mélyen a héja csak egy csirke karmokkal és mindenre elszánt tekintettel felruházva. Nem kifogás a kegyetlenségre, még akkor sem, ha általában a vérrel, az erőszakkal, a halállal azonosítják.”

Az állatkínzóktól megmentett vércsék idomítása mellett Macdonald diplomát szerzett angol irodalomból, majd az Egyesült Arab Emírátsokba utazott, ahol részt vett egy vad sólyompopuláció megőrzésén munkálkodó projektben. ►

Általában úgy tekintünk a természetre, mint egy menedékre a politika és a kultúra elől, de amit látunk benne, az leginkább önmagunk refleksiója.

ugyanazokat a hibákat követte el, és ugyanazokba a csapdába esett bele, mint a huszadik század közepén elhunyt írókollégája. „Mindketten tévesen gondoltuk, hogy a madarunk a saját énünk tükré.” Míg Mabel minden volt, ami Macdonald gyászoló énje lenni akart: az emberi élet fájdalmaitól mentes, múlttal és jövővel nem rendelkező, magányos, higgadt és erős, addig Gos „egy vad, nyers és szadista gyermek volt”, White igazi énje, ami ellen mindig is küzdött. „Azt hiszem, gyakran használjuk az állatokat a saját énünk alternatívájaként: elképzeljük, milyen lehet az ő testükben élni. A héja hagyta, hogy teljesen eltűnjek az emberi létezésből, ez a menekülés pedig egyszerre volt csábító és veszélyes.” Az első tizenöt Mabellel töltött nap alatt Macdonald teljesen azonosult a madarával, ami nemcsak azt jelenti, hogy megtanulta héjaként érzékelni a világot, hanem azt is, hogy nem vesződött az olyan világi apróságokkal, mint a tiszta ruha vagy a frissen mosott, sár- és gubancmentes haj.

Macdonald már gyerekkorában rajongott a ragadozó madarakért, és attól a pillanattól, hogy megtudta, a solymászatot még mindig gyakorolják, semmi mással nem akart foglalkozni. Amikor elég idős lett, minden hétvégén egy otthonához közeli solymászokzpontban segédkezett, ahol hosszú tanulóidő

Bár a nők már a középkorban és a kora újkorban híresek voltak a solymászati képességeikről, ő mégis sokszor érezte magát kívülállónak a solymászok világában. „Salisbury-i János már a tizenkettedik században arról írt, hogy a gyengébbik nem jeleskedik a solymászatban, ami csak később vált nagyon férfias időtöltéssé. Amikor fiatalkoromban férfi solymászokkal lógtam, nagyon lassan ismertem fel, hogy miközben én azt hittem, olyan vagyok, mint ők, ők egyáltalán nem így gondolták. Ez eléggé fájt. Szerencsére ma már sokkal több nő solymász van, de az emberek néha még mindig azzal jönnek, hogy miért nem csinállok inkább egy teát, ahelyett, hogy héjakat röptetnék.”

Macdonald a kilencvenes években egy időre abbahagyta a röptetést, és visszament az egyetemre, hogy történelem- és filozófiatudományt hallgasson, édesapja halála viszont felélesztette a régi szenvedélyt. „Ha az ember jól nevelt héját akar, egyvalamit kell tenni. Alkalmat kell neki adni arra, hogy öljön. Amennyit akar. A gyilkolás tartja rendben őket” – fekteti le a héjátartás első szabályát könyvében. Annál paradoxabbat viszont nehéz elképzelni, mint hogy valaki a gyász elől menekülve végignézi, ahogy madara kisállatokat húsát tépkedi. Pedig a napi rutinná silányodó halál és gyilkolás segíthet megérteni a saját veszteséget. „Nem vagyok vérszomjas ember: nem azért akartam vadászni a héjával, mert ölni akartam. Nem is azért, hogy más lények halála segítsen feldolgozni azt, ami az apámmal történt. Egyszerűen hagytam, hogy Mabel héjaként vadásszon, mert ilyen a héjak természete. Amikor nyulakat és madarakat fogott, az számomra is nagyon komoly lecke volt. Arra készítetett, hogy szembenézzen a rejtéllyel, amit halálnak nevezünk. Hogy ráébredjek, milyen vékony a határ lét és nemlét között, és senki sem lesz itt közülünk túl sokáig. Hogy nincs semmilyen mélyebb oka annak, mikor és milyen módon hagyjuk el ezt a világot. Csak megtörténik. Megtörténik mindannyiunkkal.” A Mabellel való vadászat megtanította arra, hogy az életet össze kell egyeztetni az elkerülhetetlennel, és még vacsorát is tett az asztalára. A zsákmányon mindig megosztozott a madarával, igaz, ő előtte megfőzte a saját adagját.

Bár a *H, mint héjáról* szóló kritikák legtöbbszörében az áll, hogy Macdonald prózája megújította a természetírás

H, MINT HÉJA Helen Macdonald

PARK 340 3490

„Cambridge-től északra, úgy háromnegyed órányi autózásra van az a vidék, amit valahogy nagyon megszerettem.”

műfaját, ő nem elégedett meg a számozott fenyőerdő-parcellák, a madarak hátán megcsillanó kékesfehér fény vagy a jég, saspáfrány és gyantailatú levegő leírásával.

Könyvében a liánként egymásba kapaszkodó zsánerek mellett a brit önmitologizálás kritikája is helyet kapott. „Általában úgy tekintünk a természetre, mint egy menedékre a politika és a kultúra elől, de amit látunk benne, az leginkább önmagunk reflektiója. Arra használjuk, hogy a világról alkotott elképzeléseinket bizonygassuk magunknak, épp, mint a harci repülőek esetében.” Macdonald az egyik vadászat során találkozott egy idős házaspárral, akik „az angol vidéket valami öröknek, változatlanok látják, a nemzeti identitásról alkotott elképzeléseiket egy adott tájhoz kötik, és mindez kizárja számukra, hogy más módokon tekintsenek a világra.” Örülnek, hogy még mindig van „egy darabka régi Anglia, annak ellenére, hogy ilyen sok a bevándorló.” Macdonald nemcsak mélyen felkavarónak találta ezt a gondolatot, hanem hibásnak is. „A Nagy-Britanniában élő állatok javát nagyon angolnak gondolják, pedig sok-sok évvel ezelőtt hozták ide őket a világ más tájairól. Ha elég távolra tekintünk vissza, láthatjuk, hogy mi mindannyian bevándorlók vagyunk.”

Macdonald a könyvben egyszer sem nevezi magát a héja gazdájának, és

egyszer sem viselkedik úgy, mint aki birtokolja a madarat. „Néhányan azt feltételezik, hogy a solymász és a madara közti kapcsolat az elnyomáson és uralkodáson alapul, de ilyesmiről szó sincs. Bizalmon és kölcsönös előnyökön alapszik, és nagyon hasonlít egy szoros barátsághoz. Ha rosszul bánsz a másikkal, egyszerűen elrepül.” Mabel nem háziállat vagy megoldandó feladat volt Macdonald számára, sokkal inkább az utolsó láncszem, ami nem engedte, hogy teljesen elszakadjon a valóságtól. Még akkor sem, ha minden vele töltött percet menekülésként élt meg. Az egyetlen ok, amiért képes volt felülkerekedni a depresszió, és a legsötétebb napjain is kilépni az utcára, az volt, hogy Mabelnek szoknia kellett a külvilágot, repülnie és vadászni kellett. Bár szülővárosát, Cambridge-et elég excentrikus helynek tartja, egy héjával a karján sétálgatva szerinte még ott is kelt némi feltűnést az ember. Akkor is, ha a legtöbbször tudomást sem vesznek róla, és csak néhány kislány veszi a bátorságot, hogy odakiabálja neki: „Harry Potter!”

„Amikor Mabel szemével figyeltem a világot, nem éreztem többé, hogy be kell illeszkednem, és olyannak kell lennem, mint a többi ember” – mondja Macdonald, majd hozzáteszi, hogy utólag már tudja, a gyászidőszakban nem volt teljesen normális. „A gyász mindenkit furcsává tesz, önzővé és elszigeteltté. Akkoriban nagyon antiszociálisnak éreztem magam, az embereket pedig épp olyannak láttam, mint egy vad héja. Fenyegetőnek és érthetetlennek.”

Bár az együtt töltött időben egyre mélyült a bizalom és a barátság köztük, Macdonald nem hisz abban, hogy az állat választja ki a társát, legalábbis nem olyan stresszes körülmények között, ahogy ő és madara találkoztak. A solymász eredetileg egy másik állatot szánt neki, ám a Mabellel való találkozás „szerelem volt első látásra”, és sikerült rávennie a férfit a cserére. A megérzése nem hagyták cserben, mert a madárról, akit haza kellett volna vinnie, kiderült, hogy nagyon ideges és ingerlékeny, megszelídítése pedig szinte lehetetlen. „Azt hiszem, már akkor felismertem, hogy Mabel egy szokatlanul nyugodt vérmérsékletű héja, és nagyon szerencsés vagyok, hogy így történt. Ha az apám halálát követő érzelmi állapotban próbáltam volna megszelídíteni a másik héját és együtt is élni vele, talán kevésbé vidáman ért volna véget a történetem. Kétkem, hogy könyv lett volna belőle.” **k**

Darvasi László

A boszorkányság nem női princípium

1728 júliusában tizenkét embert égettek meg egyetlen nap alatt Szegeden. A várost sújtó sorscsapásokért, az aszályért, az éhínségért az összefogdosott és tömlöcbe vetett bábákat, füvesasszonyokat, boggyógyűjtőket tették felelőssé. Boszorkánysággal vádolták, az ördög szajháinak és helytartóinak nevezték, majd megkínózták és végül máglyára küldték őket.

SZÖVEG: RUFF ORSOLYA | KÉP: VALUSKA GÁBOR

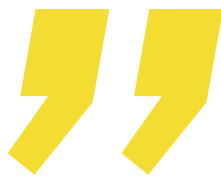
CÍMKÉ: SZEGED, BOSZORKÁNYSÁG, PER, KÖLTÉSZET

Darvasi László évekig kutatta a szegedi boszorkányperek történetét, de azt mondja, új regénye, a *Taligás* nem a per krónikája. A borzalmakból ugyanis nem lehetett volna irodalmat írni. „Nem erről szól a könyv. Nekem kellett egy szerelem, egy párviadal, egy nyomozás.” És persze kellett egy elbeszélő is, aki mindenhol ott van, aki mindenről tud, ám mindenhol kívülálló tud maradni. Így született meg *Taligás* alakja, aki irodalommal kel és irodalommal fekszik, és aki azt képzei, hogy megmenti a szót. Darvasi Lászlóval a prózába átszivárgó versekről, a regények között vándorló mutatványosokról, középkori kínzási módokról és a nehezen megszülető címekről is beszélgettünk.

Előző könyved, az *Isten. Haza. Csal.* bemutatóján említetted, hogy regényt írsz a szegedi boszorkányperekről. A történet nagyon messziről indul, és sokáig nem is a per áll a cselekmény fókuszában, hanem egy ember, aki szavakkal kereskedik, a költészetben és az irodalomban él, és sokáig nem is alakítója, inkább elszenvetője az eseményeknek. Mi volt az a gondolat vagy az a kép, amiből először kibomlott, majd később felépült a *Taligás* története? ▶

A szöveg, amit négy-öt éven keresztül írtam, és van benne horror, thriller meg árulás, megcsalás és hűség, tulajdon- képpen egy vers.

Először csak annyit tudtam, hogy meg akarom írni a szegedi boszorkányper idejét. Megvolt az anyagom, összegyűjtöttem mindent, könyvtáraztam, jegyzeteltem, kivonatoltam, szinte már írtam is a regényt, de nem volt meg benne a nézőpont. Nem találtam, ki az, aki fontos ebben a történetben, vagy ki az, aki el tudja mesélni. Először még arra is gondoltam, hogy az ördög lesz az elbeszélő, és lesz egy nő, akin az ördög és az Isten vitatkozik, mivel mind a kettő magának akarja. Aztán egyszer csak, olyan jó másfél évvel ezelőtt, bevillant ez a *Taligás*nak nevezett alak, aki szavakkal, mondatokkal, versekkel, előadásokkal kereskedik. Akkor már tudtam, hogy megvan, az ő szeme képviseli a regény tekintetét. A legfontosabb kérdés az volt, hogy megtaláljam az elbeszélői pozíciót, vagyis a kicsit nyomasztó, kicsit nehézkes egyes szám első személyt, és fontos volt az is, hogy nagyon személyes módon tudjam elmesélni azt a szörnyszerűséget, ami Szegeden történt.

A boszorkányperrekről alapvetően azt gondolnánk, hogy asszonytörténetek, mégis egy férfinarrátort, egy kívülálló elbeszélői pozíciót választottál. Mi volt ennek az oka?

Boszorkánynak lenni nem női kiváltság, a vádlottak között sok férfi is volt. Szegeden az egyik leggazdagabb embert, a nyolcvanéves volt városbíró, Rózsa Dánielt és a családját, a feleségét is megvádolták. A boszorkányság tehát nem női princípium, a boszorkányság az ördöggel és a bűnnel való szövetség jelképe. A szegedi boszorkányperben – a vádirat szerint – Rózsa Dániel volt a boszorkányok fővezére, vagy a kapitány, aki hét évre eladta az esőt a töröknek. Akkor ugyanis már hónapok óta nem esett a városban eső. Milyen költői vád, nem?

A tény, hogy férfi is volt a vádlottak között, csak azt erősíti, hogy a per nem feltétlenül a boszorkányokról szól, hanem egy közösség belső hatalmi harcáról, melynek mozzanatúrugói a babonás félelem és a politikai-gazdasági haszonszerzés. Mit gondolsz erről?

A szegedi boszorkányper nyilvánvalóan egy koncepciós per volt, melyet az összes akkori érdekelt megpróbált a maga hasznára fordítani. Mindenki sáros volt benne: a korabeli katolikus egyház, a németek pártja, a magyarok pártja. A helyi hatalmasságok részt vettek benne. Az az érdekes, hogy 1840 környékén egy

fiatal jogász megpróbálta kikérni a periratokat a szegedi levéltárban, ám nem adták ki neki, arra hivatkozva, hogy az annyira sötét időszak a város történelmében, hogy jobb, ha elfelejtjük. A feledés bűvöletében éltek a város történetírói is. Pedig ez sokkal tisztátalabb ügy volt annál, mint hogy egy nap alatt tizenkét embert elégettek, hiszen előtte és utána további embereket küldtek máglyára. A tortúra különlegesen kegyetlen volt. De mondom, ez a regény nem erről szól. Ez a regény, ha úgy tetszik, egy szerelmes regény, ha úgy tetszik, ez nem is regény, hanem egy vers. A szöveg, amit négy-öt éven keresztül írtam, és van benne horror, thriller meg árulás, megcsalás és hűség, tulajdonképpen egy vers. A *Taligás*ra én úgy tekintek, mint egy költeményre.

Nem olyan régen azt mondtad valahol, hogy mostanában nem nagyon írsz verseket.

Álltam valamelyik nap az erkélyen, és az a mondat jött oda hozzám, hogy amióta az eszemet tudom, amióta van valamiféle öntudatom, és amióta az irodalommal tudatosan foglalkozom, mindig is a versről gondolkodtam. Tehát

ez a regény is vers, mint ahogy az előző Szív Ernő-kötet, az *Ez egy ilyen csúcs* is tulajdonképpen a költészetéről szól.

Attól viszont nem lehet elvonatkoztatni, hogy a *Taligást* sokan mégis regényként fogják kezelni.

Persze, nincs ezzel baj. A regényszerűség egyébként nem ellentéte annak, hogy én versnek kezelem. De ez az én szubjektív érzésem.

Említetted a koncepciós pereket, melyekről általában elmondható, hogy sokszor többet elárulnak egy közösségről, mint az egyénről. Ebben a sztoriban mi érdekelt jobban: a közösség sorsa, az egyes emberé, vagy inkább Szegedé?

Szeged visszatérő témám. Már megírtam a 16. századi, a 17. századi, a 18. századi, a 19. századi és a 20. század eleji Szegedet. Ott éltem húsz évig. Igazából az volt az érdekes, hogy a török kiűzése, tehát 1686 után egyfajta rendszerváltás zajlott Magyarországon. Nemcsak rendszerváltás, hanem újraépítés. Nemcsak újraépítés, hanem betelepítés. És nemcsak a szerbek vándoroltak és hurcolkodtak délről, és építeték fel Székesfehérváron, a Duna mentén és Szentendrén a kis közösségeiket, hanem a német telepesek is. Régen tapasztalt, mozgékony állapotba került az ország. A sok náció, a sok feszültség, és a természeti katasztrófák együttese hozta el Szegedre a bajt. Ilyen tételű és ekkora nagyságrendű boszorkányper nem nagyon volt jellemző az országra. Reisner János történész szerint a szegedi boszorkányper külföldi mintára és külföldi hatásra történt. Alsó-Ausztriában elég sok boszorkányper rendeztek, és valóban voltak importált eljárások. Két törvénykönyvet is szerepeltettek a regényben, ezek egyike a *Praxis Criminalis*, melyek német jogtudósok munkái. Összegyűjtöttem, amit lehetett. Tudom, hogy hogyan zajlott egy ilyen eljárás, tudom például, hogy ha tortúramester lennék, mit kellene tennem, mi lenne a feladatomban.

Hogyan zajlottak akkoriban a kínvallatások?

Először is lefoglalták az illetőt, ám hiába tett vallomást, hiába próbálta elkerülni a kínzást, a vallomás csak akkor volt érvényes, ha kínzással párosult. Ha valakinek túl sok szemölcs volt a testén, akkor az az ördöggel való paráználkodás jele volt. Ha megbökdösték a melleit és a

lágabb testrészeit vastúkkal, fogókkal, és nem vértett látványosan – ahogy az nagyon sok öreg ember esetében történt –, akkor azt szintén az ördöggel való paráználkodás jelének vették. Volt, hogy ráültették őket egy szöges falóra. Ha ezek után az illető bevallotta, hogy elrepültek a Gellért-hegyre baszatni magukat a sátánnal, és kéjtáncokat jártak, akkor volt még egy lehetőség, ez volt a vízpróba. Ez úgy zajlott, hogy lenyomták őket a víz alá: ha lent maradtak és megfulladtak, akkor ártatlanok voltak, ha feldobta őket a víz, akkor bűnösök. Enyhítés volt, ha lefejezték és nem élve égették el őket. Mindez borzalmas és kész horror, de ebből én nem tudtam volna irodalmat csinálni. Nem is akartam. Nem erről szól a könyv. Nekem kellett egy szerelem, egy párviadal, egy nyomozás. Kellott egy furcsa és bonyolult struktúra, amiben elveszhetek akár, és amiből előkerülhetek.

Amikor a még készülő regényről beszéltél, úgy tűnt, mintha dilemmát jelentene a számodra, hogy a történetet mennyire lehet elemelni a valóságtól, ahogy az is, hogy a valós személyek szerepelhetnek-e vajon a saját nevükön. A regényt olvasva ez eldőlni látszik, hiszen Rózsa Dániel is a saját nevéen szerepel.

Ő a saját nevéen szerepel, viszont a püspökét végül nem írtam ki. Eredetileg beleírtam Nádasdy László katolikus püspök nevét, aki miatt ez az egész per végeredményben zajlott, ám végül

kihúztuk a szerkesztővel, Turi Tímeával. A saját nevéen szerepel ugyanakkor a magyar és a német párt vezetője. Igazából azon gondolkodtam, hogy szabad-e a valóságban élt embereket ilyesféle, erősen kétséges szereplőkké tenni. Végül arra jutottam, hogy mivel megcsinálták ezt a borzalmat, kalkuláltak és közreműködtek, szabad.

Nem csak a püspök az egyetlen, aki nem szerepel névvel a történetben, hiszen ott van a címszereplő Taligás, akinek szintén nem ismerjük a valódi nevét.

Ez a legrosszabb cím, amit valaha adtam. Az összes regényemnél, novelláskötetemenél már az első pillanattól kezdve tudtam a címet, itt azonban az utolsó pillanatig sem volt meg. A nyomdába kerülés előtt néhány nappal dőlt el, hogy *Taligás* lesz a címe, ami, mondom, nagyon rossz cím, de azt is mondom, hogy aki elolvassa az első tíz oldalt, az tudni fogja, hogy ennek a könyvnek egyszerűen nem lehetett más címet adni. Voltak irodalmias címek, költői címek, de ez volt a hűségesebb, az adekvát cím. Most jöttem rá, milyen nehéz címet adni, eddig ugyanis soha nem volt bajom velük. A cím végül is egy világ, egy lehetséges világ megjelölése. Sokszor kifelé pillant. Csábít, érdekes akar lenni, olvasót keres. Ez pedig nem. Tudtam, hogy nem jó, de folyamatosan ezt a címet láttam magam előtt, míg az anyaggal bajlódtam.

Ha már a főszereplőről beszélünk, meg kell említeni, hogy a történetnek van egy másik kulcsszereplője, a püspöki titkár, Róth: sokáig ő mozgatja a szálakat, még akkor is, ha az ellenőrzés egy idő után kicsúszik a kezéből. Akár az ő szemszögéből is meg lehetett volna írni ezt a történetet, miért választottad mégis a nagy egész szempontjából marginális szerepet játszó, névtelen könyvárust hősödül?

A történet az utolsó pillanatig alakult. A regény a beszélgetésünk napján ment el a nyomdába, és a szerkesztőm, Turi Tímea előtte felhívott, hogy lát még valami apróságot, amit meg kell beszélnünk. Ezzel csak azt akartam mondani, hogy Róth alakja, jelleme, az ő kinyílása az utolsó pillanatig tartott. Sokkal papírízűbb, sokkal egyszerűbb figura volt, az utolsó hetekben-hónapokban lett ilyen, hogy így mondjam, nagyszabású, és a maga módján tragikus machinátor. És hogy miért a *Taligás* mondja el? Talán azért, mert az elbeszélő, aki mégiscsak konkrétan én vagyok, a *Taligás* alakjában

érezte a legotthonosabban magát. Ahogy a beszélgetésünk elején mondtam, először az ördög hangján akartam mesélni, de az másféle tudást igényelt volna, nem tudtam volna ilyen személyessé tenni. A *Taligás*nál bele tudtam vinni olyan személyes érzelmet, amit a legjobban ismerek, és amihez a leginkább közöm van. Ha ördög akarok lenni, akkor az ördögi lét, a megkísértés, a bűnre csábításnak a formája egy konstrukciója lett volna az emberi életnek, amihez nem volt kedvem.

***Taligás* alapélménye a félelem, ami esetében nem hétköznapi szorongást jelent, hanem mintha a személyisége része lenne. Magadénak érzed ezt a vonását?**

Gyakorló szorongó vagyok, bár alkotóként nem jellemző rám. Rengeteget írok, mindenféle formában. Az írás inkább stresszhelyzetet okoz: huszonöt éve heti három tárcát kell leadni, regényt, megnyitót, kritikát, drámát írni, időre elkészülni, ezek pedig stresszes dolgok. Nekem se az ÉS-nél, se a Délmagyaránál restanciáim, elmaradásaim nincsenek. Az igazi szorongás talán genetikusan örökség. Tudom, hogy anyám ága volt ilyen, de apám is nagy félelmek között élte le az életét. Amikor beleírom a *Taligás*ba a félelmeimet, amikor nagyon szorongó, ugyanakkor autonóm, magának való lénynek ábrázolom, akkor abban benne van a személyes érintettségem, ahhoz van személyes közöm. Ezt tudom, ezt ismerem. Az ördögöt pedig nem ismerem. Nincs ördög, ahogy Isten sincs. Vagyis nem látom őket. A bűnt látom, meg talán olykor a megtisztulást.

A *Taligás* némi rokonságot mutat a többi regényeddel, A könnyemutatványosok legendájával és a Virágzabálókkal. Húzhatunk egy olyan ívet, amibe az új regényed beleillik?

Amikor a *Taligás* tolja a taligáját és viszi az ő Barbaráját, a kis gnómot meg a bolond fiút, akkor egyszer megáll, mert egy furcsa szekeret lát. A szekérre jókora kék könnycsepp van festve, és fura, kiabálós alakok integetnek neki. A könnyemutatványosok tehát megjelennek a regényben, de megjelentek a *Virágzabálók*ban is. Nekem ez a három regény testvér. A *könnyemutatványosok* szereplői átjárnak a többi regénybe. Valószínűleg fogok írni egy 20. századi regényt is, már vannak mindenféle ötletek, vázlatok és jelenetek, és ott is fel fognak tűnni. Ők az én magánmitológiam részei. **K**

Csak egy soron nem változtatott Nádasdy Ádám

Dante végre újra modern

Dante a maga idejében újíto szellemű, modern költőnek számított, aki nem volt hajlandó latinul írni, hanem minden erejével azon fáradozott, hogy a mindennapokban használt olasz nyelven hozzon létre valami kimagaslót. Hiszen a művet a kortársainak szánta, és azt szerette volna, hogy az *Isteni színjáték* minél szélesebb tömegekhez eljusson. Nádasdy Ádám ugyanerre törekedett, amikor néhány éve úgy döntött, újrarendíti Dante monumentális alkotását. Az eredmény legalább olyan izgalmasra sikerült, mint maga a mű.

SZÖVEG: ILLÉS ZSÓFIA

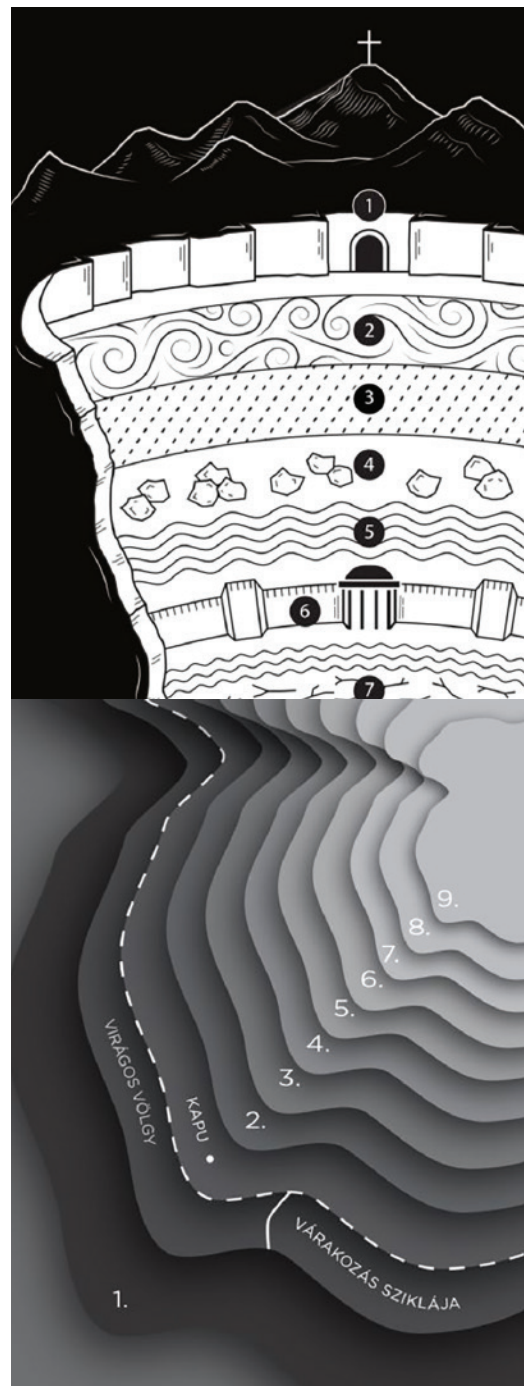
CÍMKÉ: ÚJRAFORDÍTÁS, RENESZÁNSZ, KÖZÉPSULI

„**K**i itt belépsz, hagj fel minden reménnyel” – olvashatjuk a Pokol kapuján. Ez az egyetlen az *Isteni színjáték* tizennégyezer sora közül, amelyen Nádasdy egyáltalán nem változtatott. Ez a sor annak idején egy ideig a gimnáziumi osztálytermünk ajtajára is ki volt ragasztva: valamiért nagyon tetszett nekünk, noha a legtöbben nem olvastuk végig az *Isteni színjátékot*, s bizony még a legbuzgóbbak sem jutottak tovább a Pokol első néhány énekénel.

Erről persze valószínűleg nem Babits Mihály egyébként gyönyörű fordítása tehet, de az biztos, hogy a régies, archaizáló nyelvezet és a hármas rímek folyamatos csilingelése nem könnyítették meg a dolgunkat. Persze Babits fordítási

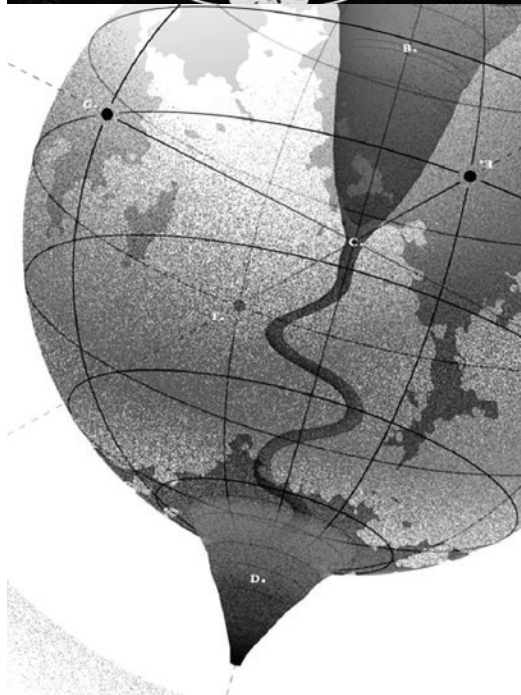
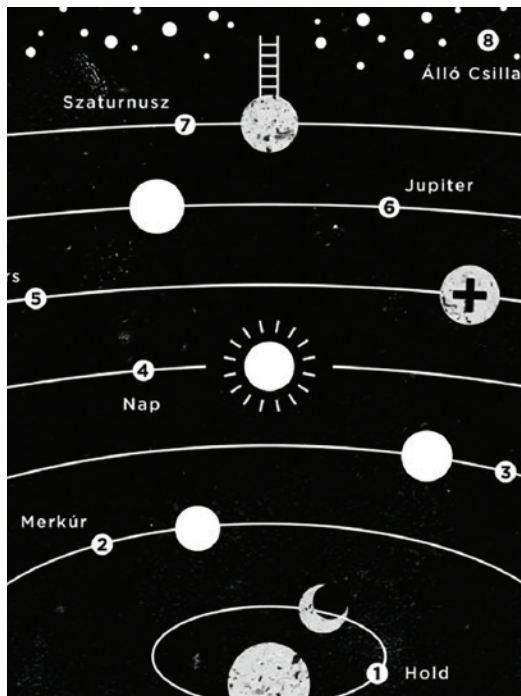
gyakorlata a maga idejében korszerűnek számított, hiszen az 1910-es és 20-as években, a szecsesszió virágkorában természetes volt, hogy a fordító elsősorban az eredeti szöveg formájának, azaz versmértékének és rímelésének a lehető leghűségesebb visszaadására törekedett.

Valóban, az eredeti mű egyik legnagyobb bravúrja a mérnöki pontosságú megszerkesztettség: a Szentháromság előtt tisztelegve a Színjáték a hármassok jegyében épül fel. Három nagy része közül egyik éppen harminchárom énekből áll, s ezeken belül a szöveg háromsoros kis strófákban halad, ráadásul minden egyes rím is pontosan háromszor fordul elő. („*Én rajtam jutsz a kinnal telt hazába / én rajtam át oda, hol nincs vigasság / rajtam a kárhozott nép városába. Nagy Alkotóm*

vezette az igazság / Isten Hatalma emelt égi kénnyel / az ő Szeretet és a fő Okosság. Én nem vagyok egykoru semmi lényvel / csupán örökkel; s én örökkön állok / Ki itt belépsz, hagj fel minden reménnyel.”) Formahűen lefordítani Dantét tehát már önmagában is bravúr, ám anélkül megtenni ezt, hogy a tartalom sérülne, egyenesen lehetetlen vállalkozás.

Nádasdy nem is próbálkozott vele. Sőt, eleinte azt tervezte, minden kötöttség nélkül, prózában fordítja le a művet, azonban ez az út végül nem bizonyult járhatónak, mert a szöveg bizonyos mértékű kötöttséget mégiscsak kikövetelt magának. Végül a verses forma mellett döntött: a háromsoros tagolást meghagyta, ám elhagyta a tercínákat. „Igaz, a rímekben kifejeződő hármasság, a végtelen hármasság a műnek tartalmilag is,

A MOME TERVEZŐGRAFIKA TANSZÉKÉNEK DIÁKJAI (GRÜNCSZEISZ MÁTYÁS, VARGA NATÁLIA, VISKY DÓRA, KÓSA TAMÁS) ÁLTAL A KÖTETHEZ KÉSZÍTETT ILLUSZTRÁCIÓK. JOBBRA LENT A GYŐZTES PÁLYAMŰ, KÓSA TAMÁS MUNKÁJA.

eszmileg is fontos eleme, mégis ezt tartom a könnyebben feláldozhatónak. Engem jobban izgat annak tolmácsolása, hogy Dante mit írt, mint hogy hogyan írta” – fogalmazza meg fordítói előszavában. „Elsősorban az érthetőségre törekedtem, mert az *Isteni színjáték* csak félkarú óriás, ha a tartalma nem elég világos. Dante művének lényege nem a gyönyörködtetés, sokkal inkább a mesélés, a tanítás, az értékörzés, a példákkal figyelmeztetés. Igyekeztem a nyelv és a stílus sokszínűségét visszaadni, hiszen Dante gyakran keveri a stílusárnyalatokat, az emelkedettől az alpiárig, a megrendítőtől a komikusig.”

A Nádasdy-féle szöveg tehát nem annyira formájában, sokkal inkább tartalmában igyekszik visszaadni az eredetit. Egyszerűbb, dísztelenebb, szárazabb s sok helyen közönségesebb is, mint Babitsé. Ezzel együtt érthetőbb és könnyebben olvasható.

Az érthetőségre törekvés nem pusztán a fordításban, hanem a szöveg tagolásában is megjelenik. Nádasdy újítása, hogy az énekeken belül a kisebb tartalmi egységeket is alcímekkel látja el, így az olvasó könnyebben tudja követni, hol tart éppen. Erre már csak azért is szükség van, mert ha komolyabban érdekel minket a *Színjáték*, akkor fel kell készülnünk arra, hogy a szemünk folyamatosan ingázni fog a lábjegyzetek és a főszöveg között. Hiszen – és ez az új fordítás másik nagy erénye – Nádasdy kiterjedt, részletes jegyzetapparátussal is ellátta a szöveget. Ez is szükséges lépés volt: míg a Biblia és a görög-római mitológia ismerete még Babits korában is az alpműveltség része volt, ma már egy átlagos középiskolásnak bizony jó eséllyel nem mond semmit Ráchel őszanya vagy éppen Minósz király neve. Nádasdy mindenkire gondolt: jó tanárhoz híven mindent türelmesen elmagyaráz, így nem csak a legelvetemültebb bölcsészek követhetik könnyedén a szöveget, hanem gyakorlatilag bárki. Az pedig már tényleg csak hab a tortán, hogy a jegyzetek ráadásul szemléletes ábrákkal: térképekkel és összefoglaló táblázatokkal is kiegészülnek, amelyeket Kósa Tamás, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Tervezőgrafika tanszék MA I. évfolyamos hallgatója jegyezt.

A *Magvető* kiadványa tehát mindent elkövet annak érdekében, hogy áthidalja a szöveg írása és befogadása közti több száz éves távolságot, és ezáltal Dante mint a mű szerzője és egyben főszereplője tényleg a személyes ismerősünkké válhat.

KI IS VOLT DANTE?

Dante Alighieri 1265-ben született Firenzében egy ősi és nevezetes, ám az idők során elpolgárosodott nemesi család sarjaként. (Bár az Alighieri volt a családnéve, valójában ebben a korban még nem volt széles körben elterjedt a vezetéknevek használata, ezért emlegetjük a költőt ma is a legtöbbször egyszerűen csak Danteként.) Élete legmeghatározóbb élménye kilencéves korában történt meg vele, amikor egy májusi ünnepélyen megpillantott egy piros ruhás kislányt, és halálosan beleszeretett. A lányt Beatricének hívták, Dante érzelmei

pedig sokkal tartósabbnak bizonyultak, mint arra zsenge kora alapján számítani lehetett volna – soha életében nem szeretett más nőt, csak őt. Egész ifjúkorában Beatrice után epekedett: mindenhová elment, ahol csak halovány remény is kínálkozott arra, hogy megpillanthassa a lányt, és ha a találkozásból végül mégsem lett semmi, hosszú napokra búskomorra vált. Érzelmei tökéletesen plátóiak voltak, Beatrice valószínűleg nem is tudott róluk, hiszen valójában alig ismerték egymást. A boldog beteljesülésre tehát eleve nem volt sok esély, ám Dante sorsa hamar megpecsételődött, amikor Beatrice előbb érdeklődést kötött egy másik férfival, majd kis idő múlva, alig huszonnégy évesen váratlanul meghalt. Dantét lesújtotta a hír: olyannyira belebetegedett a bánatba, hogy rokonai és barátai már az ő életét is félteni kezdték. Ám az idő végül enyhítette a sebeket, igaz, a költő teljesen soha nem heverte ki Beatrice elvesztését – hiába epekedett hosszabb-rövidebb ideig más nők után is, valójában a sírig hű maradt első szerelme benne élő eszményképéhez.

Családja rábeszélésére engedve aztán 1293-ban (más források szerint 1285-ben) feleségül vett egy befolyásos családból származó lányt, Gemma Donatit, akitől később több gyermeke is született. Házasságuk nem volt boldog: mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a költő 1302-ben bekövetkezett száműzetése után minden kapcsolat megszakadt köztük, és soha többé nem keresték egymás társaságát. Dante kortársa, Boccaccio szerint az vezetett a házasság kudarcához, hogy Gemma egyáltalán nem hasonlított ahhoz az elképzelt Beatricéhez, akit a költő magának megálmodott: nagyon is valódi nő volt, akit zsémbessé tettek a háztartás gondjai, és aki örökös fecsegésével csak bosszantotta a filozofikus természetű, magának való férfit.

Egy biztos: Dantét házasságtörésük idején kezdte komolyabban foglalkoztatni a politika. Abban az időben két nagy párt küzdelme határozta meg a városállamokra szakadt Itália mindennapjait: a pápaságpárti guelfeké és a császárságpárti ghibellineké. Dante az előbbiekre tartozott, közülük is a mérsékelt, úgynevezett fehér guelf ágba, igaz, elsősorban nem a pápában, hanem inkább abban hitt, hogy a kicsinyes pártharcokon túllépve Itáliának újra egységesnek kellene lennie. Igazságos, higgadt politikusként pályája során végig ennek a célnak az érdekében tevékenykedett, és egészen odáig vitte, hogy 1300-ban elérte a létező legmagasabb méltóságot: Firenze egyik priorja lett. Politikai ▶

karrierje azonban nem tartott sokáig: az éppen aktuális pápa, VIII. Bonifác ugyanis Dante politikai ellenlábasaikat, a radikális fekete guelfeket támogatta, és a francia király segítségével őket juttatta hatalomra Firenzében. Dante éppen a pápánál volt követségben, amikor távollétében megfosztották méltóságától, lerombolták házáat, őt magát pedig száműzték Firenze városából, ahova nem is térhetett vissza soha. Nem csoda, hogy a költő kiábrándult addigi meggyőződéséből, és pápaságpártiból végül császárságpárti lett: igaz, hamar rá kellett döbennie, hogy nagy álmát, Itália egységének visszaállítását a német-római császároktól is hiába reméli. A cselszövő, korrupt pápákat s egyházi méltóságokat viszont egy életre meggyűlölte: nem véletlen, hogy az *Isteni színjáték*ban a Pokol legsötétebb bugyrait javarészt velük népesíti be.

Száműzetéséből azért annyi előny mégiscsak származott, hogy Dante bejárhatta egész Itáliát, sőt, Európa más részeit, például Párizst is, s a kor legnagyobb gondolkodóitól tanulhatott filozófiát és teológiát. Szépirodalmi munkássága is ebben az időben került újra előtérbe az életében. Első művét, az *Új éneket* még az 1290-es években, Beatrice halála után írta – ez a kevert műfajú alkotás a szíve hölgyéhez írt verseket és a hozzájuk fűzött kommentárokat egyaránt tartalmazza. Maga Dante nem volt teljesen elégedett a művel, és már ekkor elhatározta: egyszer majd egy sokkal méltóbb írásban fog emléket állítani Beatrice emlékének. Ez a nagy mű lett aztán az *Isteni színjáték*, melyen 1307-től egészen haláláig dolgozott.

Dantét kortársai szikár, mértéktartó, csendes embernek írták le, aki, ha nem kérdezték, inkább hallgatott, ha viszont szót kapott, szenvedélyes vitapartnernek bizonyult, és okos érveléssel hamar földre döngölte ellenfeleit. Legnagyobb vágya, hogy dicsőségesen térhessen vissza Firenzébe, soha nem teljesült: 1321-ben Ravennában maláriafertőzést kapott és meghalt.

AZ ISTENI SZÍNJÁTÉK

Az *Isteni színjáték* (melyet maga Dante nemes egyszerűséggel Commediaként emlegetett) egy rendhagyó túlvilági utazás történetét meséli el. A főszereplő (aki maga Dante) 35 évesen, életútjának feléhez érve váratlanul egyfajta egzisztenciális válságba kerül, s majdnem el is bukik, ám ekkor mennybéli jóakarója, Beatrice közbelép, és az égiek jóváhagyásával

Dantét kortársai csendes embernek írták le, aki, ha nem kérdezték, inkább hallgatott, ha viszont szót kapott, szenvedélyes vitapartnernek bizonyult.

mentőexpedíciót szervez az eltévedt lélek jó útra térítéséért. Elküldi hozzá egyik legnagyobb kedvencét, a mindenk felett tisztelt költőt, Vergiliust, aki hű kíséreként végigkalauzolja őt a Poklon és a Purgatóriumon. A Mennyben aztán, Szent Bernáttal karöltve maga Beatrice lesz Dante kísérője. Miközben a költő végigjárja a túlvilági tájakat, nemcsak a világ szerkezetét ismeri meg egyre jobban, hanem önmagát is. A mű örömdetes happy enddel zárul: Dante visszatál a helyes útra, lelke pedig megmenekül az örök kárhozattól.

A történet tehát nem túl bonyolult, az izgalmat inkább a főhős által bejárt út hozza. Az olvasóközönséget viszont a három rész közül valamiért mindig is a Pokol érdekelte a legjobban – ha belegondolunk, a Pokolról való elképzeléseinket ma is túlnyomórészt az *Isteni színjáték* leírása határozza meg.

Dante a Poklot egy föld alatti, lefelé szűkülő, körökből álló üregnek ábrázolja, ahol a kárhozottak hierarchikus rendben, a bűnük súlyosságával arányosan egyre mélyebben helyezkednek el, s egyre kegyetlenebb körülmények közt bűnhődnek. A bűnöket alapvetően három csoportra osztja: ártó szándék nélkül elkövetett vétségekre (például a mértéktelenség) erőszakos cselekedetekre (például hirtelen felindulásból elkövetett gyilkosság) illetve gonosz szándékkal elkövetett csalásokra, hamisságokra. Az utóbbiakat, és azokon belül is az árulást tartja a legfertelmesebb bűnnek: a Pokol legmélyebb bugyrába

éppen ezért az Isteni Terv elárulóját, Lucifert helyezi, aki, miközben maga is szenved, félig jégbe fagyott három fejű szörnyként a három legnagyobb emberi árulót kínozza: Júdást, Cassiust és Brutust. (Jellemző, hogy a császárpártivá lett Dante a császárság elárulóinak is ugyanolyan kemény büntetést szán, mint a Jézus ellen vétkező Júdásnak.)

Az *Isteni színjáték* Poklában azonban az az igazán izgalmas, hogy nemcsak bibliai, történelmi és mitológiai alakok népesítik be, hanem Dante kortársai is. A költő szinte a Pokol összes bugyrában elhelyez néhány személyesen, vagy legalábbis hallomásból ismert figurát: botrányt okozó szerelmeseiket, pénzhamisító rokonokat, erőszakos politikai ellenfeleket, rossz életű, korrupt papokat vagy éppen áruló nemeseket. Ez a korabeli közönség számára bizonyára hallatlanul érdekessé tette a művet, hiszen az olvasása, hallgatása közben lépten-nyomon ismerősökbe, a kor legnagyobb botrányhőseibe botolhattak bele.

DANTE MA IS IZGALMAS

A kortársaknak tehát bizonyára izgalmas volt Dante, de miért lehet érdekes az *Isteni színjáték* nekünk, mai olvasóknak? Egyrészt mert eleve egy érdekfeszítő kalandregény, melyben a főhős mindegyikünk létének alapproblémáira keresi a választ. Másrészt mert nemcsak a középkori ember gondolkodásmódjába enged bepillantást nyerni, hanem úgy általánosságban sok mindent elmond az emberi természetéről és gondolkodásmódról. Harmadrészt: igazán nem sok képzelőerő kell ahhoz, hogy a Színjáték cselekményét a tizennegyedikből a huszonegyedik századba helyezzük át, ez pedig szintén rengeteg érdekes filozófiai és etikai problémát felvet. Melyek számítanak a legnagyobb bűnöknek ma? A pokol melyik bugyrába kerülőnek a huszadik század véreskezű diktátorai? Vajon a túlvilág mely részén helyezkednének el a mi nagy bálványaink: Picasso, Ady Endre vagy éppen Marilyn Monroe? És egyáltalán, milyennek is képzelhetjük el a halál utáni életet mi, akik már egy olyan világban nőttünk fel, ahol a vallásos világnézet messze nem egyeduralkodó?

Miközben olvastam az *Isteni színjátékot*, ilyen és ehhez hasonló kérdések fogalmazódtak meg bennem. Nádasdy fordításának talán az a legnagyobb erénye, hogy közel hozza hozzánk és élővé teszi Dante szövegét, és ez valószínűleg a legjobb dolog, ami egy több száz éves írással történhet. **K**

margó.fm

HALLGASS, OLVASÓ!

Letölthető az
App Store-ból

SZEREZD MEG!
Google Play

BARTIS ATTILA • BEREMÉNYI GÉZA • DANYI ZOLTÁN
DRAGOMÁN GYÖRGY • ESTERHÁZY PÉTER • GRECSÓ KRISZTIÁN
KEMÉNY LILI • LACKFI JÁNOS • MARNÓ JÁNOS • NAGY GABRIELLA
ORAVECZ IMRE • RAKOVSKY ZSUZSA • RÉZ PÁL • SIROKAI MÁTYÁS
SZVOREN EDINA • TÉREY JÁNOS • TÓTH KRISZTINA

Chaja Polak

Nem tudjuk elképzelni, hogy létezik nácizmus nélküli világ

SZÖVEG: TAMÁS-BALHA ETELKA | KÉP: VALUSKA GÁBOR

CÍMKE: HOLOKAUSZT, ANYA, GYÁSZ, EMLÉKEZÉS

Chaja Polak azért a huszadik századról ír, mert minden eljövendőnek ez lesz az alapja. *Salka* című regényében az Auschwitzból hazatért édesanyjának állít emléket, és megpróbál hangot találni a múltnak, amit elnyelt a pusztítás és felemészített az elhallgatás. A holland írónőt egy egész életét meghatározó mondatról, a háború sosem múló szomorúságáról, és az emlékek felidézése miatt érzett megkönnyebbülésről kérdeztük.

A regény legelején az olvasható, hogy a könyv nem a valóságról szól, hanem arról, ahogy megélte azt. Miért volt fontos ezzel az üzenettel induljon a történet?

Azt akartam hangsúlyozni, hogy a saját szempontomon keresztül láttatok, a valóság nem létezik. A valóságról csak különböző megközelítések léteznek, és én csak a sajátomat tudom elmondani, anyám életén keresztül. Nem a saját életemről írok, nem én vagyok a főszereplő,

a rálátásom is korlátozott, csak a történetekhez való hozzáférés szándéka az enyém. Olyan helyzetekről írok, amelyeket nem éltem át, ahol nem voltam ott. Ki kellett egészítenem a hézagokat, főleg amikor az édesanyám fiatalkoráról vagy a szüleiről írtam. Róluk nincsenek emlékeim, a szüleim börtönbeli vallatásjeleneténél sem voltam ott, úgy írtam meg, ahogy elképzeltem. Nagyon szerettem volna, ha találkozok, ha lehet egymáshoz pár kedves szavuk, ha még van esélyük egymásra nézni, amikor az örök nem figyelnek, és megérinthetik egymást. Nagyon szerettem volna, ezért úgy írtam meg, mintha ez történt volna. De mindegyik történetnek az az alapja, amit meséltek nekem, amit megtudtam. A *Salka* eleinte dokumentumregénynek indult, de rájöttem, hogy az érzelmi viszonyulás így nem kap helyet, pedig ez volt számomra a legfontosabb. Amikor a regényben arról beszélek, hogy anyám hogyan barátkozott össze két francia lánnyal a lágerben, nem tudtam nem poétikusan megszólalni. Ha dokumentarista módon írtam volna le, akkor nagyon nyers, durva lett volna.

Hogyan lehet Auschwitzról írni?

Auschwitz meghatározza, hogyan gondolkodunk a világról. Úgy vélem, Auschwitz előtti és utáni világ van. Mindent megváltoztatott, semmi sem volt már olyan a háború után, mint előtte. Én csak a háború utáni világot ismerem, és most úgy látom, hogy előtte még ártatlan világ volt, reményteli és gyönyörű, mert még nem itatta át a náciizmus. Azt hiszem, már el sem tudjuk képzelni, hogy létezik náciizmus nélküli világ, ma már nem tudunk ettől elvonatkoztatni, beleivódott a tudatunkba. Anyám a háború élő szobra volt, és emiatt folyton a háborúval szembesültem. Azt hittem, hogy a halálával eltűnik belőlem a szomorúság, hogy kimosssa a háborút a hozzá fűződő emlékeimből, de nem így történt.

Mit ért az alatt, hogy a halálával eltűnik a szomorúság, amit a háború jelentett?

Nagyon derűs család voltunk, sokat neveltünk, körbeültünk az asztal és elköltöttük az ebédet, amit anyám főzött. Beszélgettünk, viccelődtünk. Nyáron, amikor rövid ujjú felsőt hordott, látszott a száma a karján. Nevettünk, de a szám ott volt a karján.

Beszéltek otthon a múltból, a háborúról, Auschwitzról?

Én csak a háború utáni világot ismerem, és most úgy látom, hogy előtte még ártatlan világ volt, reményteli és gyönyörű, mert még nem itatta át a náciizmus.

A tényekről beszélünk, de az érzésekről nem. Az emberek húsz-harminc évvel később kezdtek el az érzéseikről beszélni, arról, hogy mit tett velük a háború. A félelem, a szomorúság, a magány úgy bugyogott fel, olyan erővel, ahogy a felforrat leves veti le magáról a fedőt. Azt éreztem, hogy a feltörő érzések előtt ők sem tudnak menekülni, de én sem, aki ki voltam téve a hatásuknak.

Érzett megkönnyebbülést, amikor Auschwitzról beszéltek? Lehetséges-e megkönnyebbülésről beszélni egyáltalán?

Emlékszem arra, amikor anyám megmutatta az anyakönyvi kivonatokat, és láthattam az apám nevét. Ültem anyám mellett a padon, ő megállíthatatlanul sírt, de ahelyett, hogy ez engem elszomorított volna, örültem. Nagyon boldog voltam, mert azt éreztem, hogy megoszt velem valami nagyon bensőségeset, és az, hogy megosztotta velem a fájdalmát, boldoggá tett. Általában derűsek és életvidámak voltunk. A szomorúság valahol mélyen volt, minden más mélyén rejtőzött, mint a búváropatak. Anyám elvesztette a szeretettét, a két szeretett öccsét, az apját, az apja feleségét, az unokatestvéreit, és ez túl sok volt ahhoz, hogy gyászolni lehessen. Ezt nem lehetett elviselni, a fájdalmat el kellett zárni valahová, és csak előre ▶

Az életéhez szorosan hozzátartozott a pusztulás is, a háború sok mindent eltüntetett.

nézni, nem volt más választás. Vagy öngyilkosságot követni el, vagy bezárni a múltat és előre nézni.

„Érted jött vissza” – ismételteti magának a gyereknarrátor a regényben. Hogyan lehet ezt a mondatot feldolgozni, mit lehet kezdeni vele?

Három és fél évesen csomagként küldtek egyik címről a másikra, nem volt állandó lakhelyem, nem alakult ki bennem a bizalom érzése. Amikor anyám vissza-jött, újravezényelt, és még két gyereke született. A fiaim már iskolába jártak, amikor egy délután mi, szülők összeültünk és beszélgettünk. Nem tudom miért, de annyira megbíztam az egyik édesanyjában,

hogy megkérdeztem tőle, érthető-e, hogy megviseli a gyereket, ha az első három évben elvásztják az édesanyjától. A válasza visszaigazolás és megerősítés is volt, nagyon boldog voltam, amikor hazafele bicikliztem, úgy éreztem, repülök. Évekkel később azt mondták nekem, hogy ez bizonyára súlyos mondat lehetett számomra, mert felelősséggel járt. Megrökönyödve hallgattam, mert nekem egészen mást jelentett, aztán évekkel később megértettem, mire gondoltak. Ha azt hallod, hogy érted ment keresztül mindezen, ez kihat a teljes életedre.

Mondhatjuk, hogy a *Salka* gyászregény?

Anyám emlékezetét szerettem volna megőrizni, mert ő a világot akarta figyelmeztetni és emlékeztetni arra, mi történt, ami megtörténhet. Rengeteget tett azért, hogy könnyítsen azoknak az életén, akik visszatértek a haláltáborokból. Megalapította az Auschwitz-bizottságot, ami azért is felelős, hogy megőrizze az épületeket, hogy emlékeztessenek arra, mi történt. A 80. születésnapjáig dolgozott, a rossz tapasztalatait jóra akarta fordítani, ez munkált benne. Halála után leginkább az vált fontossá számomra, hogy az életéről írjak, és így a legvéresebb évszázadról. Az életéhez szorosan hozzátartozott a pusztulás is, a háború sok mindent eltüntetett. A temetőkövekkel a nevek is eltűntek, a zsidók házeit lebontották, akárcsak a zsinagógákat. A múlt eltűnik ugyan háború nélkül is, de a háború ezt súlyosbítja. Nélküle még ott lennének a házak, a temetőkövek, a zsinagóga, a gyülekezési helyek, különösen Közép-Európában.

Az izraeli börtönök látványa Auschwitzra emlékeztetik Salkát a regényben. Olvashatjuk ezt az izraeli kormány kritikájaként?

Kemény kritikát akartam megfogalmazni az izraeli kormánnyal szemben. Az öcsém, dokumentumfilm-készítő, forgatott egy izraeli börtönben, sokat beszélgetett palesztinokkal, akik a börtönből szabadultak, de megszólaltatott palesztin-izraeli őrt is. Titokban felvett anyagot is megmutatott az anyámnak, akire ez akkora hatással volt, hogy teljesen kiábrándult, és elvesztette a hitét Izrael államban. Nagyon szomorú az ország helyzete, és az is, hogy az emberek összetévesztik a cionizmust és a filozemitizmust. Én Hollandiában szavazok, de sokszor úgy tekintenek rám, mint aki hibás a kialakult helyzetért, és azt látom, hogy a mostani izraeli kormánynak köszönhetően erősödik az antiszemitizmus. Anyámnak szocialista nézetei voltak, nem tervezett Izraelbe költözni, mert jobb világot akart mindenki számára. Idealista volt, azt mondogatta, emberek vagyunk, aztán zsidók. A háború utáni Hollandiában élni nem volt a legideálisabb, azokat, akik visszatértek a haláltáborokból, nem úgy fogadták, ahogy kellett volna. Az antiszemitizmus, legalábbis a felszínen, nem volt érezhető, de ma egyre inkább a felszínre tör. Amikor találkoztam egy lengyel lánnyal Izraelben, azt mondta, nem szeret ott lenni, de nincs hova mennie, Lengyelországban nem élhet, nincs választási lehetősége. Az anyámnak volt. **k**

Összetört kagylók

SZÖVEG: BABICZKY TIBOR | KIÁLLÍTÁS: ROCK/TÉR/IDŐ (2016. MÁJUS 06. – 2016. JÚNIUS 26.)

Akkoriban nagy volt a zaj körülöttem. És bennem is. Egy lassan összerogyó épület elnyújtott moraja. Anyámék váltak. Kádár János halálhíre még Székesfehérváron ért, Antall József már Budapesten.

Szűkös albérlet egy Törökvész úti panelház első emeletén. Az épületek közt rengeteg nyárfa; bokáig gázoltunk a szöszben, a bőrdíjainkat cipelve. „Ma bolyhos csönd a nyár, keringő vattazápor, / válik a nyár, fehér bohóc a cirkuszától.”

Nem találtam a hangot. Semmiféle hangot. Tizenkét év rakománya borult ki és keveredett össze, és fogalmam sem volt, mit kezdjek a sérült áruval.

Ha ezekre az időkre gondolok, az áfonyás joghurt jut az eszembe, egy félig leszakadt redőny és a frissen hegyezett ceruza illata.

Egyik este céltalanul csavargattam kétkazettás rádiómagnóm keresógombját, amikor Nagy Feró Garázs című műsorára tévedtem a Petőfin. Éppen a *Jönnek a férgek*et konferálta fel a Tankcsapdától. Ettől a négy perc huszonhat másodperctől minden megváltozott.

És jöttek, nem csupán a férgek, de a – lelkiállapotomat tekintve – beszélés című számok: a *Don't Thread On Me* a Metallicától, az *I'm Broken* a Panterától, a *Demanufacture* a Fear Factorytól és a *River Runs Red* a Life Of Agonytól. Nem voltam többé egyedül. És meglett a hang. Ami időről időre elveszni látszik ugyan, de végül mindig újra megke-
rül.

Közben pedig eltelt majdnem negyed évszázad. És hirtelen itt ülök a Ludwig Múzeumban, egy szívacsból készült szobor tövében, egy összetört Pantera-felirat előtt. A szobor Phil Anselmót formázza, tipikus színpadi testtartásában. Összegömbölyödik, mint egy sündiszó. És üvölt.

Azért pontos ez a szobor, mert ebben a műfajban valóban mindenki szívacsból van.

Puha. Sérülékeny. Kiszolgáltatott. A kagylónak héja van, hogy megvédje magát, a félnék és érzékeny embernek pedig torzított elektromos gitárja és erősítője. Héj. Önvédelem.

De persze ez csak illúzió. Dimebag Darrellt, a Pantera szólógitárosát – akit neves szakmai orgánusok Jimi Hendrixszel emlegettek egy lapon – 2004 decemberében, koncert közben agyonlőtte egy sértett rajongója. Harmincnégy éves volt. Phil

Anselmo pedig elhízott, és náci lett. Így múlik el a világ dicsősége.

A Rock/tér/idő kiállításon van egy idővonal, amely a zenei stílusok tündöklését és bukását hivatott szemléltetni. Ezen a heavy metal korszaka 1980-ban kezdődik, és 1990-ben már véget is ér. Tekintve, hogy a Black Sabbath első albuma 1970-ben jelent meg, az utolsó pedig 2013-ban, ezt nem érzem éppen találónak. De ez is része a játéknak. **k**

NÓRA POLCA | EGY KÖNYVBORÍTÓ KÉPEI

Winkler Nóra könyvespolca izgalmas művészeti galéria is egyben: a jó könyvborítók megszólítanak és megidéznek más képzőművészeti alkotásokat.

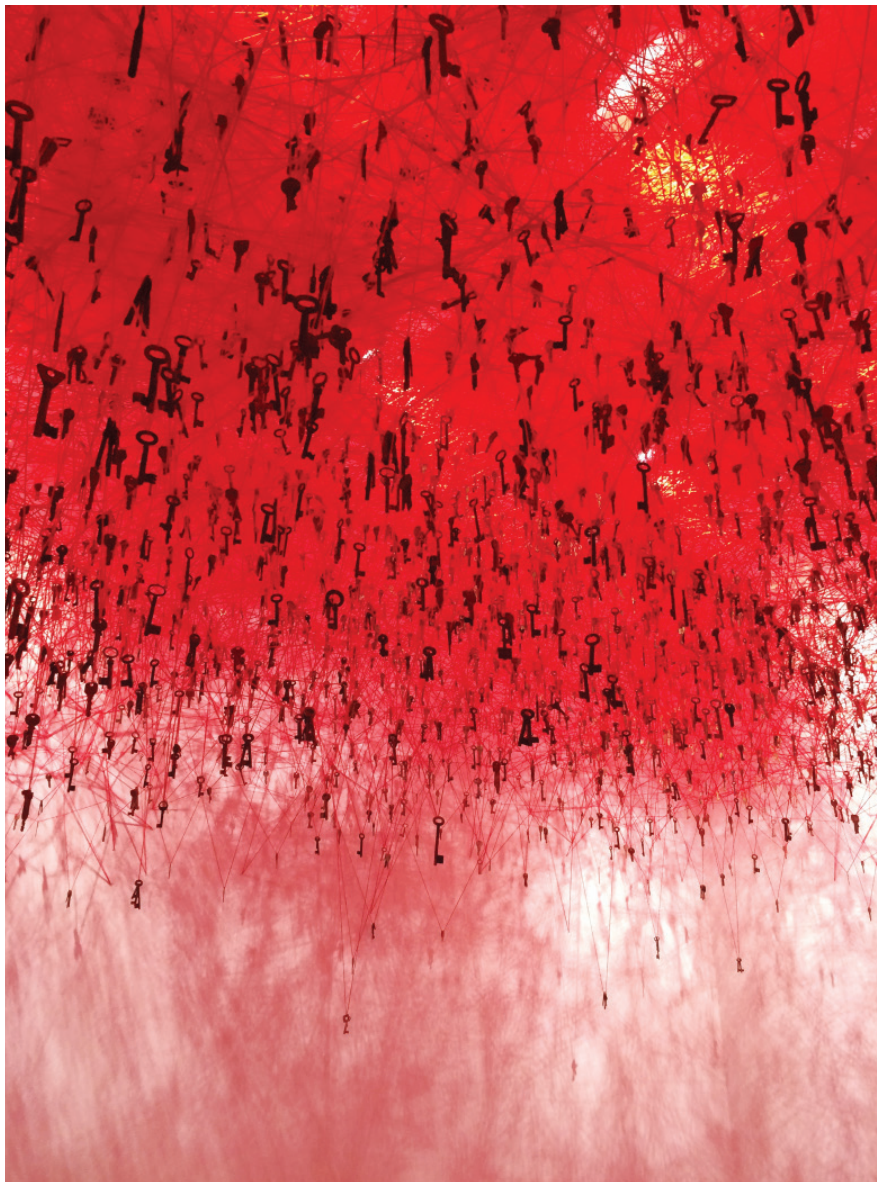
Kérek egy kulcsot a szívedhez

CÍMKE:TAKARÍTÓNÓ, KULCS, VÖRÖS, SZENTENDRE

Tavaly ekkortájt Velencében voltam a Biennálé sajtónapjain. Ilyenkor csak meghívóval lehet bejutni, ami privilegizált helyzetként hangzik, és persze az is, de mivel ez a világ egyik legjobb művészeti nagyeseménye, irtózatosan sokan vannak.

Ha nem lenne elég, amit programban kínál - tematikus nagykiállításokat, nemzeti pavilonokban nézhető installációkat, a városi múzeumok betárazott blockbustereit -, vegyük hozzá, hogy nyárias az idő, egy hatalmas, vízre néző zöld közpark a fő helyszín, illetve Velence szépséges palazzói szerte a városban. Szóval sokan vagyunk, ezért hosszú sorok alakulnak ki a pavilonok előtt. Vársz, vársz, haladgat a sor, bejutunk, megnézel egy összetett kiállítást, kijössz, hunyorogsz, beállsz a következő helyszínen várakozókhoz.

Intenzív élmény, sok látványos, felkavaró, szórakoztató vagy érthetetlen mű, falszövegek gyors végigolvasása, fejben jegyzetelés. Egy idő után elfogy a türelem, egyre többet vársz a következőtől, ha már veszed a fáradságot, hogy oda is bemenj. A japán pavilon sokadikként következett a listámon, annyit hallottam róla, hogy nagyon piros, és kulcsok lógnak benne. Rizikós kombinációnak hangzott. Biztosra menősnek

látványos eredménnyel, ami közben könnyen lehet üres, közhelyes, lehasznált.

A korábbi pavilonok konceptuális munkái, szikár, okos, minimál, vagy a teátrálisabb, multimédiával operáló terek után kifejezett felüdülés volt Shiota installációja.

Mint egy forgalmas csomópontra lerakott jógastúdió, amiben épp meditáció van, gyere szépen, görgesd ki a matracodat. Figyelj a légzésedre, látod, hogy megnyugodtál?

Sűrű szövedék piros fonalból, ami puha hálózatot képez felettünk. Ebben a legömbölyített térben járkalunk, és a

mindenfelé lelógó régi kulcsokat nézegetjük vagy a fonalakba beleszótt életnagyságú csónakot. Bizonyos értelemben nem igényel értelmezést, erősek a szimbólumok; a piros a vér, a szív, az élet, az érzések, a kulcsot ki se fejtém.

Abban mérhető egy alkotó minősége, hogy kiválasztott összetevőivel hogy képes operálni, el tud-e hajolni az olcsó hatásvadászlat elől. Shiota installációja, amikor benne állsz, működik, és ezt Velence után most Szentendrén is átélhetjük.

A piros nagy csábító, stabilan számíthatunk rá, úgyhogy a vele való aránytartás képességét tesztelhetjük könyveken is. Ha beírjuk a Google-ba, hogy „red book covers”, jön pármillió találat, ahogy arra is, ha zöld borítókra keresünk rá, de ott a keresőszöveg felkínálja sommás ítéletet: „green books don't sell”.

Úgy tűnik, nincs olyan téma, szerző és korszak, amit ne lenne indokolt piros borítóval piacra bocsátani. Piros Salinger *Zabhegyezője*, Tamás Zsuzsa *Mit tud a kert* című verseskötete, Orwell 1984-e, Páskándi Géza *Zápfog király nem mosolyog* című mesekönyve és Martin Amis szerelmesregénye, a *Találkozások háza*. Más kategória, mert a téma miatt adekvát a színválasztás, Bram Stoker *Drakulája*. Nyilván piros lesz minden, ami már a címében is piros, mint Robert Heinleintől a *Red Planet*, Emily Benedektől a *Red Sea*, nem is beszélve a sorozatban felbukkanó, Red book of akármiről, ami lehet bölcses-

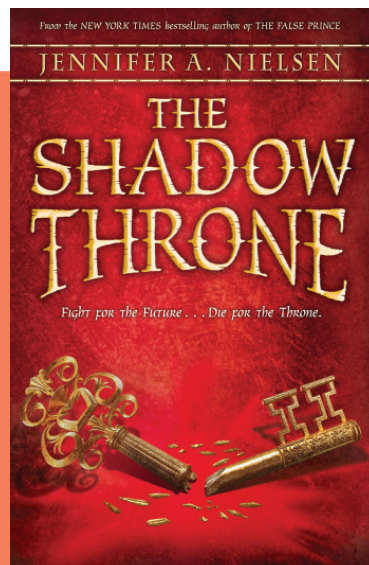
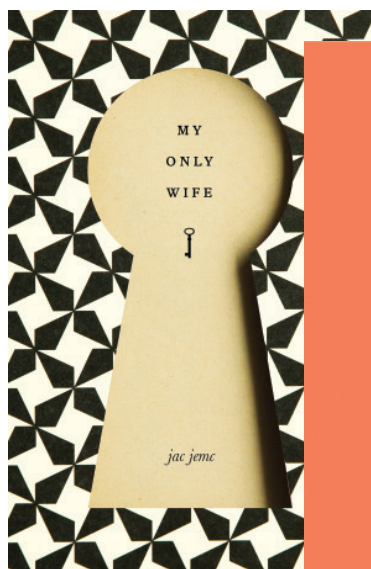
ség, marketing, érme, illetve kockázatkezelés. Pirossal jött ki J.K. Rowling első felnőtteknek írt könyve, az *Átmeneti üresedés*, és nyilvánvalóan bármi, amiben szívek találnak egymásra, a vörösen vilódzó címlap pedig természetesen örült jó szexjelenetek előszobája is.

Pirosat kapnak azok a könyvek, ahol sokat várnak a szín mágikus motiváló erejétől: azt, hogy megvalósítsuk terveinket, növeljük az eladást, tervezzünk eladható dizájtárgyakat, és a vezetői képességeinket is fejlesszük.

Vessünk egy pillantást a kulcsmotívumra is. Legtöbbször régi, díszes rozsdás darabokat tartanak pirosra lakkozott körmű kezek, előfordul, hogy épp vízbe dobják, szabadkőműves motívumok között titokzatoskodik, néha romantikus virágok és szirmok adják ki a formáját, máshol szavakat szednek úgy, hogy egy nagy kulcsot adjanak ki. Kevés igazán szép példát találtam, de abból is kiugrik Jac

Jemc amerikai író könyve, a *My Only Wife*, illetve Lucia Berlin novellagyűjteménye, a *Manual for Cleaning Women*. Mindkettő borítón főszereplő a kulcs, de nyugodt, esztétikus, vonzó vizuális világban, amiért mély hálával gondolok a kötetek amerikai tervezőire.

A kulcsos kiállítás és a könyvek közti párhuzam két borítóval illusztrálható a leginkább. Az egyik a Jane Eyre, amit rengeteg borítóval kiadtak már ki, Brontë-portréval, szituatív grafikával, katedrálisképpel és virágcsokrokkal, de van egy piros is, amin, ahogy azt már kitalálhatták, egy kulcs lóg. Jennifer A. Nielsen bestseller-trilógiájának minden bizonnyal fordulatossá fejezetéhez, a *The Shadow Throne*-hoz pedig nemcsak hogy vörös borító készült, de épp egy kulcs rajta a főmotívum, ami sajnálatos módon kettétört. Az a tizenötezer viszont, ami a Shiota-mű részeként Szentendrén szerepel, mind intakt és nyár végéig látható.

A foci mégsem az élet legjobb metaforája

Tegnap BL-döntő volt. Ezt onnan tudom, hogy a helyen, ahol voltam, ment a tévé, de nem tudom, kik játszottak, és még most, másnap sem tudom, ki nyert. És az is éppen tegnap volt, hogy valaki rácsodálkozott, hogy engem már nem érdekel a foci, pedig pár éve még spontán focikvízek mindenkori éremesélyese voltam.

Arra sajnos csak későn ébredtem rá, hogy olykor örületbe kergettem munkatársaimat a focimetaforáimmal a legkülönbözőbb szakmai és privát élethelyzetekre vonatkozóan. Évek óta nem beszélgettem már fociról, de a kérdés tegnap kizökkentett, és végül vagy egy órán át leragadtunk a témánál. A BL-döntőt eszembe sem jutott elkezdeni figyelni, nem a meccsről, hanem magunkról beszélgettünk a focin keresztül.

Néhány évvel ezelőttig biztosan a BL-döntőhöz igazítottam volna a programomat. Azt hiszem, négy évvel ezelőtt történt – az Eb-t még végignéztem, aztán a nyári szünet után egyszerűen csak nem tértem vissza a rutinhoz, és ebben semmi tudatosság nem volt –, hogy egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy már hónapok óta nem érdekel a foci. Nem gondolok rá, nem jut eszembe egyáltalán. Illetve mégis, de olyan módon, mint gyógyult drogfüggőnek a drog: arra csodálkozom rá, hogy nem jut eszembe. Még büszke is vagyok rá, hogy nem érzek semmi kísértést, hogy megtudjam, hogy ki játszik a BL-döntőben, pedig csak oda kellene kalandoznia a tekintetemnek a képernyőre, hogy megtudjam, és mégsem. És mindez semmilyen erőfeszítésembe nem kerül. Egyszerűen szögre akasztottam.

Nem akarok megtéríteni senkit, nem akarok lebeszélni másokat a fociról, de nem bánám, ha értenék, hogy az egész hiábavalóság: a foci mégsem az élet

legjobb metaforája, ahogy 5 és 40 éves korom között én is hittem. Ebben persze nem vagyok egészen biztos, ellenkező esetben azonban azt a következtetést kellene levonnom, hogy azáltal, hogy a focit untam meg, az életet untam meg, erre pedig nem állok készen.

Ebben a számomra kétségtől nagy – és hogy az irodalmi szálát is belengessem, például az olvasás javára rengeteg időt felszabadító – változásnak az okát nem tudom, de itt van mindjárt kettő, amelyeknek biztosan van valami szerepük a komplex tünetegyüttesben. Az első a

kevésbé fontos talán: mint minden második fiúgyerek és felnőtt, akit ismerek, én is sokat és sokáig játszottam a gondolattal, hogy akár futballista is lehettem volna (egyébként: nem), sőt, amíg aktívlabdárúgó-korban voltam, ennek a lehetősége elvben mindig fennállt. Tisztánlátásomról tanúskodik, hogy sosem akartam híres focista lenni: inkább képzeltem magam egy máltai kiscsapat helyiek körében megbecsült játékosának (mint az egykori pécsi, illetve újpesti Lovász Ferenc, vagy kedvenc futballistanevem tulajdonosa, az albán jobbhátvéd Edmond Lufi), mint a BL-döntő

EZEKET OLVASTAM MÉG AZ ELŐZŐ SZÁM ÓTA

Mirko Kovác: Város a tükörben
Tótfalusi István: Sertések a Bakonyban
José Saramago: Káin
Irvin D. Yalom: Amikor Nietzsche sirt
Dobos Ferenc: A médiahasználat változása az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarság körében
Áldozó Krisztián - Vigh Viktória - Szabó Zsófi: Kis közhelyhatározó
Paul Bowles: Music of Morocco
Totth Benedek: Holtverseny
Malcolm Cowley: Az amerikai író természetrajza
Kazuo Ishiguro: The Remains of the Day

utolsó percében a döntő gólt szerző sztárnak. Az utóbbi években azonban egyre nehezebb volt korombeli játékosokkal találkozni a pályán. Az utóbbi néhány Eb-n és vb-n már kerestem, hogy ki az, aki még idősebb nálam. Ahogy telt-múlt az idő, egyre inkább csak kapusok voltak ők, aztán cserekapusok. Szeretném hinni, hogy nem wannabe-focistaként voltam szurkoló, és nem tudom, hogy szurkolóként lehetséges-e kiüregedni, de nem tudom nem észrevenni az egybeesést.

Van azonban egy ennél komolyabban hangzó ok is. Hosszú időn át növekedett bennem az érzés, hogy a foci hamis. Abban az értelemben, hogy nem igaz. Gyerekkoromban csak a műesések és a túljátszott álsérülések zavartak, meg az időhúzás. Becstelennek és férfiatlannak tartottam. Ha az anyémek csinálták, szégyelltem magam, ha az ellenfél, felháborodtam. Később egyre többet hallottam és tudtam meg arról, hogy a foci ennél tágabban értelemben sem igaz. Nemcsak az edzői nyilatkozatok, az átigazolási pletykák, a csapatból való kimaradás nyilvános magyarázatai hazugok, hanem egyszerűen nem az történik, amit látunk. A magyar bajnokság persze régebben és hatványozottabban korrupt színjáték, mint a nemzetközi, meg persze közelebb is voltam hozzá, ezért többet tudtam róla (plusz, nem elhanyagolható részletként, az egy jóval unalmasabb színjáték is volt). A békebeli bundák szívességbankja helyébe egyre inkább a fogadási csalás, a bűnözőkből lett klubtulajdonosok, a szélhámosság, a politikai kedvezmények köre, a pénzmosás lépett, és el is fedte előlem a pályán történeteket. Idővel azonban a nemzetközi fociban is megkérdőjeleződött a bizalmam, és egy idő után elkezdtem nem hinni abban, amit látok. Ha pedig nem valódi, akkor tétje sincs, értelme sincs.

Egy kicsivel később, mint ahogy ezt írtam, rábukkantam egy videóra, amin Esterházy Péter és Gazdag József beszélgetnek Szombathy Pállal Gazdag *Egy futballfüggő naplója* című könyvéről. Ebben Esterházy azt mondja Gazdagról, hogy az „anélkül tudott megmaradni szurkolónak, hogy csalna, hogy hazudna” és hogy „nagyon nagy tudás egy kis meccset nem úgy nézni, hogy na ez az igaz! Mert az sem igazi.”

Ha pedig a futball nem igaz, akkor fikció – és ezzel meg is érkeztünk ennek a cikknek a valódi témájához, a focihoz mint a szépirodalom tárgyához. Terveim szerint már a szöveg felén túl tartok, és még szó sem esett fociról és irodalomról, csak magamról beszéltem, a focihoz fűződő viszonyomról, a fociból építkező álomvilágról, a nemsikerülésről, a kiábrándulásról, a megbékélésről. Éppen ilyen az átlagos magyar focinovella is (persze csak a szemléletben, nem a szövegminőségben van hasonlóság): nem a foci a téma, hanem önmagunk. A foci mint keret, a focihoz való viszony, a foci mint életmetafora azonban szinte kötelező a magyar férfi irodalomban, legalábbis egy bizonyos körben és korosztályban.

Én, aki focirajongó is, irodalomrajongó is voltam, illetve vagyok, a magyar focirodalmat sosem szerettem igazán. A magyar fociszöveg egy formátum, amely nagyon hamar a végtelenségig kiismerhető. Szórakoztató, de *guilty pleasure*, mint a sós mogyoró csipegetése. A magyar fociregény vagy focinovella többnyire nosztalgikus, önironikus, mítoszgyártó. Régóta bennem motoszkáló érzés, hogy az írók esetében a foci hitelesítő elem, ez adja a földszagot, az életközelséget, annak bizonyítékát, hogy az alkotó nem csupán nyápic értelmiségi, hanem olyasvalaki, aki sokszor szagolt Nicoflexet vagy egyéb kámförizű izomkrémeket öltözőkben téli hétféteken, aki szót ért egy bunkó bekkal, egy hülyebíróval vagy egy kisfröccsel is, nem csak a Jelenkor vagy a 2000 szerkesztőivel.

A fociszövegek legfőbb stiláris eszköze sajnos a focipanelekkel való játék. Magam is terveztem elrejtteni ebbe a szövegbe néhányat, de már az elején meguntam, néhány viszont így is bennragadt. A focipanelek és általában a közhelyek, a bikkfanyelvi fordulatok különös, kikacsintó hangsúllyal való kényszeres használata ma már nem mond semmit. Mondott, amikor a hivatalos kommunikációban és a médiában még minden mondatot bikkfából faragtak, és minden privát ízű szöfűzés egy-egy kis forradalom volt. Ma ez már hála istennek nincs így, viszont a régi fociközhelyeket gyakorlatilag az ironizálás tartja életben (persze lehet, hogy vannak újak, csak én már nem hallom őket). És hát lássuk be: egyszerűen

elhasználódott ez a poén, kifutotta magát, ideje lenne inkább cserét kérnie, idő előtt zuhanyozni mennie, a tartalékok keserű kenyerét ennie, a maródiak listáján leledzenie vagy egyszer s mindenkorra szögre akasztania a futballcipőt. Hát ennyit erről.

A magyar focirodalom legsajátságosabb eleme azonban az önsajnálát. Érthető, hiszen a magyar foci ehhez kínálja a legjobb nyersanyagot. A focirodalmunk ezért a nemsikerülés irodalma, az idejekorán derékba törtség irodalma, kedélyesen, tragikusan, komolyan vagy viccesen. Legfrissebb élményem, Egressy Zoltán *Lila csik, fehér csikja* is ilyen, bár talán az átlagnál több benne a személyesség. Jó könyv, ahogy a többi is, Esterházy, Darvasi, Sajó, Körösi és a többiek focikönyvei, de egy sem tudott igazán mélyre menni, és azt hiszem, alapvetően azért, mert nem volt bátorságuk szembenézni azzal, hogy a tárgyuk hamis.

A legigazibb focikönyv éppen ezért nem is focikönyv. Tandori Dezső *Nagy gombfocikönyve* éppen a foci totálisan fiktív voltáról szól, arról, hogy mindenkinek más a focimitológiája, és hogy a focirajongás, legalábbis nálunk, egyszerűen csak egy komolyan vett infantilizmus, egy valóságosnak megélt, magányos álomvilág. A *Nagy gombfocikönyv* a valódi játékosokat edző plüssmedvékkel, madarakkal és igazi edzőkkel, az összes meccset egyedül lejátszó, saját részrehajlása ellen is küzdő lírai énnel, Minyutti felügyelővel a legigazabb foci. Ahogy a végén Dömi, a West Bromwich Albion edző plüssmedve mondja: „Anyagom mű, ezért nem is írom meg műveimet. Én magam is Mű vagyok.”

TÁRGYALÁS | NÁDAS PÉTER

MADÁRETETŐ Én ütöttem össze. Költési időben már nem tanácsos etetni őket.

Salamon Pál fotóobjektje.

JAVÍTÁS A néhány napja befejezett *Világlo részletek* egyik utolsó korrekciója véletlenül ott maradt az állványon.

JEGYZETEK AZ ASZTALON

A *Párhuzamos történetek* jegyzetei vannak így szétterítve. Most készítjük elő a *Párhuzamos olvasókönyv* második, bővített kiadását a kiadómmal.

SZÖVEG: VALUSKA LÁSZLÓ

KÉP: VALUSKA GÁBOR

Gomboszeg pici település Zalában, itt él és dolgozik évtizedek óta Nádás Péter, akinek *Az élet sója* című könyve áprilisban jelent meg. A kert közepén hatalmas lombkoronájával és erős törzsével megkérdőjelezhetetlenül és kikerülhetetlenül áll a *Saját halál* főszereplője, a körtefa. Nádás a látogatásunk előtti időszakban fejezte be a *Világlo részletek* című új memoárját, aminek jelenleg szerkesztési munkái folynak, közben a *Párhuzamos történetek*hez készülõ olvasókönyvet ellenõrzi, folyamatos munkában van. A pajtát alakították át dolgozószobának, belül rend és átláthatóság, mert ahogy mondja, „egyszerre sokféle rendszerben kell látnom igen különbözõ tárgyakat”. Az író három éve dolgozik Macen, ami „valóságos földindulást” idézett elõ, és miután fotóit felajánlotta egy svájci múzeumnak, most iPhone-jával fotóz: „Legfeljebb képkivágáson változtatok, nem manipulálok a képeken”.

KÉTSZÉK Térdemre helyezett táblán írok, kicsit féloldalasan, hogy szemmel tudjak tartani minden jegyzetet az asztalon. Amikor kész vagyok, akkor átmegyek a komputerhez.

Egy Montaigne-kiadás eredeti címlapjának megmentett töredéke 1627-ből. Édition nouvelle, azaz az Esszék második kiadása.

Salamon Pál minimálobjektjei. Lefényképezte egy megvilágított fekete doboz vetett árnyait, majd méretazonosan lenagyítva visszazaragasztotta a dobozba a képet. Így az objekt egyszerre két féle vetett árnyék rendszerét mutatja be. Ami csodálatos.

Tristan Tzara csodás mondata. *Il est pour ce qui est contre et contre ce qui est pour.* Azokért van, akik ellene, és azok ellen, akik érte

CERUZÁK, RADÍROK
Jegyzetet szívesen írok ceruzával. Tollal a brutális kéziratot.

FOTÓ Balla Demeter *Ágy* című képe. Gyöngyvérnek nem adtam ilyen kényelmes ágat a regényben, de a kép fontos volt a szerelmi fejezet írása közben.

TÁBLA Egy ifjúkori barátom, Báder György, egy könyvkötő, látta, miként tehetetlenkedem a füzetemmel, s akkor készítette a barna kartontáblát. Ötven éve történt. Azóta minden soromat ezen a táblán írtam a térdeimen.

HÁROM KÍVÁNSÁG

Minden számban választunk három könyvet, amit nagyon szeretnénk magyarul is kézbe venni.

SZÖVEG: VALUSKA LÁSZLÓ

1

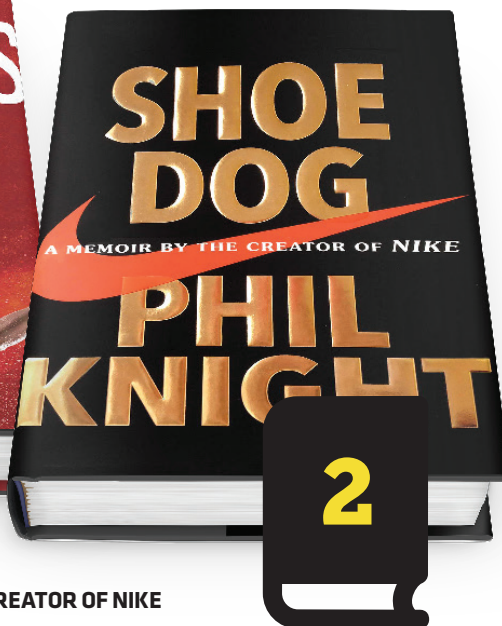
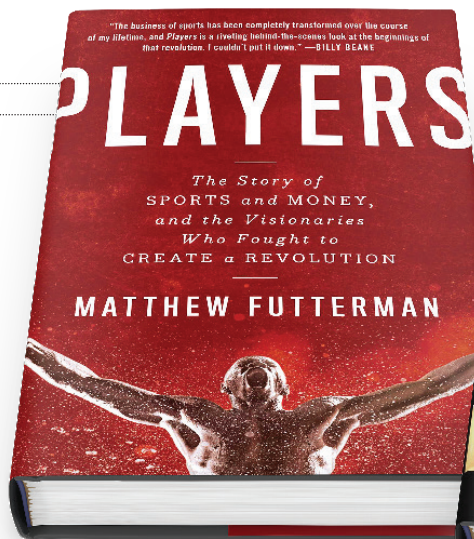
PLAYERS

Matthew Futterman

SIMON & SCHUSTER 336 26,95 \$

Kosárlabda-rajongóként eddig négyszer éltem át, hogy a mániámmá váló amerikai bajnokság szünetel, mert a szövetség és a játékosok nem tudtak megállapodni az üzleti kérdésekben. A játékosokról való gondolkodás az évtizedek alatt megváltozott, már nemcsak az a fontos, ki hogy teljesíti a pályán, hanem az is, hogy a ligák kizárólag velük tudnak pénzt termelni, ezért különösen lényeges, hogy mindenki elégedett legyen. A vita általában akörül zajlott, hogy a liga bevételeiből mennyit kapnak majd a játékosok (a csapatok egy adott összeget fordíthatnak a játékosokra egy idényben). Ahogy a játék egyre népszerűbb lett, úgy emelkedett a tévés nézettség, amivel együtt nőtték a bevételek is. Ez a könyv arról szól, hogyan vették át a játékosok a hatalmat, és hogyan profionalizálódtak a különböző sportok. A Wall Street Journal újságírója, Matthew Futterman nemcsak sportolókkal, hanem játékosügynökökkel, televíziós szakemberekkel és a különböző ligák vezetőivel interjúzott, hogy a lehető legalaposabban bemutassa a sport háttérvilágát.

Miért olvasnánk? *Jó végre belelátni a profi sportok kulisszái mögé, hogy láthassuk, hogyan alakítja át a játékokat az üzleti gondolkodás.*

SHOE DOG: A MEMOIR BY THE CREATOR OF NIKE

Phil Knight

SCRIBNER 400 29 \$

1962-ben, az üzleti iskolát épp befejező Phil Knight 50 dollárt kapott kölcsön az apjától, hogy megvalósítsa a marha egyszerűnek látszó tervet, hogy jó minőségű, de olcsó futócipőket importáljon Japánból. Bill Bowerman atlétikaedzővel együtt 50 éve írta alá azt a szerződést, amiből később kinőtt a világ legnagyobb hatású sportmárkája, a Nike. Az

első év végén Knight 8000 dollárt keresett a cipőimportból, a Nike éves forgalma tavaly 30 milliárd dollár volt. A könyv az 1962-től a Nike piacra kerüléséig tartó időszakot dolgozza fel. A sport globális terméké válásában óriási szerepet játszó cég kezdeti lépéseit meséli el memoárjában Knight, amit egy nehézségekkel küzdő startup történeteként

ismerhetünk meg, amiben a srácok dacolva mindenel és szembenézve a problémákkal igyekeznek megvalósítani az álmukat. **Miért olvasnánk?** *Már az is érdekes, hogy lesz egy pici ötletből évtizedek múlva a világ legnagyobb hatású márkája, de ennél sokkal izgalmasabb, hogy a Nike milyen hatással volt egyes sportokra, például a kosárlabdára vagy a futásra.*

3

ANGELS WITH DIRTY FACES

ANGELS WITH DIRTY FACES Jonathan Wilson

NATION BOOKS 448 17,99 \$

Június 10-én kezdődik a foci-Eb a magyar válogatott részvételével, és bár Argentína értelemszerűen ezen a tornán nem szerepel, de a Guardian és a Sports Illustrated újságírójának, Jonathan Wilsonnak a könyve még így is elég érdekes, mert megmutatja, hogyan határozza meg a foci és az abból következő siker és bukás egy nemzet identitását. A 19. század közepén a britek vitték az országba a focit, ami elég hamar elterjedt és népszerűvé vált, azóta pedig a győzelmek, vereségek vagy Maradona jobban formálják az ország önmagáról való gondolkodását, mint gondolnánk. Az argentinok a futballtörténelem legjobb játékosait adják, gondoljunk Alfredo Di Stéfánóra, Diego Maradónára vagy Lionel Messire. A könyvben egyszerre lehet taktikai változásokról, csapatokról és játékosokról, valamint politikai-társadalmi ügyekről olvasni.

Miért olvasnánk? *Nem tűnik haszontalannak az ezer stadion országában a foci és a nemzet kapcsolatával foglalkozni.*

BUDAPEST

DUNAPEST

2016.

JÚNIUS 16-19.

FESZTIVÁL A VÍZEN

ZENE • SZÍNHÁZ • KÉPZŐMŰVÉSZET
IRODALOM • FILM • URBANISZTIKA
GYEREKPROGRAMOK

dunapest.hu

[f/dunapest](https://www.facebook.com/dunapest)

FŐTÁMOGATÓ

BUDAPEST

TÁMOGATÓ

KIEMELT PARTNEREK

LUDWIG MŰZÉUM
Kortárs Művészeti Múzeum
www.ludwigmuseum.hu

Balassi
Intézet

hangvető

NEXT WAVE EUROPE

KIEMELT MÉDIATÁMOGATÓ

fidelió

PORT.hu

ELLE

SZÍNHÁZ

#csajok

MUSICAL

KIÁLLÍTÁS

STREET FOOD

BORKÓSTOLÓK

#fröccs

INGYENES PROGRAMOK

#pálinka

POSZT

FESZTIVÁL

2016. JÚNIUS 9-18.
ZSOLNAY NEGYED, PÉCS

bookline

a kultúra támogatója

UNPLUGGED

#buli

GASZTRO SÉTÁNY

KÉZMŰVES SÖRÖK

#kaja

MOZGÁS

EGYETEMI SZÍNHÁZ

#pasik

STAND UP

DJ-K! \ VJ-K!

#tánc

KÖNNYŰZENE

#koktél

UTCASZÍNHÁZ

KÖLTÉSZET

KÉPZŐMŰVÉSZET

poszt.hu | facebook.hu/posztpecs

ZSOLNAY
KULTURÁLIS
NEGYED

